

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Изази двапут месечно	Београд, 15. марта 1930.	Год. XLVIII — Број 6
Годишња претплата 150.— дин. На пола године . . 80.— дин. На три месеца . . 45.— дин.	Уредник: Слободан Ж. Видаковић референт за штампу О. Г. Б.	Претплату слати упутницом администрацији: Таксени Одсек О. Г. Б. Југовићева улица број 1.

Архитекта Ђорђе Коваљевски

О уређењу Теразиске Терасе

Идеја да се изгради тераса на простору између хотела „Москве“ и „Балкана“, на Теразијама, није нова; већ су давно многи Београђани па и странци којима је било драго уређење Београда и који су ценили велелепни изглед на околину Београда, посматран са многих тачака из саме вароши, запазили кроз ограде страћара неописану уметнички — велелепну слику и изглед који се пружа у перспективи на реку Саву и Баново брдо са висине Кр. Милана улице од хотел „Лондона“ до Теразија, а нарочито између „Москве“ и „Балкана“. У многим награђеним пројектима генералног плана Београда на познатом конкурс у из марта 1922. године (напр. у пројектима са мото „Uros magna“, „Danubius“, „Војвода Мишић“ итд) су такође пројектоване терасе. Већина на Теразијама, а неке и у ул. Краља Милана преко пута Двора, где је сада зграда Руског Посланства. Комисија за израду генералног плана у 1922—1923. год. дефинитивно је одредила место између „Москве“ и „Балкана“ за Терасу, као место лако приступачно за публику, са трга Теразија, те најживље тачке Београда, а које се осим тога још без претерано великих материјалних жртава може одкупити од приватних сопственика. У току седам година, прошлих од тога времена, Општина је радила на остварењу овог плана и успела је одкупити горњу половину целокупне површине блока одређеног у генералном плану за терасу; ово одкупљено земљиште сада је очишћено од разних страћара и старих зграда, и многи Београђани били су јако за-

дивљени када су видели колика се снажна и дивна перспектива створила и то у самом центру вароши, наред Теразија. Може се рећи и то потпуно објективно да је овај поглед на Саву, Баново Брдо и околину много интереснији него онај изглед са Калимегданске терасе; тамо се посматрач дивн романтици реке која тече директно испод града и бескрајношћу банатске равнице; овде, на Теразијама, централна је перспектива дивни ток реке Саве са њеним рукавима и острвима, са ажурном чипком савског железничког моста, минијатурним паробродима и чамцима у зимовнику и на реци; са десне стране слике представља се хоризонтална линија банатске равнице, коју смо видели са Калимегданске терасе а с леве линије се пење у вис од белчастих кућа Чукарице и Михајловца ка дивним густим сенама Кошутњака и Бановог Брда.

Сада је расписан конкурс за скицу уређења Теразијске терасе; и ако је пројектима остављена слобода у решавању свих проблема везаних са устројством терасе, ипак основна је мисао решавања задатка иста као и у генералном плану 1923. год.: — да се терасом има обезбедити што шири слободан поглед на савску долину и околни пејсаж с једне и друге стране ове романтичне реке. Исто тако тераса треба да буде потпуно отворена и за поглед с Теразија; горњу терасу треба обрадити као трг. Други најважнији задатак конкурса је рентабилност целокупног устројства терасе, тако да би и подтерен испод терасе био што боље искориш-

ћен за образовање великих сала, градских подрума, барова, кинематографа и томе слично. Али судећи по програму, откуп земљишта и величина грађевинског програма уређења терасе изискују систематског рада и спровођења у току неколико пуних година и то само на техничкој разради питања, не рачунајући ту и факат да на расходе за откуп земљишта и грађење терасе потребне су многе десетине милиона динара.

Овде треба још напоменути да се у садашњем прелазном стању појавио један нов моменат о коме се мора водити рачуна. У 1926. години у Паризу били су велики радови на просецању последњег дела булеvara Османа (Раусмана). За време просецања овог булеvara били су стицајем самих постојећих околности отворени у унутрашњости булеvara многи блокови и калкани, ограде и т. д. који су овим својим отварањем добили небично ружну слику неуређености и срећа је, да је ово било одмах маскирано новим грађевинама, које су обележиле границе новог булеvara. Исто тако и код нас, приликом рушења зграда на земљишту које је Општина откупила отворене су задње границе имања које излазе на ул. Краљице Наталије. Док је отвор био мали њега је маскирала дрвена арка (сада је порушена). Али сада, када су све грађевине са стране Теразије порушене, ова слика неуређености заузима цео предњи део погледа са Теразија.

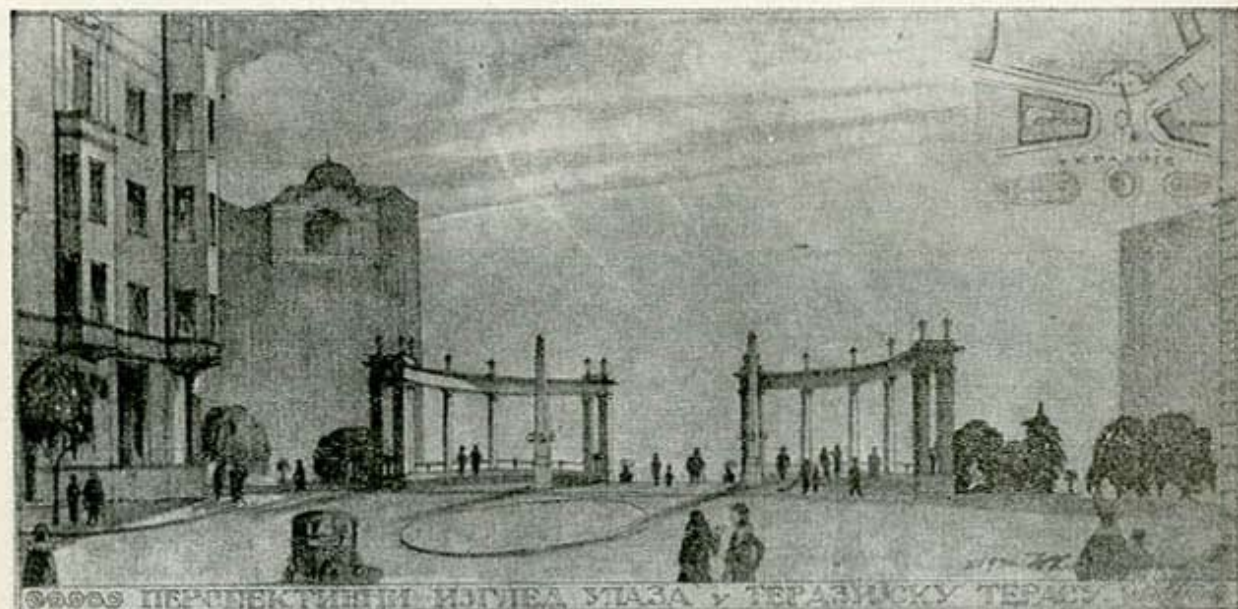
Разуме се, док будућа монументална тераса још не буде саграђена, потребно би било да се предузме мера да се маскира отворена и неоспорно јако ружна унутрашњост блока, и осим тога некако уреди и празни простор, који се налази у самом зазиданом центру вароши. Ово маскирање такође не би смело затворити поглед на савску долину, који је био и главни позод и задатак самог устројства ове терасе; тиме је искључен најпростији и најјефтинији начин маскирања — постављање високог плота од палате „Луксор“ до куће бр. 5. у Призренској ул. са рекламама, како је то било неколико година пре. Због тога било је нађено да је најбољи начин маскирања провизорно уређење овог празног простора у виду јавног парка са архитектонском обрадом уласка у овај парк и постављањем скромних архитектонских украса у самоме парку.

Потребно је поменути, да је у разради ове идеје провизорног уређења терасе главни моменат тај да горњи део празног простора мора имати по могућности што веће мере, јер само одавде могућно је видети ону слику, која ће се пружити посматрачу са будуће монументалне терасе, која ће својим горњим делом улазити у дубину блока у виду трга, (чиме ће слика перспективе бити знатно проширена). Остали део у хармонији са првим горњим делом био би обрађен у облику ове терасе, на два метра ниже сваки од другог, са пространим шеталиштем и архитектурним украсима. Што се тиче горњег дела, треба рећи, да оно игра улогу као вестибил, који води у парк и везује њега са тргом Теразија; зато датом му формом полукруга, оивиченог са стране парка колонадом, добија се са једне стране ефекат архитектонског завршетка трга између зграда „Москва“ и „Балкан“, а са друге стране пролазнику Теразијама неће се затварати поглед на савску долину провидном колонадом. Осим тога посматрач има узвишење око колоне, које ће њега уздићи изнад калканана и кровова кућа на предњем плану перспективе и даће могућност видика са што ширим хоризонтом. Друга, средња тераса је централни део парка; она има потпуно други карактер: њен ниво је нижи од горње терасе са два метара, и одавде нема погледа на савску долину са околином, јер њега кровови и калкани кућа затварају; зато она мора служити за одмор пролазника што је за центар вароши врло корисно и умесно, а богати украс вазама, фонтеном, цвећем и т. д. лепо ће психички и естетски деловати пролазниковом одмору. Трећа тераса, која је још нижа за два метара од друге терасе, има исти карактер, као и друга с том разликом што суседство калкана кућа изазива потребу обраде доње њене стране. Зидови перголе и високи жбунови ће заклонити доњу страну тако, да шетач неће ни приметити суседство калкана. Пергола и мали базен ће дати неку интимност и мирноћу овом кућу терасе, што ће још више допринети карактеру изолације овог дела од живог промета на Теразијама.

Не улазећи у појединости карактера паркирања о чему би имало да каже своју реч општинско одељење за паркове треба овде само поменути да украси цвећем и др. мора-

ју бити овде много богатији него и.п.р. украси калимегданских партера: то изискује положај парка у централној тачци цветњака на Теразијама. Цело паркирање ће бити изведено у модерном стилу а у хармонији с тим и архитектонски украси пројектовани у модер-

ног храма Св. Саве. У овом смислу будућа монументална тераса, као сада зграда „Москве“, заузеће своје важно место у образовању опште силуете вароши и такође и у украсу целог амфитеатра вароши, који се спушта ка Сави.

Перспективни изглед улаза у Теразиску терасу — рад г. Коваљевског

ном смислу; али улаз у парк, као завршетак трга Теразија са њеним зградама у старим стилонима обрађен је у класичном стилу само са модернизираним орнаментиком.

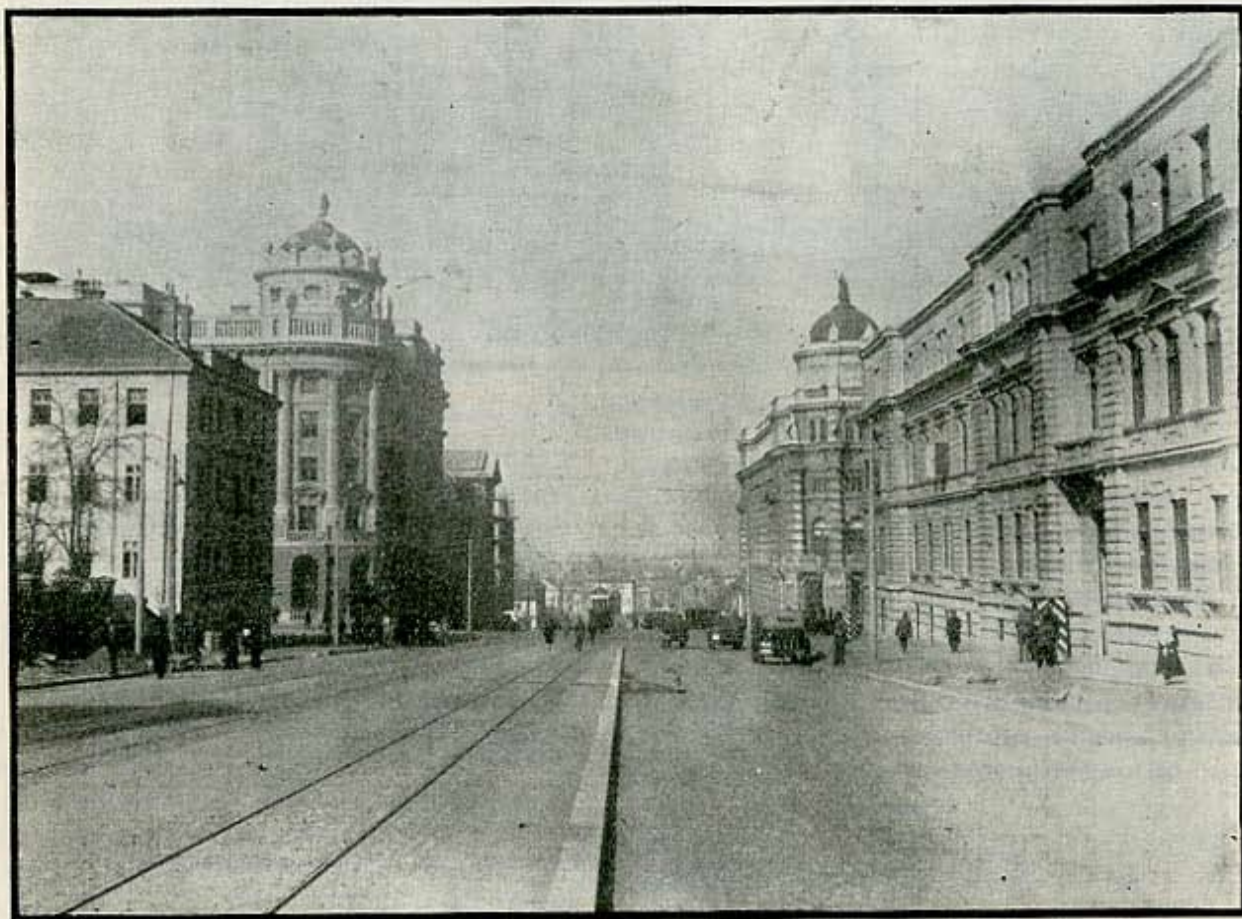
На завршетку овог кратког написа мора се поменути, да за Београд, са његовим толико лепим положајем према рекама Сави и Дунаву, треба још тражити примену социјалног принципа урбанизма о *силуети* вароши, и то од калимегданског града до буду-

ћег храма Св. Саве. Само ово прелиминарно, привремено уређење Теразијске терасе не може у овом смислу да игра неку велику улогу, али свакоме посматрачу са Саве или железничког моста, са Банова Брда и т. д. доминирајући изнад амфитеатра полукружна колонијада, особито осветљена изнутра увече, својом силуетом пружиће пуну маркантност положаја срца Београда — његових Теразија!

Д-р Драгољуб Аранђеловић

Немањина улица

Један део нове, проширене Немањине улице

Несумњиво је да су у Београду најлепше улице Кнез Михаилова, Краља Милана, Цара Душана, Кнеза Милоша, Немањина и Краља Александра. Нарочито последње четири по својој ширини и дужини представљају праве булеваре и требало би да служе на украс целој вароши. Да је среће у овим улицама, које су сада и лепо калдрисане (осим Душанове, која на пролеће добија нову кал-

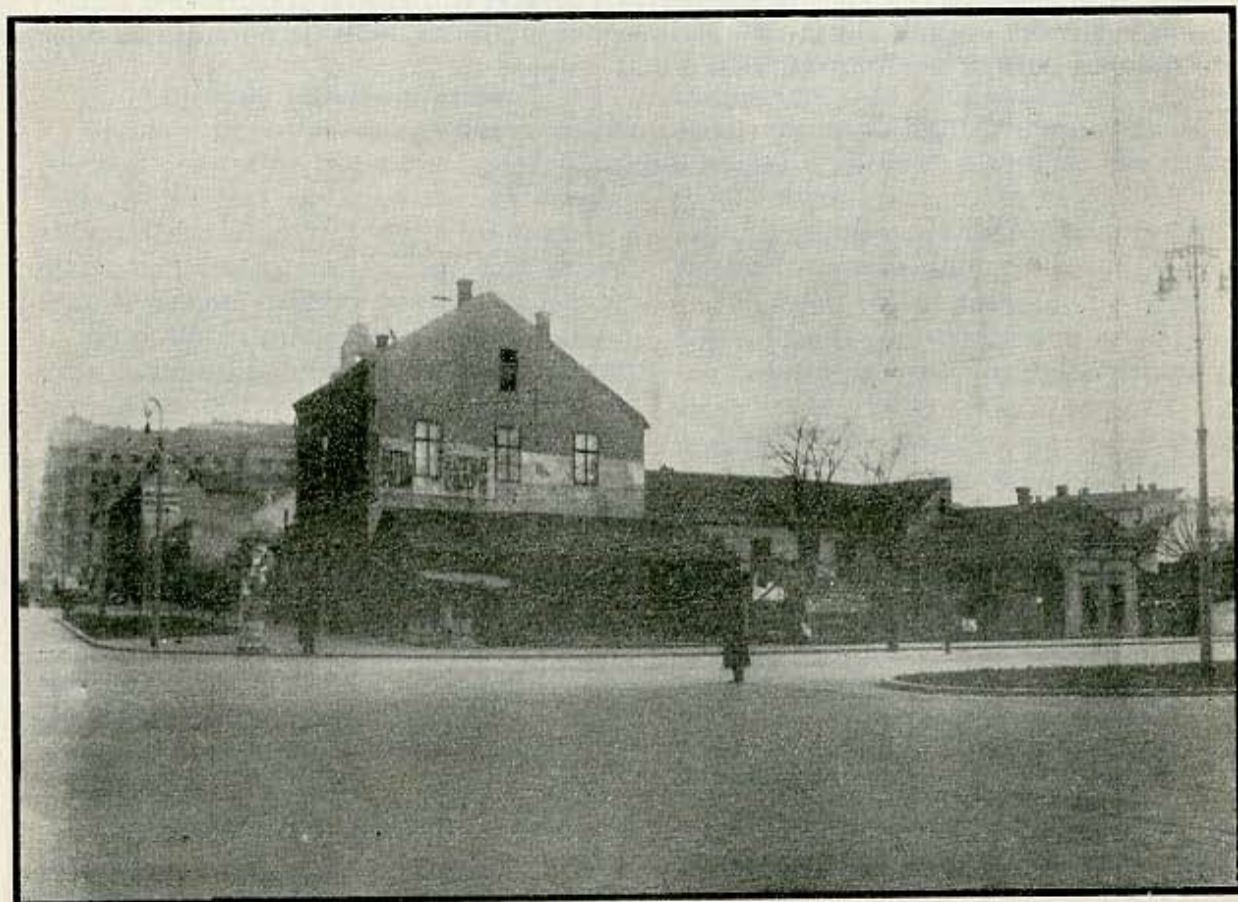
дрму), требало би да буду и најлепше куће. Али, на жалост, није тако. У колико се год општина више труди да регулацијом ових улица, модерном калдрмом, засађивањем дрвећа и траве подигне њихову лепоту по цену знатних материјалних жртава, у толико мање власници земљишта у овим улицама цене напоре општинске и тврдоглаво чувају своје ниске кућице, не подижући ништа ново ни

лепо и не продајући своје плацеве другима да они на њима подигну лепе зграде. Треба само проћи овим улицама па бројати како се нижу страћара за страћаром, једносратне кућице, бараке, народне кујне, бозацинице и продавнице алкохолних пића...

Али најжалоснији утисак прави **Немањина улица**, нарочито онај део од железничке станице до Министарства Војног. За улепшавање ове улице општина је много већ потрошила, извршила регулацију, поплочала је модерном калдрмом, засадила дрвећем и сада

А баш тај део треба да буде најлепши. Кад путник са станице пође у центар вароши Немањиним улицом, одмах наиђе на чатрље место да види монументалне зграде. Ако тај рђави утисак и престаје кад се заокрене уз Кнеза Милоша улицу ка „Лондону“, ипак му он остаје у памети кад долази на железничку станицу....

Требало би дакле наћи пута и начина да нестане ових ниских кућица и да се на њихова места подигну лепе грађевине. Узалудно је апеловати на њихове власнике да по-

Неугледни изглед једног дела Немањине улице са трешним хотел „Солуном“

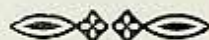
ће ускоро да се руши и хотел „Солун“ и да се начини мали парк на томе месту. Ту су и лепа зграда Министарства Финансија, а преко пута од ње монументална зграда за више министарстава и Министарство Саобраћаја. Али на оном релативно малом простору од станице до Министарства Војног има пуно чатрља са народним кујнама, бурекџиницама и бедним пиљарницама и кафаницама. Сва три угла код хотела „Оријента“ украшена су народним кујнама и ашџиџицама...

дизањем лепих зграда припомогну улепшавању Београда. Они гледају само свој интерес. Општина пак нема новца ни законске могућности да им земљишта откупи нити да их нагони да чатрље сруше... И онда нико не зна колико ће још времена оне ружити Београд на месту, које треба да буде најлепше...

Али такво стање не сме дуже трајати. Истина је да се власници зграда у Београду налазе моментално у једној тешкој кризи. Празних стамова је све више и услед тога рен-

табилитет зграда пада, убијајући вољу за подизањем нових грађевина. Али бар за онај део Немањине улице од станице до Министарства Војног рентабилитет зграда није мали. Због живахности саобраћаја зграде у том делу улице доносиле би довољан приход. Ту би се имале подићи куће са дућанима, канцеларијама за разне агенције, царинске и друге посреднике, са кафанама, гостионицама и продавницама јестива, што би све доносило довољну кирију. И станови у тим кућама добро би се издавали због централног места улице, и згодних саобраћајних средстава са свима крајевима вароши. И кад сами власници неће да подижу нове зграде, онда их на

то треба нагонити законским путем. Требало би дакле настати на томе да се донесе један закон, који ће прописати да су за извесно кратко време власници земљишта у томе делу Немањине улице дужни подићи вишеспратне зграде, а по истеку тога времена ако их не подигну дати београдској општини овлашћење да их може експроприсати и куповну цену платити у извесном дужем року у годишњим анuitетима са малом каматом. А могло би се и то прописати да ће власници тих земљишта имати право на првенствене зајмове из Државне Хипотекарне Банке у висини износа, који је потребан за подизање зграде.

Бранко Максимовић, архитект

Комунално-технички проблеми

I.

Програм техничких радова

Начин и систем на који ће једна градска општина решити питање својих прихода свакако да је једна функција питања општинских расхода. И колико год је разгранато и еластично питање расхода, тако исто не подлежи никаквом шаблону питање на који ће се начин, којим средствима извршити прибирање општинских прихода, када је у питању једна већа градска општина.

Како питање општинских расхода у виду инвестиција у техничке радове (попљочавање улица, канализација, водовод, комуналне зграде, саобраћајна средства и др.) у крајњој линији представља један проблем чисто техничке природе, па се као такав и третира у науци о уређењу градова, то неће бити без интереса једно аналитичко посматрање тога проблема онаквог какав се јавља у већим градским општинама, у какве свакако спада и Београд.

Све инвестиције, које смо малочас поменули, које се чине од стране једне градске општине, чине се једино и искључиво у циљу побољшања животних услова свих грађана. Како је понекад и у најмањој друштвеној заједници, у породици, тешко одлучити о начину и реду којим ће се задовољавати њене потребе, сасвим је разумљиво да ће тај проблем бити у једној заједници са неколико стотина хиљада чланова много компликованији.

Општина, са читавим својим апаратом, у ствари је персонификација целокупног становништва. Она делује, или тачније, она треба да делује онако и у оном смеру како ће то бити најбоље свима њеним грађанима. Ме-

ђутим, то је искључено како ћемо мало доцније видети. Али, ако је немогуће да извесна акција од стране општине буде за све грађане подједнако повољна и корисна, онда свакако треба тежити томе да се та акција подеси бар тако да одговори потребама највећег дела његовог становништва.

Међутим, ни тај критериум није увек могуће применити. Финансиска равнотежа не само садашњице него и блиске будућности, често ће утицати на решавање о врсти таквих инвестиција и о реду којим ће се оне вршити. Тако ће се морати водити рачуна и о томе да те инвестиције даду по могућству и каквог прихода. Наравно, не увек и само у извесним случајевима. Као добро познат пример инвестиција које неће моћи да даду ни један мали део за амортизацију уложеног капитала, то је модерна калдрма у Београду. Па ипак, добро се зна да је то била и да је још и данас једна од најпрешнијих потреба становништва Београда.

У трговачком и привредном свету добро је познато да има расхода који директно дају приходе и да их има и таквих који ће индиректно отплатити онај капитал који је у њих уложен. Примера има много и ја ћу овде навести само један. Трговац, купујући робу, плаћа једну позитивну вредност, коју ће сутра продати са извесном зарадом. Једном речи, инвестирајући новац у робу, он себи на тај начин обезбеђује један извесан рентабилитет уложеног новца. Међутим, тај исти трговац, уложивши новац на спољашње и унутарње естетско уређење своје радње, на коју било рекламу, — није уложио новац у онако позитивној форми као у првом случају. Његови трошкови око уређења излога и уну-

трашњости неће се никад директно, сами собом исплатити; па ипак, добро је познат значај који имају те индиректне инвестиције.

Такав индиректан, заобилазан рентабилитет имаће капитал који је уложен у модерну калдрму. Тај рентабилитет неће бити у оној форми у којој га имају нпр. трамваји, нити ће се моћи икад прорачунати висина тог рентабилитета. Али он ће бити, и он већ и данас постоји.

Замена рђаве и у саобраћајном и у здравственом погледу „турске“ калдрме модерном значи побољшање економских и хигијенских прилика Београда. Модерна калдрма, поред тога што чини директно живот својим грађанима удобнијим и здравијим, она значи лакши и бржи промет, па према томе и повећање промета. Повећање промета повлачи редовно за собом интензивнији трговачки живот, а затим се нижу оне карике, међусобно повезане, које чине читав друштвени склоп једног града.

И тако би се статистичким подацима да-ло макар приближно утврдити да ће оваква, на изглед сасвим умртвљена инвестиција, на разне начине сама себе исплатити можда и вишеструко. Па ипак овим још ни издалека није питање ни са финансијске ни са техничке тачке решено. Тешкоће са техничке стране, или тачније са техничко-социјалне стране јављају се у самом програму радова.

Општинске инвестиције сnose сви грађани подједнако, пропорционално својим приходима и своме имовном стању. Међутим, немогуће је подесити да све инвестиције у исти мах буду свима и у истој сразмери корисне, иако их сви подједнако сnose. Има много таквих техничких радова којима се користи искључиво један крај, док их има и таквих који су свима подједнако корисни, или бар највећој већини. Било је веома потребно уклонити нездраву и преко мере ружну Велику пијацу испред универзитетских зграда, изградити нову у Јовановој улици, а место ће начинити данашњи Академски парк. Међутим, данашња модерна пијаца у Јовановој улици служи искључиво потребама једног извесног дела Београђана, као што и Академски парк има много више значаја за његову ближу околину него за остале удаљене делове.

Програм општинских будућних радова и план по коме ће се они извршивати може бити састављен само после свестраних и детаљних студија и упознавања свих крајева, после испитивања свих оних чињеница које могу да одлучују судбину појединих делова града. Програм техничких радова истовремено најсигурније регулише правилан развитак града и директно му даје жељени одређени правац. Интензивно уређење каквог потпуно неуређеног дела града (извршење потребних регулација, просецања великих и нездравих блокова, поплочавање улица, канализација и др.) — моћи ће да изазове нагло изграђивање и напредак дотле умртвљеног и заборављеног дела градског. Давање или недавање једне нове перифериске трамвајске пруге може просто да значи постојање или непостојање читавих нових насеобина, којима је скоро животно питање трамвајска веза са градом. Трамвајска веза Вождовца и Душановца са „Славијом“ било је најважније питање становника предграђа, али је она уједино и омогућила нагло изграђивање читавих насеља, грађених без икаквог плана, без икакве контроле. Дакле, по среди је била нелогичност у програму радова, а можда и његово потпуно одсуство. Јасно је да је пре трамвајске везе и пре свих осталих радова на периферији имао бити израђен и утврђен регулациони план који је увек полазна тачка за све техничке радове на уређењу града.

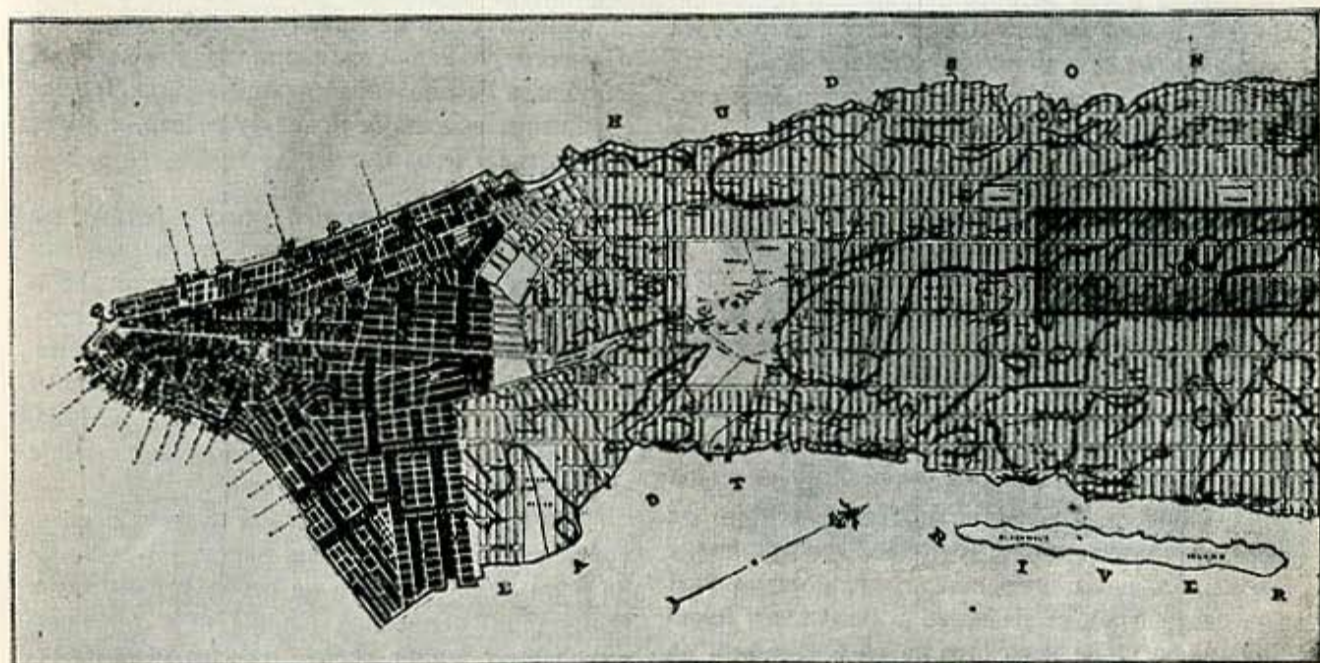
Програм радова моћи ће имати важност и значај само ако буде строго и доследно спровођен. И најсавесније простудирани и састављени план рада неће значити ништа ако он не буде сматран као нека врста закона. Програм, једном утврђен на начин који смо изложили, ако би и морао временом да претрпи какву измену или какво одступање, то би било само у случају ако би се тиме са техничке и социјалне стране добијало нешто несумњиво боље, корисније и засновано само на јасним чињеницама. То је, уосталом, неизбежни закон коме се у техници мора следовати: данашње најбоље решење мораће да уступи место сутрашњем бољем и рационалнијем.

II.

Значај Генералног плана и место које му припада међу радовима на уређењу града.

Постојиiska врста хиерархије код свих комуналних радова, али је то нарочито изражено код техничких радова. Тај принцип хиерархије односно субординације, то је у ствари један логички закон који се не може мењати. И као што сви знамо да постоји један саопштим одређен ред по коме ће се једна зграда

редом треба вршити те радове, припада једном општем, генералном плану. Да то прво, најважније место припада њему, јасно произилази из чињенице да генерални план за уређење једног града обухвата и регулише не само правилну поделу саобраћајних веза и линија на којима се имају зграде подизати (што је данас још чест случај) — него се њиме имају заиста генерално обухватити сви они важни фактори који формирају град,

План Менхетена (Њујорк) од 1807.

Црно обојени део представља тадање стање града, остало је пројекат по коме је касније Њујорк изграђен. Уртани четвороугао показује место садањег Централног парка, који тада планом није био предвиђен. — У старом делу града саобраћајна мрежа је рационалнија и природнија него у новом где је примењен само правоугао систем.

саградити, и да се тај ред не може и не сме кварити, — бар према данашњем знању које имамо, — тако ће слично бити и код изградње једног града, који је, у крајњој линији једна огромна грађевина, која се увек, столећима гради, поправља, руши и опет изграђује и никад не завршава.

У групи комуналних радова који имају чисто техничко обележје, биће потребно да се у нашем даљем излагању прво зауставимо на ономе, коме су сви остали у подређеном положају. Или тачније: према коме би сви технички радови безусловно морали бити у подређеном и зависном положају. То место са кога ће се давати директива свим техничким (не само комуналним) радовима, које ће служити као путоказ у коме правцу и којим

градска насеља и његов живот у једном жељеном правцу. Свести функцију једног генералног плана само на утврђивање регулационих линија за зграде, а да се њиме не регулишу питања поделе на врсте насеља, питања система по коме ће се градити у извесној зони, проценат искоришћења земљишта, висине зграда, њихова намена и т. д., — то би значило свести његову функцију на један потребан али не и довољан део онога што се од њега мора очекивати, и што он мора садржати.

Да би један генерални план одговорио своје великом задатку, он ће морати бити стваран после брижљивих испитивања свих оних чињеница у градском животу, које ће послужити као ориентација онима који га бу-

ду стварали. Данас, у времену наглих и све бржих рефорама у свима правцима друштвеног живота, у добу када нас техника из дана у дан ставља пред све савршеније своје производе и тиме скоро онемогућује предвиђања, која су мање или више неопходна за сваку људску акцију, — данас заиста није ни мало лака ствар упустити се у предвиђања за читавих 50 година унапред, како се то обично чини приликом израде генералног плана, где се главни посао заснива баш на тим предвиђањима за будућност. И баш стога што су та предвиђања скопчана са много тешкоћа, од којих није далеко до немогућности, баш стога се ту мора бити више него обазрив.

Један од занимљивих примера у овом смеру је случај са планом Њујорка, или тачније острва Менхетена. Комисија која је радила на изради плана очекивала је и предвиђала да ће се главни саобраћај развијати између источне и западне обале, између Хедзоновог залива и „Источне обале“, што је било сасвим оправдано онда када се Њујорк простирао само 3 километра на север од јужног рта. И стога су све улице, којих има двапут више него авенија, постављене тако да везују те две обале. Међутим, претпоставка је била сасвим погрешна, Њујорк је отишао на север, град се развијао у подужном правцу много више него што се то очекивало, па се према томе и главни саобраћај развио у правцу север - југ. Авеније које су постале главне саобраћајне артерије, а којих је сразмерно веома мало, крај све ширине, не могу да приме сав онај огромни саобраћај који струји дуж Менхетена, и сад би био једини лек у томе када би се сви блокови у сити-у могли окренути за 90°, те да улице и авеније измењају међусобно своје положаје, како то лепо примећује писац једне студије о Њујорку. (Сл. 1.)

У целој овој ствари је можда најинтересантније и најжалосније то, што је одбор, који је тада, 1807. г. радио на плану Њујорка, сматрао себе за далековидог и говорио о „будућим столећима“, и не помишљајући да ће их већ прво идуће проклињати за њихово дело.

Међутим, ако се пре 120 година морало радити само „према осећању“ или још пре без икаквог осећања, данас, поред великог

искуства у томе правцу, нисмо више принуђени на лутања и нагађања. Данас ће нам упоредна статистика бити од неоцењене користи, и њоме ћемо се моћи послужити скоро са математичком тачношћу, баш када је реч о предвиђањима за извесни период времена унапред. Техничари данас не желе да раде сами, затворени у један узани круг, јер су свесни да им је у њиховом раду на уређењу градова потребна сарадња како хигијеничара, тако и социолога, економиста и свих оних који могу допринети у овоме правцу, и који данас већ и учествују као сарадници на томе пољу. Резултати такве колаборације у напредним европским државама показују се већ, и јасно обележавају нове путеве.

Ако сам начинио ово мало скретање од главне теме, то је било само стога што сам желео да подвучем да је данас немогуће и апсурдно третирали извесне техничке проблеме само са чисто техничког гледишта. Потготову је то немогуће када су у питању комунално-технички проблеми, међу којима, како смо већ споменули, прво и најглавније место заузима генерални план.

Да би генерални план могао бити респектован као неприкосновени закон, потребно је да и он буде заснован на респектовању оних природних, неписаних закона који обележавају живот једног града. Другим речима: генерални план, ма како да је један вештачки створени регулатор, он мора бити органски везан не само за физичко тло града, него мора да проникне у психологију његову. Шта више, ово последње ће бити често важније од оног првог. И само тако моћи ћемо да објаснимо како се могло десити да се на међународној утакмици коју је расписала Београдска општина 1921 за генерални план, не добије од двадесет два пројекта ни један који би могао бити узет за основну идеју.

„Учесници на стечају за Генерални План Београда, не познавајући општи и специјални карактер града, махом нису пројектовали многе неопходно потребне саобраћајнице, а још мање су могли водити рачуна о поменутом економском чиниоцу, који је од пресудног утицаја на могућност извршења пројектоване регулације.

„Због свега тога Комисија за израду Генералног Плана вије се могла послужити ни

добрим идејама из пројеката добивених на стечају...“*)

Ако се може рећи да су учесници на конкурс мало водили рачуна о „економском чиниоцу“, онда се може рећи да је приликом израде Генералног Плана Београда можда исувише потцењиван онај психолошки чинилац. Док је скоро пуне три године прошло од расписивања конкурса до озакоњења Генералног плана, њиме се ипак није добило оно што је Београду у тај мах било најпотребније: план за уређење периферије, која се од тада, па све до данас највише и најинтензивније изграђивала, без икаквог плана, да и не помињем програм, по коме би се имало радити.

Центар града, баш због „економског чиниоца“ имао је слабе шансе на какво преуређење већег стила. Напротив, чак и најскромнији покушаји који су тежили да исправе старе грешке и да унесу извесну свежину у физиономију центра Београда, — чак су и ти покушаји остали само лепе жеље, неостварљиве баш због економског чиниоца. Покушаји да се Кнез Михајлова улица прошири помоћу arkada са обе стране, да се горњи плато Београда веже са Дунавским крајем помоћу једне повољне саобраћајнице блажег успона, да се многа приватна земљишта резервишу за будуће јавне установе, паркове и уопште за потребе које су диктирали било који урбанистички разлози, — ти и многи други покушаји морали су се разбити баш пред тим истим економским фактором.

Да се у оно време могло предвидети да ће резултати трогодишњег напрегнутог рада бити најзад сведени само на покушаје који се не могу остварити, да ће центар града ипак остати неизмењен и да ће чак услед извесних „резервисања“ за јавне потребе један извештај део приватних имања у центру, само ради тога остати неизграђен, јер им се то није допуштало, да се све то могло предвидети више је него сигурно да би се радило сасвим у другом правцу.

Сећам се речи, које су претходиле оставци једног веома активног члана комисије, а доцније члана комитета за разраду Генералног Плана, које овде по сећању репродукујем:

*) „Извештај о Генералном Плану за град Београд, који је израдила комисија састављена решењем одбора и суда Општине Београдске од 29 маја 1922 године“.

„Господо, када смо радили на стварању Генералног Плана, ми смо и онда водили рачуна о економском фактору, али смо били убеђени да је потребно поднети и извесне жртве за добро и напредак Београда. Ми смо били позвати да као стручњаци својим радом помогнемо да се Београд упуту ка правилноме развоју. Данас, међутим, каже нам се да су многе наше идеје неостварљиве једино стога што се нема финансијских средстава. То је са-

Улица у Њујорку

У Америци су у разним градовима прорачунавали оне губитке у времену који су проузроковани рђавом расподелом саобраћаја, и те губитке изразили у новцу. Тако се цени губитак у времену који је проузрокован огромном пренатрпанošћу и застојем саобраћаја у Њујоршком сити-у на 1 милион долара дневно.

свим посебно питање. Мени је немогућно да останем и даље члан овог комитета, који сада посматра све проблеме само са те чисто финансијске стране, и да на тај начин учествујем у брисању свега онога, што смо недавно стварали, имајући у виду и нешто више и веће од овога што нам се данас истиче као једини главни чинилац“. То су отприлике речи, којима је, веома узбуђен, објаснио разлог свога иступања из комитета један, не само веома активни сарадник на Генералном Плану, него уједно и први иницијатор идеје за његово стварање.

Међутим, ако за сада оставимо по страни анализу главних идеја којима је комисија при изради плана била вођена, јер ћемо о томе

говорити једном посебном приликом, — и ако узмемо да је он добио своју важност и санкцију као „Генерални План Града Београда“, онда ћемо пре свега морати да констатујемо да он није могао ни носити тај назив из простог разлога што се њиме није био обухватио ни из близа цео атар тадање Општине београдске, што је први услов да се један план може назвати генералним. Без тога, он је још увек нека врста парциалног решења.

Одсуство плана за периферију и околину чинило је Генерални План непотпуним, као што га је чинила непотпуним празнина у законодавним мерама, о начину на који ће се имати спроводити у дело оно што се замислило. Та празнина и данас се осећа и отежава у многоструком процесу правилног развоја Београда. Покушаји стварања једне уредбе о извођењу Генералног Плана доспели су највише до стадиума дефинитивног пројекта, даље не.

Немогућно је замислити спровођење једне сасвим конзеквентне грађевинске политике, или једним одређеним правцем без јасно формулисаног, на савременој основи створеног закона или уредбе, којима би се генерално обухватили и регулисали сви они комунални проблеми који су данас тако често камен спотицања читавом напретку Београда. Данашња појединачна решења, око којих се губи више времена него што често у ствари вреди сама, била би тако просто уведена под законску одредбу, која одлучује брзо, правилно и аутоматски проблем који је данас замршен без те одредбе.

Примера ради навешћу само колико се има тешкоће са сопственицима приликом експропријације, парцелисања имања, одобравања планова за зидање, јер у многим од тих питања општина је принуђена, у недостатку законског ослонаца, да одступа од оних прин-

ципа које би желела да спроведе, јер их сопственици не желе.

Последице оваквог рада штетне су и по општину, и по грађанство, и по развитак Београда. Београд би већ и без тога био принуђен да од парциалних решења ствара једну целину, морао би да вештачки, са великим тешкоћама саставља неорганске делове и парчад, и да их повеже тако да Нови Београд заиста буде онако уређен како то данас налажу савремени принципи урбанизма. Међутим, та ће могућност из године у годину постајати све мања, и у колико будемо више изграђивали Београд по данашњем систему, парциално, без једног генералног плана у правом смислу те речи, у толико ћемо се све више удаљавати од онога што би Београд требао да буде и што би могао да буде.

Никад није прекасно почети са поправкама. Истина је да ће данас бити у томе правцу више тешкоћа него што их је било одмах после рата, али је исто тако истина да ће кроз 10 и 20 година бити много више тешкоћа него што их данас имамо. То су факта која морамо примити и са којима морамо рачунати.

Пошто сам овде само у главним потезима обележио и подвукао велики значај који припада генералном плану — или тачније плановима — и законодавним одредбама које ће бити у ствари једна допуна, коментар планова, ја ћу пре него што приступим даљем излагању начинити једну претпоставку, која ми је неопходна. Ја ћу претпоставити да се већ има један потпун генерални план, којим су обухваћене све оне специјалне области урбанско-техничког развоја једног града, и да се има, исто тако, један закон или уредба, којима ће се регулисати и омогућити несметано, правилно и систематско остварење идеја означених у генералном плану. Са том претпоставком, ја прелазим на даље излагање проблема комуналних техничких радова.

(Наставиће се)

Београдска периферија

Београд, на први поглед, пружа утисак градског насеља, које је у своме развоју преживљавао честе дубоке промене, а које данас очекује решење многобројних крупних проблема. За послератни развој Београда основна је карактеристика, да се вршио невероватном брзином, да је углавном ишао у ширину, и да никада није могао бити праћен одговарајућом акцијом комуналне политике, која би тај развој следила, руководила и упућивала правцем својих интенција. Висока земљишна рента у центру и његовој природној ближој околини условљавала је експанзију у слободним и удаљеним деловима градског појаса. Тако се Београд ширио и изграђивао на периферији, без система, без обзира на могућности да се дође до основних потреба културна човека у једном тако великом насељу: до хигијенског стана, осветљења, воде, канализације, саобраћајних средстава итд. Тај развој није било лако нити се он у оном времену уопште могао спречити. Лош је главније, да се на њега није могло ни утицати да се врши у овом или оном правцу. Није се могло из простог разлога, јер је требало да прође дуже времена да се општина организује, да проучи своје задатке у новој ситуацији (Београд је после рата из основа променио свој положај) и да дође до средстава којима би се отпочела делатност на свима пољима комуналне акције. То су разлози због којих се послератни развој Београда није вршио у интенцијама једне здраве комуналне политике, која би унапред знала коме циљу тежи и којим ће средствима и путевима упутити даљи развој Београда на путу општег просперитета. Развој послератног Београда био је, према томе, у највише случајева елементаран. Тај развој ишао је у

ширини а никако и у дубини; манифестовао се више у спољној форми, него ли у унутрашњој садржини. Зидало се на све стране, начале су палате поред страћара, а на периферији обнови су настајала читава насеља. Али тај пораст није био садржајан. Нове грађевине у највише случајева нису задовољавале ни архитектонски ни хигијенски; економска снага становништва није паралелно са развојем расла; здравствене прилике се нису побољшавале; културни живот није постајао свестранији и живљи итд. Ова несадржајност изграђивања послератног Београда није карактеристика само периферије већ донекле и самог центра односно целог града. Она, такође, није појава која се само у Београду запазила. То се десило у свима великим европским градовима, а нарочито у градовима ратујућих држава. Али, недостатци су се у центру и његовој ближој околини мање осећали, пошто је тај део града био снабдевен другим неопходним потребама као што су: вода, осветљење, канализација, саобраћајна средства итд. На периферији, међутим, осетио се недостатак свега онога што је неопходно за здрави и нормални развој једног насеља. Отуда су створена „бедна насеља... са хигијенским условима далеко испод минимума“ и она су данас „једно велико зло које се појављује у свима европским престоницама после светског рата, кад је становништво села и паланке појурило за хлебом у велики град“ (Давица Милосављевић — Савремена Општина).

Између центра (подразумевајући и његову ближу периферију) и периферије Београда осећа се све више потпуна дисхармонија. То су две јединице одељене у сваком погледу, а, ипак, у једној целини. Опстанак тих једи-

ница у даљој будућности у данашњем стању и под данашњим условима све се више доводи у питање. Поред централног дела града немогуће је даље толерирати постојање периферијских насеља која су права рутла, изграђена без икакве система, извор многих зала и болести итд. Београдска периферијска насеља из дана у дан све су актуелнији проблем. Не претерујемо кад кажемо, да предграђа Београда у свом највећем делу представљају данас један од највећих и најтежих проблема наше комуналне политике. У колико се већ данас не би могло приступити решавању тог питања, оно ће у будуће постајати све прешнијим, а уједно ће се и све више отежавати његово решење, сем ако не наступи ситуација да се, услед извесних околности, појача привлачност периферије центру што није искључено када се прилике нормирају и стабилизирају. „Треба све учинити како би Београд, поред спољне репрезентативности улица и тргова, добио и што више унутрашње садржине, више зеленила, светлости, ваздуха и живота. Треба га учинити лепим не само у естетском него и у културном, здравственом и социјалном погледу“ (Д-р М. Стојадиновић — Од Сингидунума до модерног Београда). Да би се ово постигло прво се мора приступити свестраном решавању основног питања — питања периферијских насеља у којима живи под најтежим околностима огроман део београдског становништва.

Како су настала периферијска насеља и под којим су се условима развијала? Како је постанак и развој тих насеља утицао на цели градски развој? То су питања на која треба претходно одговорити, да би се утврдиле извесне чињенице, које служе као подлога за проучавање проблема — где је излаз из данашње ситуације.

По ослобођењу Београд је постао центар уједињене Краљевине. Као политички и административни центар Београд је од првог дана ослобођења почео да привлачи велики број људства. Чиновнички апарат централне управе знатно се увећао. Обнова привредне радности, која је цветала у доба инфлационистичке конјуктуре, привлачила је, такође, све већи број радног света. Међутим, станбени капацитет порушеног Београда није могао ни из далека да прими сав тај прираштај. Отуда се већ у првој години по ослобођењу у Београду

јавља станбена криза у својој најоштријој форми. Земљишна рента у Београду пење се на фантастичне цене. Истина, та је појава после рата запажена готово у свима великим европским градовима, али се нигде није појавила у тој оштрини као у Београду. И за ово има објективних разлога, које ћемо ниже изложити. Државна управа, налазећи се у периоду свестраног организовања, са многобројним задацима на свима пољима и с друге стране са ограниченим финансијским средствима, није могла у то прво време интервенисати у санирању станбене кризе изградњом станова барем за своје чиновнике. У истом положају налазила се и општина. Није се могла вршити изградња насеља за сиромашније слојеве. Из својих средстава општина то свакако није могла учинити. Трећи извор, који је могао послужити ублажењу станбене кризе био је приватни капитал. Међутим, та страна уопште није могла доћи у обзир. Рат је исцрпео и физички и материјално; многе је капитале уништио, а услови за брже формирање нових капитала нису били ни мало повољни. Тако се може објаснити чињеница, да се у то време оштре станбене кризе није могло створити ни једно грађевинско друштво које би преузело изградњу читавих комплекса станова и кућа и ове продавало, као што је то био случај у многим европским градовима. Дакле, три главна финансијска извора за санирање станбене кризе у то време нису могла доћи у обзир. Једини и главни извор били су Државна Хипотекарна Банка, имућни привредници и јавне институције, које су подизале зграде за своје пословање. Капитали за грађевинску делатност из ових извора пласирани су углавном у центру и његовој најближој околини т. ј. у данашњем централном делу града. Али, ма колико да је грађевинска обнова Београда напредовала, и ако су место развијених приземница и једносратница ницале вишесратнице, а празних плацева све више нестајало — станбена криза развијала се и трајала је пуним темпом. Још увек велики део становништва престонице остајао је без станова. То су били махом сиромашнији грађани, који нису могли плаћати баснословно високе кирије. Кирија је у то време односила 40—60% прихода. У таквој ситуацији настаје експанзија периферије београдске. Под утицајем баснословних кирија

средњи staleж и сваки онај, који је могао ма шта одвојити на страну, купује плацеве и зида колико само да има кров над главом. Радни свет запоседа до тада пусте пољане, побија по четири директа, са стране мало облепи итд. Обићниче стотина оваквих страћара у којима живе људска бића. То се паралелно врши на свима празним и запуштеним пределима окол Београда. Стварају се нова периферијска насеља чијем развоју не беше тада никаквих граница. Законски прописи о бесправном зидању нису могли ништа учинити пред елементарном снагом нових безбројних „кућевласника“.

ности комуналне акције централни део града морао је годинама остајати нетакнут у својим битним потребама. Реперкусије периферије на централни део града осећају се још и данас, али у нешто мањем обиму, него ли пре неколико година. Оне ће се осећати све дотле док се дефинитивно не реши проблем београдских периферијских насеља.

Постоје ли објективни услови за решење проблема београдске периферије? На ово питање можемо одмах одговорити да не постоје. На име, не постоје непосредни услови т. ј. да се замени данашња периферијска страћара хигијенским станом, а читава периферија у-

Са београдске периферије

Периферијска насеља Београда створена су под најгорим условима. Зато су она данас право ругло наше престонице. У њима није постојао ни један услов здравог и нормалног насеља. На против, сви су услови били за развој људског живота под најтежим и најгрубљим околностима.

Постанак београдске периферије морао је имати реперкусије на цео град. Комунално старање, ма како да се није могло проширити нагло у тако великом обиму, ипак се нешто морало учинити да се барем она приступачна и најближа периферијска насеља снабдеју основним потребама. Тај је посао вршен под најтежим околностима и са великим жртвама на штету централног дела града за чије је обрађивање остајало и мање средстава и мање времена. Благодарећи тој великој растрга-

гледним и здравим насељима било из властитих било из државних или комуналних средстава. Али, по нашем уверењу, постоји један посредан услов за решење проблема београдских периферијских насеља коме би требало поклонити сву пажњу и развити га до максимума.

Тај услов лежи у привредном подизању и напредовању Београда. Привредни развитак и просперитет Београда основни је услов да се повећа доходак београдског становништва, а тим у вези и његово благостање. Судећи по извесним симптомима београдског становништва, узето као целина, не развија се још на степену извесног минималног благостања. Ова се чињеница најбоље утврђује ниским стандардом живота, који се огледа у недовољној исхрани. Потрошња основних животних намирница на

главу становника у Београду не износи ни толико, колико потрошња у читавим државама западне и централне Европе. Године 1928. Београд је потрошио на главу 18 кг. шећера, док се у напредним државама троши 25 килограма и више. У истој пропорцији стоји и потрошња млека у Београду, а још у горој потрошња воћа, поврћа итд. Могућност зараде у Београду, последњих година, све се више сужавала, јер Београду данас недотаје економска подлога на којој мора заснивати свој развитак у будућности (индустрија). Ранију своју економску подлогу — трговина на велико — Београд је у велико изгубио и све је више губи. Од 1923—1929. год. број мануфактурних радња на велико у Београду сведен је на половину (смањено се за неких 40 радњи). Друга економска подлога Београда — индустрија није се после рата развила у неком значајнијем опсегу, да би се сразмерно великом порасту становништва увећала и производна моћ. За последњих осам месеци (јуни 1929. — јануар 1930) у Београду је пуњено за продају и предају 146 трговачких радњи, 285

радњи са храном и пићем, 14 фабричких предузећа, 67 занатских предузећа. У овој је статистици нарочито интересантна појава, да је у овом периоду, поред осталог, пуњена и продаја 14 фабричких предузећа, која треба да буду база нове економске оријентације Београда. Све је ово знак слабог економског стања великог дела београдског становништва. А то је један од главних услова не само за постојање данашњег стања на београдској периферији, већ и за његово погоршавање. Осигурају ли се, пак, Београду сви неопходни услови за његов привредни развитак у будућности, фаворизује ли се тај развој смишљеном и позитивном акцијом комуналне политике у свима правцима, онда ће бити створени предуслови за подизање благостања београдског становништва. У таквој ситуацији несумњиво да би се и на крајњој периферији осетио процес регенерације, који би требало прихватити и помоћи свима расположивим средствима, која би била обухваћена привредним програмом наше општине.

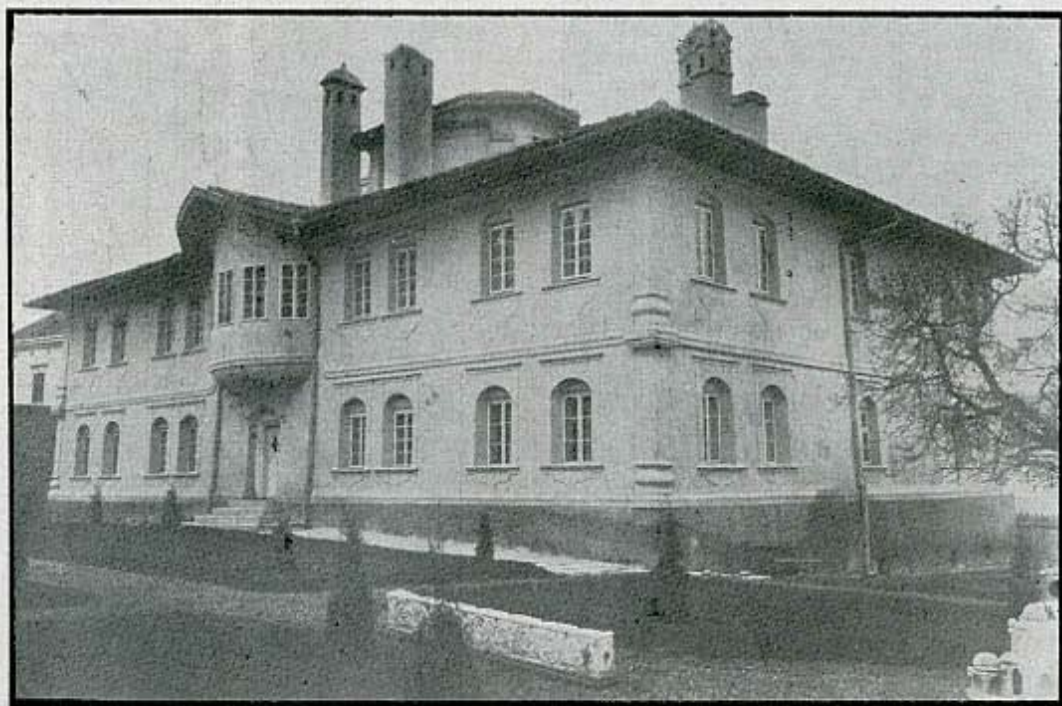

М. Михаиловић - Световски

МУЗЕЈ КНЕЗА ПАВЛА

Свака част и хвала осетљивом и родољубивом Кнезу. За Музеј Савремене Уметности, који је по склоностима своје благородне и уметничке душе благоизволео основати и оставити Београду, као своју задужбину, изабрао је један стародревни двор источњачког

христољубивих, младих ђакана, бучао је негда први мисаони живот слободних Срба. Ту баш, под прозорима Кнегиње Љубице, ту близу беше Вазаревићева књижара; на два - три корака Читалиште Београдско, а на довик беше прва касина, где се диманило

Музеј Н. В. Принца Павла

барока, а данас заиста реткога сведока у Београду, сведока оне прохујале епохе прве српске, сасвим стидљиве цвасти културе. Нашао је тихи, запуштен конак, који је свраћао поглед сваког пролазника Богојављенске улице и поштујући пуни век његовог опстанка на догледу мирних савских вода и узбурканости историје, претворио је ту негдању кнежевску резиденцију, у прву београдску пинакотеку. Као да је сам Кнез, који воли усамљене шетње улицама београдским, застао једно по подне, ту у сенци Саборне Цркве и унео се, у оно прохујало доба правитељствујућег савета и надзиратељског ока наше са три репа, чије су ноћи почеле бити све несаније, у

градским зидинама. Јер ту баш, на овом парченцету Београда пуном тамњана и појања источњачки и где су сваки час пристизали са скеде јевропејци са куферима, пенушавих глава од пројеката просвећења и законодавства. Са тих прозора могла се сагледати цела културна историја Срба прошлога века, од 1838. г. Свеколики национални полет, савтирски занос, који је јачином динамита, разорио и последњу подлогу турског господарства. Испод њих су прошле толике пратње, толике туге, кад се скришио живот и зауставило срце, каквог човека којег је цео народ љубио.

Мештровић: Удовица са дететом

Па како да не волимо ту зграду, која нам све то васкрсава пред очима? Како да не благодаримо Кнезу, који се искрено побринуо, да баш овај ретко очувани, столетни конак, претвори у свој Музеј и да га тако рестаурираног, учвршћеног, зацементираних, припреми за једно даље поколење, које ће бити тако далеко од свог праочинског, оријенталног Београда? Тај будући, американизовани нараштај, окружен булдозима, прожет урбанистичким стилем каквог још смељег Кордизије Сењиа, имаће у додиру са овим конаком, свој моменат нео-национализма и можда чак, какву екстатичност од унутарњег, историјског филма.

И то је баш, што нас мора усхитити, кад данас отварамо капију старог конака. Остале потомству бар једна кућа с доклатима, оцацима, долапима, нишама, с врућим амањима, с храстовим стубиштима и са изразитим печатом Истока. Са њима и парфем минулог века. Један одисај нас.

Сад око конака је енглески парк. У једном куту закрњена и закрпљена каријатида, снажног торза, изашла испод руку маистра Мештровића, а с друге стране шедрван, источњачки тих и орнаментиран, тако леп да су га Бугари за време рата били превели из Ниша у Софију, па смо га најзад ипак пронашли и вратили у његову атмосферу. Ту ће остати, ваљда, бар једно мирно столеће.

Отворимо ли врата на Музеју, у самом

приземљу заблеште снажни торзи, моћни као наш народни еп. Мештровић је ту извајао и изложио фрагментирану нашу историју, с лепотом легенде. Ту су његове каријатиде, болне удовице тврда срца, затим главе, рељефи и фигуре препознатих јунака, једнога Краљевића Марка, Милоша, Срђе, за којима се окретао Запад, кад су били у своје време довучени под стакло лондонских и париских галерија. Ту су још Орловић Павле и Косовка девојка, ту су „Сећање“, „Моја мајка“, „Мој отац“, „Сфинга“, „Роб“, па рељеф главе Краља Петра, медаљон за косовске осветнике, са осталим деловима монументалног и богатог циклуса.

Цео овај Мештровић нама драг и близак, лежи ту сакупљен, изложен, очуван, после свег лутања континентима, после свих морских болести на Атлантику и брзим, теретним возовима, када су страдали највише носеви и прсти, најосетљивији део овог живог, задохнутог камена.

Странцима имамо шта сад показати. Бар своје и ако је мало. Нема ту ни једног туђег камена, ни једног пресађеног обелиска. Наша су лица, болна, грчевита и мушка. Наша је прошлост.

До душе, скулптуре има и на спрату, где су уз Мештровића стали још неколицина знаменитих вајара: Ђока Јовановић, отац нове вајарства код нас, заступљен је са бистом жене у бронзи; бронзана фигура дечка одичава осетљивог мајстора Симу Роксандића.

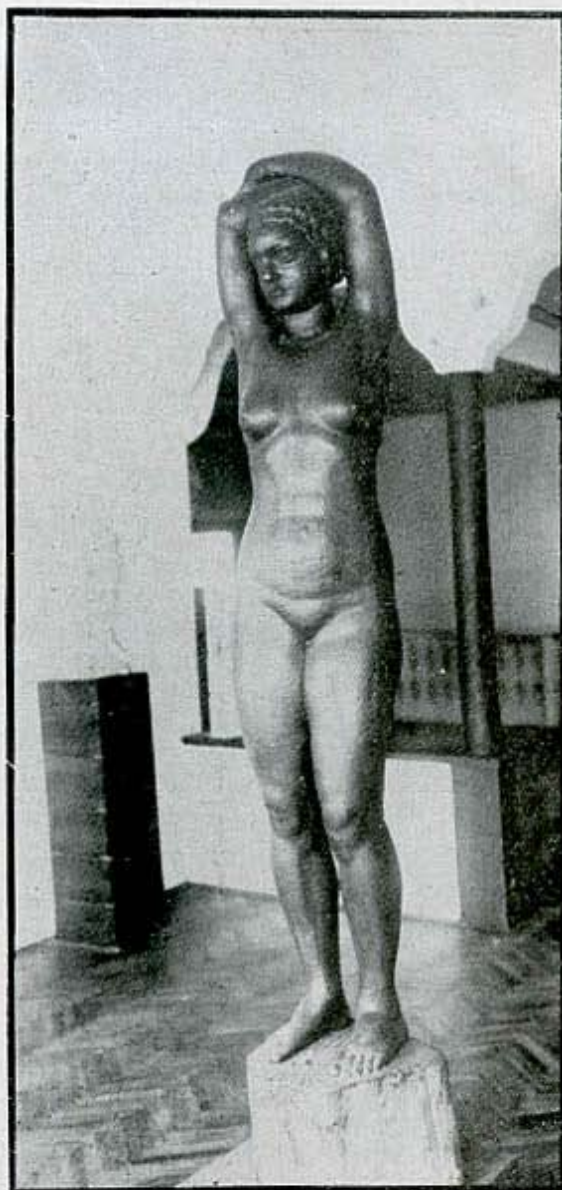
Мештровић: Сећање

Од њега је још и знаменита фигура жене у дрвету. Једна драгоценост за Музеј. Од младих, наилазимо на Перу Палавичинија, на Сретена Стојановића (особито су унадаљиве његове резбарије) и Франа Кршињића.

Наравно, овај одељак скульптуре расте, гомила се из године у годину и за једну деценију значајне већ огроман трезор. Ваљало је почети. Благородни Кнез, указао је пут у овој кући, у којој је физички и млади Кнез Михајло предосетио можда блиставу звезду свог рода.

Пре него што би обишли главно благо овог Музеја, његова вредносна и многа платна, наша и страна, споменућемо да у соби кулоса г. Милана Кашанина, виси портре једног Карађорђевића: Кнеза Алексија, који преминуо од грипе, у космополитском Монтреу а земни остаци још и данас му стоје, привремено сахрањени, у приземљу женевске цркве.

Из портреа који сваког шармира, наслућује се она фина, европска фигура, која је умела наћи свој топли кут у многим париским салонима и радо виђена у првим клубовима. Суочавао је често Анатола Франса и можда је одлазио не мало пута у вилу Санд или код Мадам де Кајаве, пошто је био интимус са учитељевим издавачем и одличним пријатељем, Калман Левијем. Долазио је и у Србију. Понудио је свој живот за време рата. Београд га је видео у мајорској униформи а касније и Албанија, кад је са својом супругом, кнегињом Дарјом, осетљивом и богатом американом, пролазио кроз неумитни снег. И док је на цичи албанских гудура, неустрашима и спортска Американка писала утиске, да их доцније на енглеском изда под називом **Ка болним часовима**, он је ваљда предосећао, да је то његов последњи поход. Убрзо, на глас

Росандић: Млада жена

трубе мира, центлменски Кнез је склопио своје сиве, словенске очи.

А горе, баш више одаје где је портре Алексијев, виси портре млађег његовог брата, још чуднијег живота, Кнеза Божицара.

Ваљда 1887, Марија Башкирцева, љупка руска девица благородне душе, сликала га је, свог брата — Словена, на једном балкону ондашњег Монмарта, по свој прилици. Кроз њен таленат изражен је Париз и уметнички занос најчуднијег Карађорђевића, путника у далеки свет, следбеника и пријатеља Пијер Лотија, од којег је можда и добио ту прилепљиву болест странствовања и чежњивих лутања морима и континентима. И штета је, по српско слово, да се тако ралло угасио живот овог осетљивог, уметничког и надахнутог Кнеза са француском брадицом и нашом сензибилношћу, који је из Индије донео тако импресивни и богати свежањ утисака. Њему је

Мештровић: Краљевин Марко

Стева Тодоровић: Портре поч. Кнеза Андрије Карађорђевића

било суђено, да живи и умре далеко од нас, под стралим поднебљима и није залуд префињена уметница дала своје моделу онолико сентименталне заљубљености, у какав плас Пигал, сликајући га у часу контемплације Париза са свога балкона, с цигаром у руци, после турске кафе и руских дебата. И док је Музеја увек ће нас заустављати портрети ова два отмена брата из племена Карађорђевића, чији је живот сагорео отмено и брзо, са нотом трагичности.

Југословенски сликари, обилно и све јаче заступани, налазе се у приземљу. Засебну собу, лево од „хола“, куд је немогуће проћи без евокације каквог дивана из времена Кнез Милошевог, заузимају претставници старијег нараштаја. Сликаство друге половине XIX века заступљено је са Новаком Радонићем (један портре) и Стевом Тодоровићем (два портрета) и најзад Ђорђе Крстић са изванредном религиозном композицијом, више колористичких одлика. Паја Јовановић је умет такође (женски портре и једна популарна композиција) а од Стевана Алексића су узете две импресионе главе. Влахо Буковац је већ бројнији. Четири су му дела ушла у Музеј, од којих су: аутопортре, две женске бисте и једна композиција. Акварели су такође заступљени од неколико аутора по један: од Бете Вукановић, Миховил Крушлин, Бора Стевановић и Стјепан Бакотић.

Импресионисте имају засебну собу, десно.

Међу њима су највећи словеначки сликари: Грохар и Чакотич, затим Стернел, Весел, Вавпотич, Цотич и Тратник. Са њима су заједно импресионисти из Србије и Хрватске, од једне школе која је имала следбеника. Видимо ту: Косту Миличевића, Надежду Петровић, потом Милаха Миловановића, Бету Вукановић, Владимира Бецића и Драгомира Блишића, са по једном или по више слика, које јасно сведоче о њиховом смислу за музику боја. Пред њих, можемо осетити какву су они важну улогу играли у развићу нашег новијег сликарства.

Они, који представљају наш последњи сликарски нараштај од ауторитета, добили су на тој десној страни музеја, своје знатно место. Видимо ту Бранка Поповића са једним аутопортретом и пејсажом а за њим се ређају: Петар Добровић, са својим наглашеним стилем из „сезонске епохе“, (две nature morte), Јован Бијелић са једним босанским пејсажом, Марино Тартаља са пределом Јужне Француске, Вељко Станојевић са два портрета, затим Живорад Настасијевић са пејсажом и фреском и портрети од Ивана Радовића и Воје Петровића, пејсажи Саве Шумаковића и Миливоја Узелца. Ту су још: Моша Пијаде, Вилко Гецац, Игњат Јоб, Васа Поморишац. За коју годину и са незнатним допунама, цела наша савремена сликарска уметност биће изврсно заступљена у Музеју, тако да ће посетиоцу дати потпуни утисак Модерне код нас.

Страни сликари се налазе на спрату, у седам одаја. Ми ћемо их навести према г. Каша-

Мештровић: Уметник народа мог (слепи гуслар и унук)

нишовом извештају. Ту су заступљени енглески, француски, руски, италијански и румунски сликари, купљени са пасијом једног љубитеља слика. Цела збирка представља обиље личног интереса Њ. В. Кнеза Павла, за сликарске манифестације и за све изложбе, које је он посећивао по Европи, у свом младом веку.

Заступљене су разноврсне и многобројне технике: уљена боја, пастел, акварел, гваш, оловка. Највећим делом срећемо енглеске сликаре, са њиховим пејсажима, мртвом природом и портретима. Близу шездесет слика, пробраних и сасвим разноврсних, илуструју савремено енглеско сликарство и пружају београдском шетачу кроз Музеј Кнеза Павла, довољну представу о уметности кичице под замаглањим небом Енглеске.

Најстарији од њих је Вотс, са једним ретко виђеним и типичним енглеским портретом. Холвеј је заступљен са маринским мотивима, Чарлс Кондер, са најбољим квалитетима импресионистичке школе, затим један пејсаж од Марка Фишера. Знани у Енглеској Џон Лавери, Хенри Ламб. Пол Неш, Клозен, Мансон, Фишер — Праут, Ванеса — Бел, Вуд и други заступљени су у музеју са својим допадљивим платинама. Са њима је и један од носилаца најмлађе струје у енглеском сликарству: Дункан Грант.

Две последње собе заузимају енглески акварели, који су по мишљењу самог кустоса музеја г. Кашанина, нарочита драг и музејска драгоценост. Можда нигде није дато за последње пола века више и бољих акварела него у Енглеској, где је та техника дошла до врхунства, по лакоћи и нежности, по ваздушастој прозирности и наумиастом ткиву. Заједно са акварелима, које су дали Сибил Волкер, Викаци, Лингот, Блен и други, стоје и два ванредна гваша, јединствена по богатом и топлим колориту. Заједно са њима је и један цртеж Аугустуса Џона, чија је слава одавно прешла границе Енглеске.

А затим, г. Кашанин, осврћући се на знаменита француска платна које наш Музеј Савремене Уметности од сада чува, вели:

„Међу Французима на прво место долази велики Камил Писаро, од кога музеј има један акварел. Од других француских сликара су Жув и Скот, сваки репрезентован по једним, већим платном. У Француској је живела али руској уметности припада славна Марија Башкирцева од које је остало само неколико слика а међу њима и ова која се налази у Музеју Савремене Уметности у Београду: а то је портрет Кнеза Божицара Карађорђевића, који је био и сам уметник и књижевник, портрет рађен 1883 г. у ванредном, сивом тону, у духу школе Бастијен — Лепаша. Ту је даље у истој соби биста девојке од руског сликара Харламсва коме се придружују још два руска

Марија Башкирцев: Портрет поч. Божицара Карађорђевића

уметника: Велтен с композицијом и Николај Кузњенов с два жива портрета.

Савремено италијанско сликарство претстављају Артуро Ночи, Бускаљоле, Алфредо Мулер и Корнос, прва тројица са по једним пределом нежних особина а четврти са строгим портретом кнеза Алексија Карађорђевића, у целој фигури.

Румунских сликара има два: Попеску и Северино.

А к томе, после овог осврта, ваља додати најљубивије аквизиције: француски одељак Музеја, који се недавно формирао. Наш посланик у Паризу г. Мирослав Спалајковић, поштујући иницијативу младог и осећајног Кнеза, прикупио је један знатан део платна најновијих француских мајстора, који ће чинити част Београду. Када овог пролећа или лета, стигне накнадна пошиљка из Париза, онда ће несумњиво овај француски, репрезентативни кут нашег, београдског Музеја Савремене Уметности бити знатно огњиште уметности, достојно посете зналаца и љубитеља са стране и свакодневног осврта наших младих поколења, која имају много да се уче од претходних мајстора.

А темељ, на коме ће од сада та уметност почивати, чврст је и постојан.

Д-р Марија Илић

УМЕТНОСТ И НАРОД

— О музеју Њ. В. Принца Павла —

„В тајанствених обопштајућих пуцањих искуства есц тот међународни јазик, катори свјажет всјо челољечество”.

Рерих.

Народи у свом развоју пролазе многе фазе пре него дођу у могућност, да се интензивније и у већим размерима посвете уметности тако, да се она претвори у један од елемената самог њиховог живота. Ношена својом унутрашњом великом снагом, уметност полако ипак побеђује, јер — како лепо каже сликар Рерих — најбоља срца увек знају, да лепота као и знање нису ни раскош ни привилегија, већ радост која припада целом свету, да лепоту као и знање треба уносити у најшире народне масе, да ове две силе удружене усађују у народ основе, које су достојне личног и друштвеног.

„Стварање је“ — вели овај уметник — „молитва духа, знање — мозак народа! Међу народним покретима највеће ће место заузети поновно процењивање вредности рада, чија ће круна бити: стварање и знање, за то ће код нових покољења прво место заузети: уметност и наука, док ће државници на своје заставе написати њихова имена.”.

И Рерих, као и генијални француски филозоф - песник Гизо виде у уметности најјаче средство за стварање оних нити, које ће постепено повезати цело човечанство у једну интимну заједницу, чији интереси ћеће бити дивергентни већ конвергентни.

Уметност, којој је додељена једна тако велика улога, не може и не сме остати занемарена. Све моменталне жртве бледе пред овим великим с чим она узвраћа. И доиста пре или после у сваком народу, у свакој средини истиче се ред људи, низ мецената, који потпомажу и уметника и уметност скупљајући уметничка дела, завештавајући их касније своме народу као највећу светињу.

И у Русији и ван руских граница опште је познато име московског трговца Трецјакова, који је сав свој велики иметак употребио на

прикупљање руских уметничких дела, да касније целу своју огромну галерију још за свог живота поклони родном граду и тим сам себи нехотице сазда највећи и најтрајнији споменик. Посетиоц Трецјакове галерије излази из ње с дивљењем и према великој руској уметности и с пијететом према њеном ствараоцу. Евоцирајући његову успомену, Рерих вели с дубоким поштовањем, да је овај ћутљиви седи човек у великој шубари неуморно поселивао све изложбе, да га ништа није могло задржати, ако је сматрао, да је дело вредно. К уметнику почетнику пењао се он по кривим степеницама у његов мали атеље. Био је први код довршења слике, први код отварања изложбе.

Ко би могао одредити, колико је ова галерија Трецјакова допринела за разумевање, штовање и љубав према руском народу, колико ли сличне галерије уопште допринесе за

Голубовић: Портре девојчице

појимање једног народа и одређивање његове вредности. Шта може уметност уопште у овоме смислу, зар није опет на руском примеру показала руска књижа, уметничка проза као и поезија, руска музика, уметнички плес. Стари су Прици преко уметности ушли за све векове у историју заузимајући у њој централно место; неколико данас малих народа по свом броју намећу се уистину својом великом уметничком снагом.

Наш народ, који је већ у средњем веку дао доказе своје велике уметничке стваралачке снаге, принуђен касније, да се кроз векове бори против завојевача или наметнутог му туђина, који је у једном случају културно стајао ниже од њега, а у другом био му туђи, данас поновно улази у сретнију фазу свога живота, који понова отвара врата уметности.

Сваки уметнички центар делује ободравајући и на ствараоца и на народ. Није сигурно далеко час, кад ће и наши најбољи људи посветити највећи део своје пажње: стварању, одржању и развоју таквих центара. —

Стојећи у музеју Принца Павла, који је створен за народ и дан народу, посетиоц — осећајући у души пријатно осећање интимне везе тог народа са ствараоцем овог малог храма уметности у коме се магловита реч: „принц“ издваја из апстрактних престава лица из бајки и веже за одређену блиску личност — осећа подједно и своју дубоко усађену везаност за сву ову земљу, за сав овај народ. Окрепљен и окупан у оном што је у

Мештровић: Мој отац

Мештровић: Глава Шарца

његовом народу најбоље, он се поновно препорођен диже до свечовчанског.

У априју из ког води низ соба на све стране, на једну и на другу страну Мештровићеве каријатиде, које мирно држе свој терет, док су у средини као централне фигуре намештене Мештровићеве удовице, глава Срђе Злопоглеђе, Милош Обилића, Маркова Шарца, а тамо на десно опет Мештровићев велики алторелијеф: „Уметник народа мог“.

Прилазим, враћам се и опет прилазим глави Маркова Шарца и не могу да се удаљим. Чувар ме већ сумњиво гледа, а ја долазим у искушење, да се дотакнем Шарчеве гриве док ми се чини да чујем Краљевићев глас, како му јурећи за Вилом Равијојлом у гори Романији прети да ће му поломити све четири ноге, ако ли му не достигне вилу. Марко говори, а Шарца лети, лети разваљене чељусти, усковитлане гриве, како га је уметник преставао. Шарчева глава, као и онај неупоредиви кип Милош Обилића на горњем спрату, као да су у себи упили све што је велико, моћно, истинито, снажно, верно у нашем народу и овековечили га преко уметникова длет за вечна времена. Гледам и гледам очи Милош Обилића — из којих као да гледају

Мештровић: Моја мајка

милијони очију, које као да су им све придале сву своју снагу, сву своју енергију, сву своју приправност на жртве, на доказ Косовске Вечере — и осећам, да су то очи онога Милоша, који је распорио Мурата, да је то јунак, слава, која заноси, дира, побеђује. Гледајући ове окупљене Мештровићеве фигуре први пут у животу схваћам сву његову величину, величину човека-уметника, који је не само умео да продре у народну душу, већ да је и прикаже на начин, који нема премца. Боље се тај народ није могао приказати; вера у тај народ није се могла јасније документовати. — Ово неколико Мештровићевих фигура биле би у стању, да подигну народ и у часовима највећег малодушја.

Уз овог Мештровића снажног, моћног, одраза читавог Косовског циклуса, стоји на другу страну смиреност оличена у целој фигури и свакој бори хаљине његове дивне фигуре: „Моја мајка“.

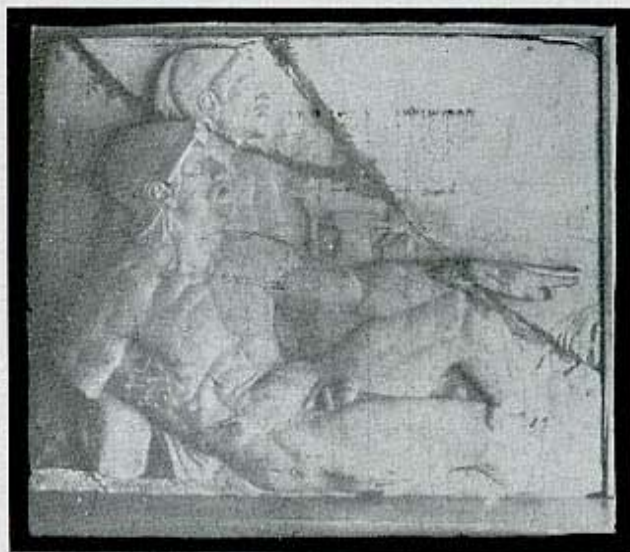
То је наша мајка, она што је дала Милоша и Марка, а ипак сама кроз толико векова и деценија стајала у позадини, то је онај стојички, неупоредиви тип жене-мајке пред којим се глава сагиње као у храму. Уз мајку су удовице, цео низ удовица и оделито и у двоје и с дететом. Ко мало боље познаје онај дивни део наше земље уз Јадранско море, где је

уметник живео и одрастао, постаје му јасно зашто је овај проблем толико мучио уметника. Његове удовице то је уистину слика оног јаука наше тамошње жене, оног њеног бугарења за сваким чланом породице, поготово за мужем; то је оно њено немилосрдно ударање у прса, то је она њена сена, која се вуче рашчупана, гладна и занемарена по голим литицама и бреговима, то је бол детета природе, неизвештачена, искрена снажна, која се упија у сећање, коју је уметник морао обрадити. Руска је књижевница Сејфулина описала бугарење руске сељанке у далеким сибирским крајевима. Жалобне речи ових жена тако чудно и у целини сећају на плач наше жене с мора. Тамо је непрегледна стена, или тајанствена тајга, које у се упијају њезин јад, а доле код нас гола брда, тајанствене увале, непрегледна сила мора.

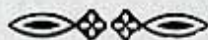
Као Мештровићеве уметнички радови на посетиоца исто тако силно дејствује и она свеукупност осталих уметничких радова наших сликара и вајара, као и поједини радови уметника: руске, француске, талијанске и енглеске школе који се налазе на горњем спрату зграде.

Како овај мали храм благотворно делује на развој смисла и љубави према уметности јасно доказује све већи пораст његових посетиоца; странац излази с осећајем, који ствара интимна исповед човека, кога смо преко ње морали завољети.

Принц Павле је овде, као и други велики сабирачи уметности, своју радост учинио радошћу целог народа и указао на један велики и светли пут!

Мештровић: Косовка девојка

Д-р Наталија Николајевић
шеф школске хигијене О. Г. Б.

Какве треба да су основне школе у Београду

Са обавезном основном наставом постепено дошла је и обавезна брига и старање о здрављу школске деце са специјалним законодавством. У овом старању два су главна фактора: само школско дете и школске зграде. Држава обавезујући законом дете да прође најмање 6—8 година кроз школу морала је загарантовати и пружити све услове да детету за то време ни у колико не нашкоди, већ да дете изађе из школе бар у истом здравственом стању у којем је ушло. Просвећеност без здравља је бескорисна, и ако дете треба да изгуби своје здравље онда је то превелика цена за просвећеност. Старање о здрављу школске деце појавило се у јачој мери у свима културним земљама као императивна потреба, пошто се увидело и открило да обавезна настава под модерним условима живота у градовима значи исто што и обавезна болест.

Школска обавеза почиње за дете већ са 6 година, траје 10 месеци годишње и 5—6 сати дневно. И родитељи и деца и школске власти су се подвргли овим обавезама. Ова обавеза обухвата и сакупља заједно и богате и сиромашне, разборите и заостале, здраве и болесне. Циљ је, у главном, био да сва та разнолика деца постигну исти успех у просвећености.

Учитељи и лекари су пронашли да стотинама деце која су примила ову обавезу не могу да иду напореда, да заостају, да се оцењују као слаби.

Напоследку запитали су се, зашто та деца заостају и пронашли су разне физичке дефекте који су утицали и на успех детета, тако на пр. слаба конституција, слаба исхрана, слаб вид, слаби зуби, слаб слух, реконвалесценција, аденоиди и т. д.

И ово откриће убрзало је да се школа има сматрати у исто доба као један дечији санаторијум, боље рећи превенторијум, ако се хоће да деца одговоре пуном паром својој школској обавези.

Живот сваког школског детета има се преставити као једна мала запрега са два ко-

њића, — здраво тело и здрава душа — која су натоварена свима школским дужностима и свима здравственим опасностима. Цела запрега иде уз брдо, неколико година школске обавезе и школско дете терајући ова кола има да пази да обадва коњића равномерно извуку кола до на врх брда и да оно здраво, чило, весело и просвећено изађе из школе и поносно изврши своју обавезу према себи и друштву.

Лекарском школском инспекцијом и учитељским радом и напором у многоме се олакшало школском детету.

Остао је још нерешен потпуно други фактор — школска зграда.

Морамо се запитати да ли је право и здраво скупљати хиљадама школске деце у нездраве и нехигијенске школске зграде.

На жалост београдске школске зграде изузев 2—3 ново озидане основне школе могу се с правом критиковати као нехигијенске. Била би то читава студија школске хигијене или нехигијене ако би се пошло од једне до друге школске зграде. И прави познавалац данашње модерне школске хигијене мора да осети бол и силну одговорност да се у Београду тако мало у том смислу учинило. Истина је да је школска хигијена најлуксузија и најскупља наука, али зар има шта скупљег и дрочијег од дечијег здравља.

У последње време много се у овом смислу критиковало и писало, али се већином спомињало да је школских зграда мало, није се улазило у оне хигијенске детаље од којих на жалост толико зависи здравље ђака.

Доста је кад кажемо да су скоро све наше школске зграде у Београду старијег датума. Доста је и то да све имају мањи капацитете но што могу да приме. Доста је да кажемо и то да су све школске зграде у исто време не само основне школе са просечно 10—11.000 деце, већ су и занатске школе за 4.000 шегрта; тако да је настава и фреквенција школе тако рећи и дану и ноћу.

За одржавање хигијене и чистоће не остаје тако рећи ни мало времена.

Међутим је школска зграда што и приватни дом. Још и више, јер је са много више чланова. И као што се данас у модерним хигијенском дому води рачуна о сваком па и најмањем члану, тако се и у школи мора водити брига о сваком детету. Сваки родитељ који пошаље дете у школу ово с правом очекује; а свако дете има право да тражи да се хигијенске прилике зграде удешавају и прилагођавају тако да се његово здравље не погорша већ и побољша.

Београд треба још доста основних школа. Најглавније је проучити и испитати који су крајеви најпотребитији, да би се садање школе ослободиле превеликог броја деце. Према броју деце задати школу; а де оградити школу по плану, а већ при отварању школе прве године покаже се да је недовољна за број деце из тога краја.

Данашња школска хигијена осуђује досадањи тип великих школских зграда са по 1000 деце. Напомињање толиког броја деце не сме се чинити. Нарочито због заразних болести које деца преживљују у време школског доба. Школа је редуцирана на што мањи број деце. Школа са 100—120 деце је идеал. Изаšlo се из великих архитектонских грађевина у мале павиљоне, из којих се одмах излази у парк, шуму или игралиште. Тип школа у слободној природи победио је замишљање деце у велике зграде касарменског типа. Оне су истина много скупље, јер их је много више потребно, као и учитеља, али су здравије и хигијена да се боље извести. И настава и здравље лакше се контролира над стотином него над хиљадом.

Зграде су обично мали павиљони са много стакла, у последње време Vita - glas-ом. Обично два крила — здраво тело — и здрава душа. Једно крило су учионице за наставу а друго крило су школска поликлиника, купатило, трпезарија, млечна кујна и гимнастичка сала.

Зар се не би наше школе по периферији по овом типу могле оградити?

Зар не би свака оваква мала школа имала свој парк, школске баште, игралиште. Зашто се не би изашло и родитељима и деци на сусрет, да им школе буду близу, да им пут до школе буде асфалтиран те да дете певајући и веселећи се иде у школу, да родитељи могу доћи у школу кад год хоће да се посаветују са учитељем и лекаром?

Зар је добро сазидати и отворити школу, а пут оставити непроходан, да се једва може и колима проћи и да мајке на леђима преносе децу у школу?

Зашто не би једном архитекта направио план за основну школу по предлогу стручњака за школску хигијену?

Зашто је потребно узидати школу између зидова и осталих зграда усред центра и са највећим прометом.

Зар не би било рационалније сазидати школу и даље где би деца имала у исто доба и свој парк. Зар се не би специјалним школским трамвајем могли одвести, па да се из заданих каменних кућа из центра увезу у шуму у слободну природу а не из каменних соба у камене учионице?

Зашто се о свему овоме води рачуна у Енглеској, Америци и Швајцарској а код нас ском питању? Ако хоћемо, ово је једно од најсавршеније. Зашто ми у Београду не би примили тип школа open air која се већ одомалила на страни?

Сва ова питања дала би се са мало воље и труда правилно решити.

Живимо у доба реда, рада и поправке.

Садања општинска управа посветиће сигурно мало више пажње баш специјално школском питању. Ако хоћемо ово је једно од најважнијих и најпопуларнијих питања а обавезујемо све родитеље и сву децу у Београду. Није нескромно ако кажемо да у нашој средини имамо младих лекара који би се овом питању посветили, а имамо и старијих и искусних хигијеничара који би од срца помогли.

Проф. Д-р М. Јовановић - Батут

Београд са здравственог гледишта почетком овога века

(Студија — јавно предавање, одржано у сали Вел. Школе 29. фебруара 1904.)

„ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ“ радо доносе ову врло занимљиву, карактеристичну и за историју Београда богату студију проф. Д-р М. Јовановића-Батута, коју је он овако текстуелно написао пре равно двадесет и шест година.

Господин проф. Д-р Јовановић ставио је данас, дајући нам ову своју студију за „Општинске Новине“, следећи коментар-примедбу:

„Ја сам ово предавање држао равно пре двадесет и шест година. Молио бих кога од млађих колега да — упоређења ради — данас према садашњим приликама Београда покрене то исто питање. Из тога упоређења могло би се видети, јесмо ли ишли за духом времена; у колико смо здравствено напредовали, и шта још недостаје“.

Ми се уздржавамо од априористичког закључка, али неможемо а да не подвучемо једну тешку и жалосну истину: Да су и после прохујалих двадесет и шест година многе странице ове студије врло актуелне, ако не и сасвим верне стању и хигијенским приликама послератног Београда. Нарочито његове крајње периферије, која је за последњих десет година ижњкала без икаквог система, контроле и смисла.

I.

ЗДРАВЉЕ БЕОГРАЂАНА ЈЕ ЛОШЕ

Кад под се поведе реч о чувању народног здравља, махом се има на уму сеоско становништво, — управо само сељак. Лекари, свештеници, учитељи, у опште сви просвећенији синови нашег народа, који с њима долазе у додир, цртају тај живот и здравствене прилике веома суморним бојама. Износе доказе, да он управо немилице сатири своју снагу и своје здравље.

Али се варамо ако мислимо да је само наше село и сељачка кућа, где наилазимо на тако жалосне прилике у здравственом погледу. Ко је пажљиво пратио живот наших варошана; ко је боље загледао у статистику — а то ће рећи: у главну књигу тог живота — ко је и озлаш срачунавао поједине позиције и цео биланс његов: тај ће ми без сумње потврдити, да и по нашим варошима и паланкама није много боље. Шта више, за саму престоницу државе — за наш „лепи Београд“ — може се, на жалост, с правом рећи, да у здравственом погледу не стоји добро. О томе ћете се и сами уверити, чим вас подсетим на неколико најобичнијих прилика нашег престоничког живота.

Јесте ли пажљивије посматрали београдску децу, кад из школе излазе или нашу одраслију омладину, кад је сва на окупу, н. пр. на забавама и свечаностима! Је ли вам кадгод пало на ум, да пребројите, колико је међу њима румених, једро сважених и добро развијених?... Не знам, како сте их ви налазили, али ја као лекар рекао бих, да их је мало — врло мало. Више их је крљавих, неразвијених, цигластих, бледих, попијених, туберкулозних... а много их је баш и малокрвних, шкрофулозних или иначе болешљивих и мањичавих.

Јесте ли кад разбировали, колико је у Београду особа са каквом под видљивом или скривеном махом?... Колико сваке године својих одличних грађана и честитих домаћица отпратимо — у дом за душевне болести?... Колико је у Београду бракова без деце?... Колико је бракоразвода због болести?... И тога је више, него што бисмо ми желели. —

Јесте ли кад узимали на рачун, колико је Београђана, који траже лека по бањама, санаторијумима и исцелиштима и код нас и у туђем свету?... Некад то беше велика реткост, а данас је то сасвим обична појава. У

Мерану, Давосу, Сан Рему, Ници, Абаџији, Дубровнику и Херцег-Новом можете на сваком кораку наићи на имућније Београђане... Пузијаши, Слишач, Францесбад и Елстер постадоше баба наших госпођа из најбољих кућа, — Рохич, Маријенбад и Карсбад имају читаве насеобине нашег „бољег света“, а у Липику, Халу и Меленцима скуп се сваке године толико наше мушке младежи, да је онај шалџивчина имао право што је рекао „како би најбоље било, да се у таквим местима сазове и — Омладинска Скупштина“...

Зар вам није упало у очи, како по Београду лекари на све стране „јуре“, да само свуд стигну? Јесте ли опазили, како се у нашем друштву врло често говори — о извршеним тешким операцијама, нарочито на женама због „женских болести“?... Јесте ли видели, како кола за дезинфекцију често посла имају?... Јесте ли приметили, да се врло често виђају оне кобне таблице с натписом: „Овде има заразне болести“?... Јесте ли запитали школску власт, колико деце због болести у школу не долазе, или колико се пута наше основне школе због које заразе привремено затварају?...

Јесте ли кадгод бројали, колико је посмртних огласа сваки дан, а колико је жена у црнини?... Јесте ли распитивали, како се трамвајском друштву исплаћује она пруга, што води „Новом Гробљу“, шта нашим свештеницима носе сахране и подушја, општински гробљанске таксе, а каменоресцима гробнице и споменици?... Јесте ли кадгод — нарочито суботом — ишли на гробље и јесте ли видели, колико се тамо развио нов свет? Само је неколико година, а Београд населио другу, мртву варош, из које се чује ридане и пригушан плач; по којој се разлеже писка и лелек, јавук и запевка, да ти срце пукне.

И најпосле: јесте ли кадгод залазили по парцелама на гробљу и пажљивије загледали крстаче и надгробне споменике?... Јесте ли читали натписе на њима и скретали нарочиту пажњу на године рођења и смрти оних, што под земљом труну?... Јесте ли посматрали и слике на тим споменицима, и јесте ли се уверили, да је велика већина тих покојника отишла прерано под земљу?... Зар вас није прошла језа, кад сте при томе помислили, колико ту труне младости и лепоте; колико је ту сахрањено љубави и милости, доброте и врлина, снаге и спреме, воље и енергије, среће и напретка?...

Ако сте све те појаве пажљиво пратили и о њима озбиљно размишљали, морали сте без сумње и сами доћи на мисао да се **БЕОГРАД СА СВОЈИМ ЗДРАВЉЕМ НЕ МОЖЕ ПОХВАЛИТИ.**

*

Али да се не ослонимо на тако непоуздане податке, потражићемо друге, поузда-

није. Упитаћемо лекаре, па ће нам јамачно и они то исто рећи. А што је још много поузданије: загледаћемо у статистику, па ће нам и бројеви то потврдити. Ево неколико таквих података.

Таблица I. представља нам умирање становништва у европским престоницама.

Год. 1901 умрло је од 10.000 становника:

У Цириху	145
„ Христијанији	153
„ Амстердаму	156
„ Бриселу	157
„ Штокхолму	167
„ Софији	168
„ Хамбургу	171
„ Лондону	176
„ Копенхагену, Единбург, Штутгарту и Берлину	178
„ Дрезди	183
„ Паризу	187
„ Будим-Пешти	194
„ Бечу	196
„ Риму	213
„ Варшави	216
„ Минхену	219
„ Петрограду	232
„ Београду	242
„ Лисабону	247
„ Мадриду	327

Према овим подацима од свих европских престоница највећу смртност показују Мадрид и Лисабон (шпанске и португалске престонице), па одмах за њима — наш Београд.

Да је смртност грађана у Београду велика, показује и таб. II:

Смртност варошког становништва појединих земаља

	Колико је вароши умето у рачун	Годишње умрло на 10.000 ста.
Сев. Амер. Сав. Државама	1435	160
Белгији	72	167
Данској	75	176
Швајцарској	18	177
Енглеској	33	185
Немачкој	288	197
Француској	71	204
Аустрији	58	224
Италији	206	226
Београду		242

По тој табели средња мера смртности по варошима свих тих 9 држава износила је 190^{0/00} (на 10.000) — била је дакле за 52^{0/00} нижа од просечне смртности у Београду. Другим речима: — Београд на сваку хиљаду својих становника губи смрћу годишње по 5 својих грађана више него што просечно губе друге вароши у свету, а то је много. То износи на наших 75.000 становника свега 375

смртних случајева или (од прилике) један смртни случај на дан више него што би по европском и северо-америчком просечном умирању по варошима морало бити... А шта би Београђани рекли, да им каква аждаја из банатских ритина сваки дан по једног грађанина однесе, или да с годиње у годину морају у рату изгубити по 375 својих суграђана?...

Још је значајнија таблица III. Она показује природни прираст становништва у Београду т. ј. разлику између броја умрлих и рођених.

доснија, што је он престоница државна, а што је Србија са својим природним прирастом (вишком рађања над умирањем)¹⁾ готово на првом месту међу свим европским државама...

Где је највише брачних парова, који нико немају деце; где више умире, него што се роди: ту се не може говорити о здрављу; ту су неповољне прилике за природно напредовање живе људске снаге. По тим подацима Београд, дакле, полако изумири, и он би временом доиста морао сасвим изумрети, да се

Стари Београд

Рађање и умирање у Београду од 1898 до 1902

Година	РОЂЕНО		УМРЛО		РАЗЛИКА	
	Укупно	На 10000 станов.	Укупно	На 10000 станов.	Света	На 10000 станов.
1898	1293	213	1583	242	- 190	- 29
1899	1458	216	1636	242	- 170	- 26
1900	1473	211	1707	244	- 234	- 33
1901	1820	253	1699	236	+ 131	+ 17
1902	1607	214	1809	245	- 201	- 28
просечно 1898 - 1902	1550	225	1636	242	- 133	- 19

Ако саберемо бројеве, који означавају разлику између рађања и умирања, па их упоредимо, онда излази, да је за последњих 5 година у Београду 683 особе више умрло, него што се родило, а то је веома жалосна појава. Баш за Београд је та појава тим жа-

не подмлађује вештачким прирастом — досељавањем из унутрашњости и радника из „белог света“.

Како стоји са природним прирастом (вишком рођених) друге европске престонице, показује табела IV —

Године 1900 било је на 10.000 становника у:

Минхену	рођ. 358	умрл. 251	вишка рођ. 107
Дрезди	„ 333	„ 288	„ „ 147
Штутгарту	„ 303	„ 196	„ „ 107
Бечу	„ 318	„ 200	„ „ 118
Паризу	„ 237	„ 206	„ „ 31
Лондону	„ 291	„ 186	„ „ 105

¹⁾ Природан прираст становништва (вишак рођених) у Србији био је на 10.000

Год. 1898	122	Год. 1901	169
„ 1899	149	„ 1902	157
„ 1900	187	„ 1903	174

Копенхаг. рођ.	290	умрл.	175	вишка рођ.	115
Христијан. „	359	„	163	„	196
Берлину „	267	„	189	„	88
Амстерд. „	294	„	151	„	14
Цириху „	313	„	154	„	159
Мадриду „	299	„	337	мањка	38

Изази, дакле, да сем јединог Мадрида — нема ни једне европске престонице, која у том питању тако лоше стоји као Београд. Свугде — па у последње време баш и у самом Мадриду — јавља се неки извесан вишак рођених над умрлим — само је једини Београд од тога правила жалостан изузетак.¹⁾

Да у Београду не би морао свет толико умирати показују нам размере у табл. V.

Умирање у Београду од год. 1898—1902

Године	Било је све- га становн.	Умрло је укупно	Од 1000 ста- новн. умрло	Од разних зараза света умрло	На 1000 умрлих од заразе
1898	61.460	1583	24.2	594	376
1899	67.616	1636	24.2	697	426
1900	69.772	1707	24.4	853	498
1901	71.928	1699	23.6	825	485
1902	74.084	1809	24.5	885	488
Просечно од 1898—1902	69.572	1686	24.2	769	451

Нема сумње, да се по некада мора и боловати а још је поузданије, да сви морамо, који пре који после, умрети... али је ипак човеку дано, да се разумним начином може бранити и од болести и од смрти: да, дакле ређе болује и касније умре. Нарочито се може сачувати од заразних болести, и у томе се у новије време већ толико успело, да су неке заразе по извесним крајевима знатно сузби-

јене, а друге опет сасвим искорењене. Тако је н. пр. познато, да се страховита болест „губа“ или „проказа“ у старо доба јако ширила, а да је данас већ врло ретка, нарочито у напреднијим земљама. Куга и колера бе-јаху некад страхоте целог света, а данас смо ми у борби против њих толико успели, да се оне ретко кад у Европи могу проши-рити — баш и ако се која клица њихова к нама и пренесе... Дифтерија је, као што знамо, некада десетковала нашу децу, а данас смо је већ толико савладали и сузбили, да нико од ње више не страхује. Богиње су у Старо Доба страховито бесиле, а данас се као већа за-раза јављају само у оним земљама, где нема обавезног каламњења крављим богињама, или где се та санитетска мера несавесно извршује. Немачка је н. пр. баш савесним каламњењем у сузбијању богиња толико успела, да њени становници ту болест готово и не познају. — Разумним мерама сузбила је Енглеска већ прилично и саму туберкулозу, а успеси у томе правцу у просвећеним земљама су из дана у дан све већи. — Уопште узев могли бисмо рећи, како су баш најжешће и најстрашније заразе такве природе, да се ми од њих можемо сачувати и одбавити. Та одбрана је сада већ тако поуздана, да се по ширењу заразних болести у појединим државама и варошима може проценити, како се тамо поштују и примењују здравствене санитетско-полицијске мере и тиме на ком нивоу стоји здравствена култура?

Ако упоредимо то искуство са приликама у Београду, уверићемо се, да и с те стране не стојимо добро. Већ је неутешна појава, коју нам представља таблица VI.

Боловање и умирање од заразних болести у Београду

ВРСТА ЗАРАЗНИХ БОЛЕСТИ	1898 46,460 стан.		1899 64,616 стан.		1900 69,772 стан.		1901 71,928 стан.		1902 74,084 стан.		Свега од г. 1898—1902	
	Боловало	Умрло	Боловало	Умрло	Боловало	Умрло	Боловало	Умрло	Боловало	Умрло	Боловало	Умрло
Богиње (Variola)	—	—	2	—	—	—	3	1	2	—	7	1
Мрсе (Morbilli)	213	2	278	4	31	—	384	16	417	8	1323	30
Шарлах (Scarlatina)	88	15	82	18	95	20	27	3	63	8	355	64
Дифтерија (Diphtheritis)	48	3	45	9	120	12	45	6	49	7	307	37
Врућина (Typhus abdomin.)	48	7	43	8	38	12	83	17	68	14	280	58
Инфлуенца (Influenza)	841	—	1445	—	1899	10	1912	2	1176	—	7273	10
СВЕГА	1238	27	1895	39	2183	54	2454	45	1776	37	9546	202

По њој се утврђује факат, да из Београда управо и не избијају неке заразе, него су се у њему одомаћиле. По тој табели видимо да се из године у годину код нас стално јављају:

¹⁾ У Србији има још неколико вароши са мањком у природном прирасту.

дифтерија, шарлах (скрлетина), тиф (врућина), и инфлуенца, па да односе и своје жртве.

Још озбиљнија је појава, коју приказује већ споменута табела. У њој је представљен размер између умирања Београђана од заразе и умирања од других обичних болести. Тако н. пр. по њој видимо, да је г. 1898. од свих

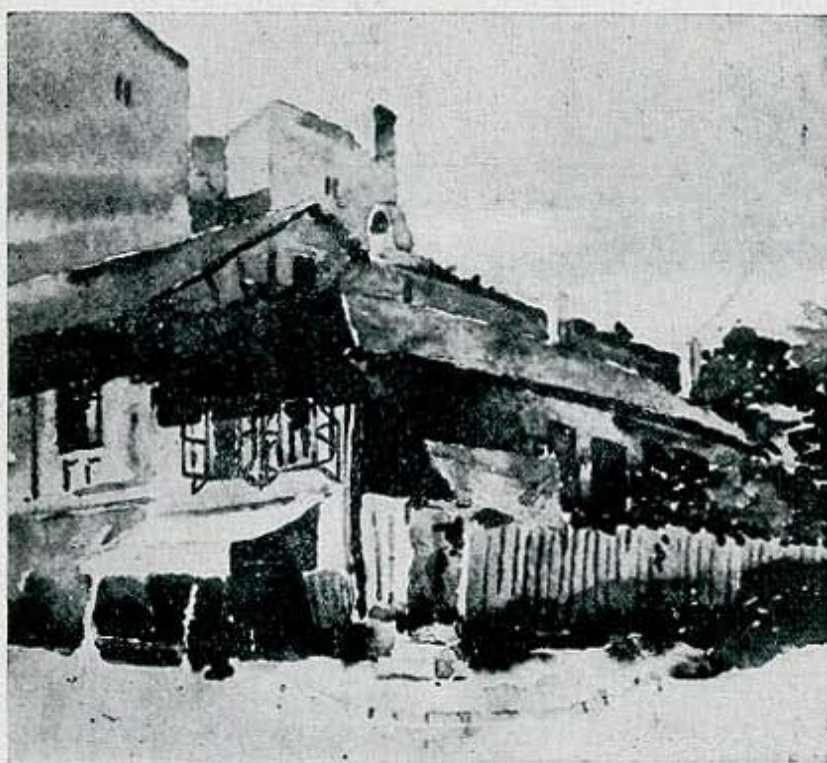
болести код нас умрло свега 1583 особе, а од тога броја пало је на смртне случајеве од зараза 594 — дакле више од трећине. Год. 1899. је тај размер још неповољнији, а г. 1900. дошло је било већ до тога, да су готово половину свих смртних случајева изазвале разне заразе... а то је страшно! Ужасно је и помислити, да ми половину својих сународника изгубимо баш од оних болести, од којих смо их могли сачувати или одстранити.

За здравствене прилике Београда још су страшнији подаци о **умирању београдског становништва од туберкулозе**. Таблица VII.²⁾ показује нам просечну смртност (морталитет) великих европских вароши од туберкулозе

(јектике), а познато је из искуства, да се та болест највише шири баш по местима, где је много становника а мало простора. Као што видите, ове су подељене на таблаци у 3 групе: у прву, где је смртност становника од туберкулозе мала — највише 170 на 100.000 живих —, у другу, где је та смртност осредња — највише 300 на 100.000 —, и у трећу, где је она велика — највише 500 на 100.000. Према томе видимо н. пр. да од туберкулозе необично много умиру у Берлину, Петрограду, Атини, Пешти, Бечу и Паризу — од свих највише у француској вароши Хавру. Ту достиже смртност становништва од туберкулозе своју највишу тачку: 500 на 100.000 становника.

Од 100.000 становника умире годишње од туберкулозе у:

Шарлотенбургу	121	Лондону	170	Белфасту	311
Хавру	127	Риму	173	Периу	314
Магдебургу	135	Буенос-Ајресу	200	Петрограду	319
Утрахту	136	Напуљу	209	Дублину	323
Лијежу	143	Берлину	218	Атини	330
Чикагу	146	Милану	220	Братислави	335
Ротердаму	149	Њујорку	230	Будим-Пешти	341
Амстердаму	151	Одеси	239	Лиону	346
Даринштату	152	Мадриду	242	Бечу	353
Копенхагн	153	Штокхолму	247	Ђенови	361
Диселдорфу	158	Сан-Франциску	261	Нангу	381
Модени	159	Бордо-у	272	Паризу	400
Бриселу	160	Москви	279	Трсту	403
		Вашингтону	289	Гуану	484
				Хавру	500
мало (до 170 ⁰ / ₁₀₀₀)		средње (до 300 ⁰ / ₁₀₀₀)		много (до 500 ⁰ / ₁₀₀₀)	

Предратни Београд

Да видимо сад како то питање стоји у Београду.

Ево података о томе из последњих 5 година.

Умирање од туберкулозе у Београду

Година	Број становника	Умро од туберкулозе			Сведено на 100.000 становника
		пулџа (јектика)	других органа	Укупно	
1898	64460	370	51	421	646
1899	67616	436	68	504	745
1900	69773	498	137	635	911
1901	71928	519	105	624	867
1902	74084	527	119	646	872
просечно од 1898 до 1902	69572	470	96	566	808

Према овој табlici излази, дакле, да је од год. 1898—1902. на 100.000 становника у Београду просечно годишње умирало од туберкулозе у опште **808**. Кад тај број упоредимо са добивеним податцима из страних великих вароши онда излази да се смртност туберкулозе:

односи према оној у Београду

у Лондону	као	170	према	808
„ Риму	„	173	„	„
„ Берлину	„	218	„	„
„ Петрограду	„	319	„	„
„ Атини	„	330	„	„
„ Будимпешти	„	341	„	„
„ Бечу	„	353	„	„
„ Паризу	„	400	„	„
„ Хавру	„	500	„	„

(Наставиће се)

Другим речима: ако узмемо, да у Београду годишње умре од туберкулозе 100 становника онда умре:

у Хавру	само њих	. . .	63
„ Паризу	„	„	50
„ Бечу	„	„	43
„ Будимпешти	„	„	42
„ Атини	„	„	40
„ Петрограду	„	„	39
„ Берлину	„	„	22
„ Лондону	„	„	21

Према тим размерама **БЕОГРАД ПО СМРТНОСТИ ОД ТУБЕРКУЛОZE ДАЛЕКО НАДМАША СВЕ ВЕЋЕ СВЕТСКЕ ВАРОШИ**. Шта више знатно премаша баш и оне, које су већ одавна на гласу, да их туберкулоза немилице коси, као што је н. пр. Париз и Беч.) У Београду од туберкулозе сразмерно умре становника:

Готово два пута колико у Хавру,
Тачно два пута колико у Паризу,
Готово три пута колико у Петрограду,
Готово четири пута колико у Берлину,
Готово пет пута колико у Лондону.

Као што и сами видите, сви ови бројеви представљају врло речите доказе, да је здравље у Београду врло лоше. По свим овим податцима јасно је, да је Београд и по општој смртности, и по умирању од заразних болести, а још више по броју смртних случајева од туберкулозе управо **ЧЕЛНИК** свих европских престоница, па, може бити, и свих вароши у опште... а то је заиста врло жалосно првенство.

³⁾ Беч је у томе тако знаменит, да су лекари по њему назвали туберкулозу: *morbis vlenentis* (бечка болест).

Д-р Светолик Стевановић, проф. економије

Хлеб и његове цене

— Калкулације хлебних цена. —

У областима са пасивном привредом постоји одувек једно обожавајуће схватање о хлебу. Са страхопоштовањем гледа се тамо на то где ће се истрести последње хлебне мрвице, а кад се нађе нехотично испуштено шарченце хлеба на путу сваки ће га пролазник уклонити да се не изгази...

У областима густих индустријских насеља, где се у животу породице строго буџетира, постоји једна врло велика осетљивост према свакој пари хлебног поскупљавања...

Има песника који изједначају појам о хлебу са појмовима о људској слободи уопште...

Има социолога који тврде да човек мисли онако како се храни...

Све ово било би довољно, већ само по себи, да инспирише штампу на једно стално и објективно посматрање и праћење сваког хлебног интересовања; комуналну штампу у толико пре.

Овога пута покушаћемо да дамо један прилог за проучавање продајних хлебних калкулација, са уверењем да ће он корисно послужити свима који се интересују тим питањем.

О произвољним калкулацијама хлебних цена.

Детаљне периодичне цене брашна и цене хлеба кретале су се у Београду, од половине прошле, па до фебруара ове године, према следећем упоредном прегледу. Ове цене се односе на килограме код брашна и на хлебо-ве од 800 грама тежине, како је то у истоме времену било уобичајено. Цене брашну купованом на веће количине биле су, разуме се, мање од ових овде наведених, а израда полубелог хлеба вршила се обично од брашна Бр. 5, које је јефтиније од врста овде забележених.

Узимајући ове цене и ове врсте брашна за базу нашега изучавања хлебних цена, ми смо свесни тога да чинимо једно замашно уступање ономе гледишту које инсистира на систему произвољних хлебних цена. Али, ми

то ипак чинимо из разлога, што су ове детаљне цене бољих врсти брашна контролисане и провераване на месној пијаци, док би у противноме случају имали да оперишемо само са вероватним берзанским ценама, које се мењају односима и начинима куповања брашна на почек.

Ову концесију можемо утолико лакше учинити, што је овом нашем приказивању циљ, не да пледирамо за ову или за ону фиктиту хлебну цену, него да маркирамо извесне принципе калкулације, чија примена у пракси има да потенцира добре или рђаве појаве ниских или високих хлебних цена.

Да би се овај велики број цифара, што у табели означавају детаљне цене разних квалитета, могао лакше схватити, нужно је њихово претварање у две збирне цифре: одвојено за све врсте брашна, а одвојено за две врсте најскупљег и најјефтинијег хлеба. Али, било би погрешно ако би се ове две одвојене збирне цифре и формално упоређивале ради одмеравања висине цена хлеба, према висини цена код брашна. То се може постићи тек деобом збирних цифара на шест килограма брашна и на четири комада хлеба. Тек даљим прорачунавањем ових просечних цена добија се резултат о висини цене хлеба, према висини цене брашну. (Табела I).

Из предњих података ваља издвојити ове карактеристике:

1) Просечне детаљне скупне цене код три врсте брашна су за шест килограма 23.03, а исте такве цене су код две врсте хлеба за четири комада од по 800 грама тежине 14.94 динара;

2) варирање ових скупних цена код брашна иде од 21—24, а код хлеба од 14—16.50 динара, или, између 100 и 114.28 од сто код брашна, а 100 и 117.85 од сто код хлеба. Ово показује већу потенцираност код поскупљавања хлеба за 3½ поена, од оне код поскупљавања брашна. Иначе, ова померања цена, и брашну и хлебу, карактеристична су већ сама по себи, кад се појављују у оном го-

Осмомесечни преглед тијачних килотграмских цена брашна и хлеба са уобичајеном тежином.

[illegible]

Табела II.

[illegible]

дишњем времену када су већ запажене и проверене жетвене обилности и када су завладали трајни падови цене код пшенице.

Оснивајући своје хлебне калкулације на оваким високим детаљним килограмским пијачним ценама брашна, и узимајући притом у овај рачун и сасвим бело брашно, ми ћемо постављати на тој основи и даља израчунавања цена код хлеба и код брашна. При томе напомињемо, да је брашно у изради хлеба не само главни материјал, већ да оно у укупноме материјалу садржи вредност од пуних 92 од сто. (Табела II.).

Кад се упоређује просечна килограмска цена брашна трију врсти од 3.84 динара (закључна цифра у првој положеној рубрици друге табеле), са просечном продајном ценом хлеба тежине 800 грама, која је 3.73 динара, (закључна цифра у четвртој положеној рубрици), онда се опажа исти онај однос који имамо и код ранијег упоређивања цена шест кгр. брашна и четири комада хлеба. Уколико се овде ипак појављује једна разлика од 0.11 динара, то долази од постојања неједнаких хлебних тежина које су до скоро важиле.

Са претпоставком да хлебца није био мањи од 880 грама тежине, и да је притом био нормално испечен, (неки произвођачи су сами ту скоро уверавали да је хлеб до скоро мерио и по 650 грама), и чинећи можда због такве претпоставке једну крупну концесију досадашњим произвољним калкулацијама, ми видимо да је утрошак брашна за доскорашњу производњу једнога хлеба био само 616 грама. (Друга положена рубрика табеле). Ово је могуће због тога, што је производња хлеба таква да 100 килограма брашна дају 130 килограма хлеба, а при сувљем брашну, удешеној фуруни и доброј стручној спреми добија се и знатно више. Израчунавањем овога минималног хлебног коефицијента добија се напред наведени рачунски резултат.

Према порњим детаљним килограмским ценама брашна, износило је његово просечно вредносно утрошење 2.37 динара у један хлебца од 800 грама. (Последња цифра из треће положене рубрике).

Ако се узме у обзир ово коштање помнуте количине брашна од 616 грама, и упоређи са доскорашњим ценама хлеба (трећа и четврта положена рубрика табеле), видеће се, да је однос хлебнога коштања према хлебним продајним ценама понајмањи у јулу, 59.70, а највећи у септембру, 67.92 од сто; а да је продајна разлика код хлеба, према куповној цени код брашна, најмања 32.08, а највећа 40.30 од сто. (Последња и предпоследња положена рубрика у табели).

Из ових процената би имали произвођачи да подмирују разлику од осам постотног производног утрошка другог материјала и режије, али би то ефективно било само у томе случају, ако би произвођачи куповали

брашно на по један килограм. Таква бесмислица је, разуме се, немогућа, па је због тога и ова процентна разлика у корист произвођача већа од 32.08 и 40.30. Али, примерице речено, и ове су фиксирание разлике довољне да покажу једну важну ствар: да је и у производњи хлеба могућна једна велика економска рационализација на рачун продајног вишка, тј. уз појефтинјавање цена. То је, међутим, нешто о чему се у нас врло мало зна, кад је реч о општем мишљењу, и о чему се нимало не мисли...

Калкулација са паритетним ценама.

Код нас постоји једна традиција да цене хлебу стоје изнад цена брашну: чим се осети ма и најмање померање цена брашну на више, одмах се лагано аутоматско и много јаче повећавање цене хлебу! Изузетак од традиције забележен је само у последњем петомесечном периоду, када су сва традиционална инсистирања била сузбијена. Па ипак је то имало само један формални значај, јер су многи произвођачи налазили друге путеве за постигнуће свога циља: умањивањем хлебне тежине уз старе продајне цене.

Међутим, као либералније схватање у калкулацијама хлебних цена важи оно које се оснива на паритетности цена хлеба, према ценама брашна. Погрешност тога схватања је у томе, што би и при тој калкулацији страдали интереси потрошача, а произвођачи би имали одличне могућности да неправедно искоришћују један незаслужени вишак, којег привреда у другим областима нема и не може да има.

Паритетне и непаритетне цене

Паритетне цене брашна и хлеба		130 хлебова добивених од 100 кгр. брашна дају свој динарски износ и вишак		Непаритетне реалне цене хлеба изгледале би овако и давале би овакав једнак вишак бруто вредности		оволико би могло бити јефтинији хлебца од брашна	
кгр. брашна	кгр. хлеба	укупно д. за 130 кгр. хлеба	више од хлеба него за брашно	цена хлеба код непаритетних цена	укупно д. за 130 кгр. хлеба	више од хлеба него за брашно	°/о
д. п.	д. п.	д. п.	д. п.	д. п.	д. п.	д. п.	
1 —	1 —	130 —	30 —	непаритетне цене	—	—	—
1 50	1 50	195 —	45 —	1 38.4	179 92	29 92	7.73
2 —	2 —	260 —	60 —	1 76.9	229 97	29 97	11.55
2 50	2 50	325 —	75 —	2 15.3	279 89	29 89	13.88
3 —	3 —	390 —	90 —	2 53.8	329 94	29 94	15.40
3 50	3 50	455 —	105 —	2 92.3	379 99	29 99	16.48
4 —	4 —	520 —	120 —	3 30.7	429 91	29 91	17.32
4 50	4 50	585 —	135 —	3 69.2	479 96	29 96	17.95
5 —	5 —	650 —	150 —	4 07.6	529 88	29 88	18.48
5 50	5 50	715 —	165 —	4 46.1	579 93	29 93	18.89
6 —	6 —	780 —	180 —	4 84.6	629 98	29 98	19.23
6 50	6 50	845 —	195 —	5 23. —	679 90	29 90	19.53
7 —	7 —	910 —	210 —	5 61.5	729 95	29 95	19.78
7 50	7 50	975 —	225 —	6 —	780 —	30 —	20. —
8 —	8 —	1040 —	240 —	6 38.4	829 92	29 92	20.20
8 50	8 50	1105 —	255 —	6 76.9	879 97	29 97	20.36
9 —	9 —	1170 —	270 —	7 15.3	929 89	29 89	20.52
9 50	9 50	1235 —	285 —	7 53.8	979 94	29 94	20.65
10 —	10 —	1300 —	300 —	7 92.3	1029 99	29 99	20.77

Цифре овога паритетног прорачунавања показују да је **вредност** хлебнога коефицијента у једноме прогресивном порасту — због поскупљивања брашна — и да је тај вредносни вишак код петог динара паритетних цена — а ми смо од скора са хлебним ценама већ близу те висине — **пет пута већи** од вишка код полазне паритетне јединице из ове шеме. (Прва и девета цифра, прве и четврте усправне рубрике). При великој скупоћи брашна произвођачи би веома добро профитирали са паритетним ценама, **а могли би увек претпостављати поскупљивање брашна свакоме потрошачком интересу**. Овај интересни момент се не налази ни у једној другој привредној врсти, и он је специфично хлебарски. Кроз стални вишак завршног хлебног продукта оваплоћава се овде један изванредни вишак вредности, у коме је **увек** и безусловно заступљен најмање тридесетопроцентни плус. У овоме строго условљеном продуктном вишку — 100 килограма брашна = 130 килограма хлеба — долази до **позитивног** изражаја свако поскупљивање брашна, и то у корист произвођача хлеба.

Јер, ако је вредност вишака продуктивне хлебне количине у паритету 1:1 динара 30 на сто, онда је при паритету 4:4 динара ова вредност реално четири пута већа и стоји као 120:30 динара добитка за произвођача.

Тако би се, при једнаким режијским и производним трошковима, добијао вишак од произведених **пет стотина** хлебова, уз паритет 4:4 дин. = 600 уместо 150 динара при паритету 1:1 динара.

Реалне калкулације код хлебних цена.

Сасвим друкчије треба да изгледају реалне калкулације хлебних цена. Када се од-

бади паритетност, онда би цене хлебу морале изгледати овако како су овде у шеми приказане. (Види прву, **пету** и седму усправну рубрику ове исте шеме). Да би се онај део хлебнога продуктног вишка, који значи вишак производне вредности, реализовао у продаји производа на **једнаки** начин, и да би његова вредност остајала при свима брашненим и хлебним ценама **неувећана**, потребно је вршити калкулације на начин као ја овде приказано. По њој је произвођач увек подједнако награђен: са 30 односно са 29.91 динара, и онда кад је брашно плаћено 1 динар, и онда кад је оно плаћено 4.— или 10.— динара по килограму. Због нарочите експедитивности код ове врсте производње и њене потрошње, није од великог кредитног значаја факат што је брашно четири пута скупље.

Тако излази, да је реална калкулација код хлебних цена много праведнија и једино исправна. По њој би **цене хлебу морале бити мање од цене брашну 10—17.32 и 20.77 од сто...** Ово је могуће чак и при данашњем систему неконцентрисане хлебне производње. (Види осму, последњу усправну рубрику шеме).

Очигледно је да при паритетним ценама бива жртвована и онемогућена свака модерна економска калкулација, јер би се иза сваке скупоће сировина сакривао произвођач хлеба са својим лавовским и прогресивним добитцима, а такав произвођач **не би никада и ничим опонирао** скупоћи сировина, већ би је својом толеранцијом благосиљао и помогао. Наступио би дакле најгори случај, који нема примера у другим врстама привреде.

Међутим, поре од паритетних цена је ово што ми имамо: произвољне цене, где је хлеб **бац скупљи од брашна!**...

Тарификација електричне енергије

За експлоатацију електричне енергије постоје више система, који су на разне обичне или комбиноване начине, примењени.

У самом Београду систем тарификације је мењан свега три пута; у времену када је експлоатацију имало Француско затим Белгијско Анонимно Друштво постојао је извештај систем тарификације по коме су, поред тарифом предвиђених цена за утрошену електричну енергију, извесни већи потрошачи струју плаћали по изузетним уговореним ценама.

По рату када је експлоатација прешла на Општину Града Београда овај је систем измењен и потрошачи су били раздељени по категоријама и групама а за сваку категорију и групу био је одређен тарифски став за наплату утрошене електричне енергије. Уговорених потрошача није било.

Поред фаворизирања уговорних потрошача Белгијско Друштво било је покушало са увођењем струјомера за двојну тарифу којом се фаворизирала дневна струја.

Како је стање саме централе по рату било такво, да се за прво време није могла осигурати ни стална производња, то о неком фаворизирању претплатника није ни могло бити речи.

Најглавнији задатак био је наравно да се стање централе, у техничком погледу, доведе у ред и да се могућност производње што пре повећа како би се престоница могла снабдевати потребном електричном енергијом.

Са оспособљавањем централе није се могло постићи ратом изгубљено време.

Потребе Београда биле су изузетно нагло увећане те је тадања Управа била принуђена на једну меру, која не би смела бити примењена у нормалним приликама, а то је да системом тарификације смањи потрошњу електричне енергије у Београду.

Овим прохибативним системом тарификације потрошачи су били у толико вишом ценом оптерећени у колико им је месечна по-

трошња била већа. Сами тарифски ставови били су знатно високи, на пример:

1. Станови до 150 хектоват часа месечно 0,55 динара по хектоватчасу; станови од 150 до 300 хектоват часа месечно 0,70 динара по хектоват часу а станови преко 300 хектоват часова месечно 0,90 динара по хектоват часу.

2. Кафане и ресторани до 6000 хектоват часа месечно 1,10 динара по хектоват часу, преко ове потрошње 1,30 динара по хектоват часу.

3. Радње и локали независно од потрошње 1,20 динара по ХВЧ.

4. Банке и мењачнице 1,50 дин. по ХВЧ.

5. Бирои и канцеларије 0,90 дин. по ХВЧ.

6. Државна и самоуправни надлежности независно од потрошње 0,90 динара

7. Биоскопи и вариетеи 1,60 по ХВЧ.

8. Радионице и магацини 0,55 динара по хектоват часу.

9. Мотори и индустријске примене 0,50 дин. по ХВЧ.

Овако високи ставови тарифе, нарочито за индустријске примене, учинили су да је потрошња спречавана и да је развијање индустрије у Београду у великој мери заостало. Велики број зграда и индустрија поставило је своје сопствене централе чиме је Управа Трамваја и Осветљења за дуже време изгубила те потрошаче.

Намера да се уведу дупло тарифни струјомери којим би се фаворизирала дневна употреба струје није остварена, а тарифом од 1. септембра 1928. године смањени су тарифски ставови и цене одређене независно од месечне потрошње, чиме је и сам систем тарификације промењен.

Тарифа од 1. септембра 1928. год. обухвата свега четири категорије и то станови и радионице са ценом од 0,50 дин. по ХВЧ; локали и надлежности 0,70 динара по ХВЧ; мотори и индустрија 0,30 динара по ХВЧ и биоскопи 1.— динар по ХВЧ. Иста је и данас у примени. Уговорне потрошаче ова тарифа не предвиђа.

Намера овог чланка је да прикаже разне системе тарификације и да изложи чињенице и околности које ове системе стварају.

У колико је производња једног артикла већа у толико је мања цена коштања и продаје.

Исти је случај и код електричних централа с том разликом што је производња директно везана за тражњу, јер се може само онолико производити колико се моментално КВЧ. потражује, према томе цена производње и продаје зависна је од тражње КВЧ. ова је пак ограничена капацитетом централе.

Једна централа од 10.000 КВ. инсталираних може производити највише 10.000 КВЧ. на сат и то само у случају да је у сваком мапловеноу тражња КВ., од стране претплатника 10.000 КВ.

Како се с једне стране инсталирани број КВ. — капацитет централе — одређује тако да задовољи предвиђен максимум тражења и чак да га пређе са извесним процентом резерве, док је са друге стране тражња КВЧ. од стране претплатника јако променљива и наравно увек испод предвиђеног максимума, односно инсталираног броја КВ. у централама, то се по себи разуме да су моменти потпуног искоришћења врло ретки или се чак никако и не јављају.

Тражња КВ. од стране потрошача јесте једна више мање периодична функција, чија је периода 24 часа са неким изменама у употребе радних и празничних дана. Какав ће однос тражње бити у појединим часовима зависи од саме врсте потрошача.

Ако би имали само осветљење приватних домовна тражња би у једном зимском дану била највећа између 16 и 21 часа док би преко дана, а нарочито од 10—16 била минимална. Однос између максимума и минимума може овде постићи врло велику вредност 10 па и више.

Ако би имали само потрошаче моторне снаге за радионице и индустрију, која ради само у једној смени, максимум тражње падао би између 6—12 и 14—18 часова док би преко ноћи падао на минимално, наравно и овде однос максимум и минимум може добити врло велику вредност.

Из овог излагања види се да се максимална потрошња КВЧ. јавља у једном релативно врло кратком времену, што значи да је цео капацитет централе искоришћен само врло кратко време док је у осталом времену тај капацитет неискоришћен.

Да би ово илустровали можемо навести пример једне централе од 13.000 КВЧ. инсталираних која је произвела преко године 25.000.000 КВЧ. Ако узмемо да у години има 8640 часова, значи да је пун капацитет искоришћен

$$25 \times 106$$

$$13 \times 8,64 \times 10^5 = \text{око } 1/4$$

то јест 25% док је осталих 75% могућности производње остало неискоришћено.

Према овоме излагању значи да би инвестиције биле четири пута мање ако би се нашло могућности да се тражња потрошача одржи непроменљива у сваком мапловеноу.

Цена коштања КВЧ. срачунава се из два елемента: трошкова који су пропорционални произведеном броју КВЧ. и трошкова који су независни од броја произведених КВЧ.

Први су приближно угаљ, мазиво, вода и манипулативни трошкови директно зависни од производње, овде кажемо приближно, јер се већим искоришћавањем машина постижу извесне уштеде и у овим елементима.

Други су амортизација уложеног капитала, одржавање инсталација и обнова, као и сви режијски трошкови.

Узимајући у обзир зараду на обрт односно производњу и зараду на уложени капитал, осигурања губитка и евентуалне таксе на произведени број КВЧ. извешће се продајна цена.

Из овога се види да у колико је већа производња КВЧ. у толико КВЧ. мање оптерећен сталним трошковима.

Стални трошкови, амортизација, одржавање, обнова, режија и зарада на уложени капитал, далеко надмашују пропорционалне трошкове КВЧ. угаљ, мазиво, вода, манипулативни трошкови и зарада на обрт, тако да се може рачунати као

$$5:1$$

Према томе видимо да цена КВЧ. поскупљује највише стални трошкови; ако се производња повећа за 100% продајна цена се смањује за 30% са повећањем производње од 200% продајна цена се смањује за око 50%.

Према томе да би се постигао минимум цене коштања и продаје КВЧ. потребно је створити максималну производњу КВЧ. Како је овај максимум утврђен капацитетом саме централе, то да би се постигла што нижа цена коштања и продаје, потребно је тражњу струје стално одржавати што ближе целокупном капацитету централе.

Ово се постиже на више начина појединачно или мешовито.

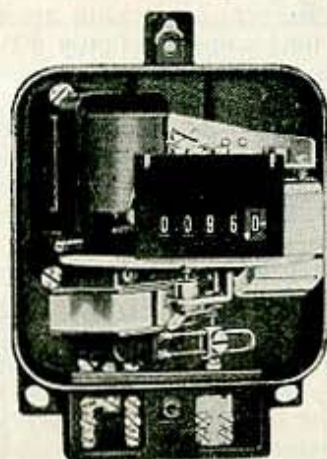
1. Вишеструком тарифом, којом се фаворизира нарочито доба дана.

2. Давањем струје за неке примене искоришћења у одређено време дана.

3. Двојном тарифом са плаћањем сталног и променљивог износа.

4. Уговорном претплатом, којим се гарантује минимум потрошње или даје рабат за већу потрошњу.

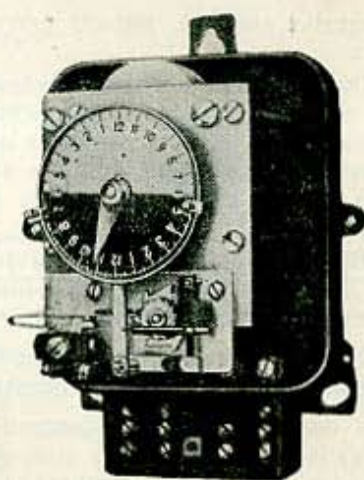
5. Одобравајућим струјомерима.

1. Тип струјомера
за обичну тарифу.

2. Тип струјомера
за дуплу тарифу.

3. Аутоматски часовник
за укључивање цифреника.

4.— Пример обрачуна за триплу тарифу

Струјомер					Адреса				
Дан	Акт	Мод.	№	Вата	Улица	Број	И. Број	Акт	Дан
2. I	2237	ФК	485213	2000	Крунска	12	601	2373	2. I.

34821 МИЛИВОЈЕ ПАВЛОВИЋ, трг.
Крунска 12

Категорија	I цена ХВЧ	II цена ХВЧ	III цена ХВЧ
Стан	0,30	0,50	0,70

Признање Број	Струјомер №	Време		Т	Стање		Својитељ	Потрошња ХВЧ	Цена	Износ	Паушал	Доплата	Одобрeње	Свега	Потражује	Салдо		Доку- менат	
		од	до		Дугови	Потраж.										Дан	Напог		
										пред- ходно								по- следње	Дин.
3101	485213	2. I	2. II	I	202	302	10	1000	30	300									
				II	50	90	10	400	50	200									
				III	400	600	10	2000	70	1400									
								3400		1900		6		1906	-				
13841	485213	2. II	1. IV	I	302	350	10	480	30	144									
				II	90	102	10	120	50	60									
				III	600	630	10	300	70	210									
								900		414	10	6	30	400	-				

1. — Дупла и трипла тарифа. — Дан се подели на два, три или више дела према оптерећењу централе.

Струјомери имају два, три или више цифреника и механизам за њихово укључивање. Укључивање цифреника врши аутоматски специјални часовник.

Утрошене КВЧ. ублажава онај цифреник који је моментално укључен.

По сваком цифренику наплаћује се друга цена КВЧ. и то, за онај период времена када је централа највише оптерећена, највиша је цена, а најмања при најмањем оптерећењу централе.

На пр. за стазове од 16—21 ч. 5 динара, од 6—16 ч. 3 динара. На тај начин принуђују се потрошачи да услед веће цене штеде струју у времену када је централа много оптерећена, да би при малом оптерећењу централе користили јефтину струју, за остале примене као грејање, пеглање и друге домаће потребе.

Овим би се смањило т. зв. „шпиц“ оптерећења у дневном дијаграму централе што би омогућило далеко веће и равномерније искоришћење целог капацитета централе, а тиме постигла најнижа цена коштања и продаје.

Овом систему може се замерити само тешкоће монтирања и одржавања као и ком-

пликовање читања, израде рачуна и вођење књига.

Овај систем је толико разрађен да часовници мењају тарифу и за празничне дане, на пр. недељом даје аутоматски најнижу цену пошто индустрија не ради и преко дана се слабо троши струја, за друге примене осим за домаће.

Будућност овога система је велика, ако успе да се укључивање цифреника — односно промена тарифе — врши се из саме централе.

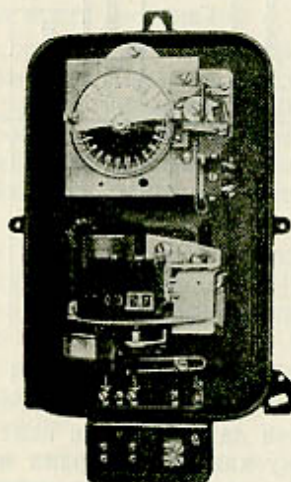
Оваки покушаји се врше на принципу промене броја периода у централни.

У овом случају тарификација би идеално одговарала искоришћењу капацитета централе и цена би се тачно кретала по принципу понуде и тражње.

2. — *Давање струје за неке примене у одређено време.* — Вишеструком тарифом фаворизира се трошење струје у неко одређено време, када централа није довољно оптерећена, али се не спречава употреба струје у време великог оптерећења централе.

Овај систем помоћу нарочитих аутомата и часовника искључује трошење струје за време великог оптерећења, тако потрошач може користити јефтину струју у време минималног оптерећења централе, на пр. од поноћи до 6 часова.

Читање код овога система, обрачуна и контрола не представљају никакву компликованост.

5 Тип струјомера за ограничено време употребе.

Систем је ефикасан, употребљава се нарочито за грејање резервоара са водом, те се за врло јефтину цену има преко целог дана топла вода.

Цена КВЧ. за овај систем ограниченог времена употребе обично је четири пута је мања од нормалне.

3. — *Двојна тарифа са плаћањем сталног и променљивог износа.* — Стални трошкови се разрежу по инсталираном броју КВ. степена искоришћења, и категорији инсталације. Према томе се одреди колико један потрошач стално независно од потрошње плаћа. Нека је овај износ a , збир сталних плаћања потрошача раван је сталном трошку централе, који се има на ове потрошаче разрезати.

Као што смо напред поменули под сталним трошковима разумемо амортизацију, зараду на уложени капитал, обнову, осигурања и режију.

Сваки утрошени КВЧ. плаћа потрошач по цени b , у коју улазе пропорционални трошкови КВЧ. зарада на производњу, осигурање за губитке, манипулативни трошкови директно пропорционални КВЧ. евентуалне таксе и т. д.

Према томе укупно плаћање за n КВЧ јесте

$$x = a + bn$$

а цена 1 КВ.

$$y = \frac{a}{n} + b$$

из самог обрасца види се да је цена зависна од броја утрошених КВЧ. вредност за a и b сталне су; при већем броју утрошених КВЧ. цена се смањује али тако да никада не падне испод унапред утврђене цене b .

Ако се плаћања свих претплатника саберу имамо:

$$\Sigma (a + bn) = \Sigma a + b \Sigma n$$

горе смо навели да је $\Sigma a = A$ где је A целокупан износ сталних трошкова централе независан од броја произведених КВЧ. Исто тако део $b \Sigma n = bN = B$ где N означава укупан број продатих КВЧ. а B целокупан износ трошкова пропорционалних произведеном броју КВЧ. према томе:

$$\Sigma (a + bn) = A + B$$

Овај систем тарификације осигурава наплату сталних трошкова централе без обзира на произведен односно продат број КВЧ.

Потрошача с друге стране фаворизира за веће потрошње пошто му аутоматски смањује цену утрошених КВЧ.

Примера ради узећемо да потрошач има стално плаћање 100 дин. а да сваки утрошени КВЧ. плаћа по цени од 2 динара

$$a = 100 \quad b = 2$$

Његово плаћање при утрошку од 50 КВ. износи

$$100 + 2 \times 50 = 200$$

Значи да сваки КВЧ. кошта

$$\frac{200}{50} = 4 \text{ дин.}$$

Исти претплатник при потрошњи од 100 КВЧ. плаћа:

$$100 + 2 \times 100 = 300$$

6.— Пример обрачуна за двојну тарифу

Струјомер					Адреса				
Дан	Акт	Мод.	№	Вата	Улица	Број	И. Број	Акт	Дан
1./I	2161	ФК	382451	150	Косовска	41	723	4418	2./I

3823 ТОДОР ПЕКИЋ, инжењер
Косовска 41

Категорија	Загарантовано	Сталан износ
Локал	500 ХВЧ	100 — Дин.

Признање Број	Струјомер №	Време		Стање		Разлика	Сачињатељ	ХВЧ	Цена	Износ		Основна		Доплата	Опобрене	Свега		Потражује	Салдо		Докуменат	
		од	до	пред-ходно	по-следње					Дин.	п.	Дин.	п.	Д. п.	Д. п.	Дин.	п.		Дугоини	Потраж.	Дан	Налог
4821	382451	1./II	1. II	521	571	50	10	500	20	100	—	100	—	—	—	200	—	—	—	—	—	—
8142	382451	1./III	2. III	571	671	100	10	1000	20	200	—	100	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—
110561	382451	2./IV	1./IV	671	871	200	10	2000	20	400	—	100	—	—	—	500	—	—	—	—	—	—
111452	382451	1./V	2./V	871	891	20	10	200	20	40	—	100	—	—	—	140	—	—	—	—	—	—

КВЧ. кошта

$$\frac{300}{100} = 3 \text{ дин.}$$

При потрошњи од 200 КВЧ. месечно плаћа:

$$100 + 2 \times 200 = 500$$

или сваки КВЧ. кошта

$$\frac{500}{100} = 2,5 \text{ дин.}$$

ако би претплатник трошио само 20 КВЧ. месечно плаћао би:

$$100 + 2 \times 20 = 140 \text{ дин.}$$

$$\text{или сваки КВЧ кошта } \frac{140}{20} = 7 \text{ дин.}$$

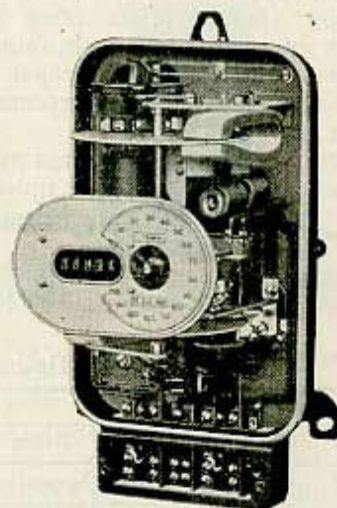
Јасна је повољност овога система за потрошача и за произвођача, јер осетно фаворизира веће потрошње.

Технички систем је врло прост. Струјомери су обични, нема ни часовника ни аутомата. Читање, обрачун и вођење књига савим су прости. Довољно је производу сталне цене и потрошње КВЧ. додати сталан месечни износ „а“.

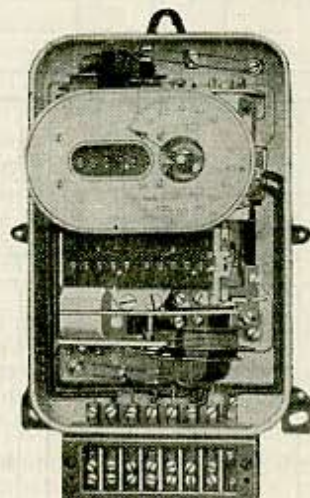
Како овај систем предвиђа уговорне потрошаче, то се при рекламацији на нетачно показивање струјомера не може спорити сталан износ а.

Као варијанта овога система постоји у примени систем, по коме се сталан износ плаћања не одређује према инсталираном броју КВ. искоришћењу и категорији инсталације већ према стварном максимуму искоришћења инсталације, који је трајао извесно одређено време 5, 10, 15 минута, пола часа или како је уговорено.

У овом случају струјомер поред цифреника који бележи КВЧ. има и скалу са максималном скалажом за одређивање максимал-

7. Тип струјомера са максималном скалажом.

8. тип струјомера за дуплу тарифу и максималном скалажом.

Но има случајева када се минимум не гарантује већ служи само као граница потрошње до које важи нормална цена, а преко које се цена КВЧ. смањује. Овај систем има као варијанту систем са којим се обично враћа или одобрава на крају године.

Обрачун је знатно лакши и потрошач има више интереса да своју потрошњу повећа.

Узмимо ранији пример: до 100 КВЧ. цена 5 динара, од 100 до 200 КВЧ. цена 3 динара, преко 200 КВЧ. цена 2 динара по КВЧ.

Са радом на крају године услови би били:

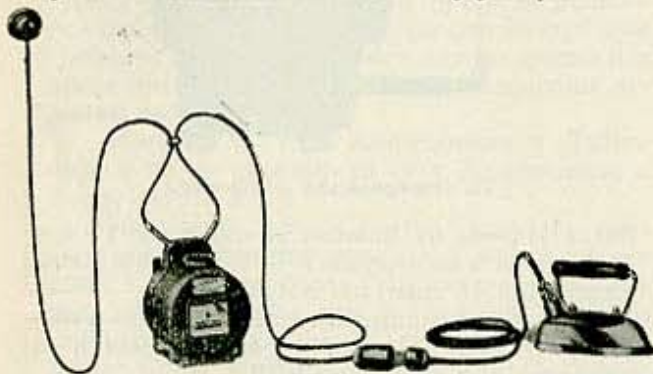
1) Потрошач плаћа сваки КВЧ. 5 динара.
2) До потрошње 1200 КВЧ. годишње (6.000 динара), потрошач не добија никакав радат.

3) За потрошњу преко 1200 до 1400 КВЧ. односно годишње плаћене суме између 6.000 и 12.000 добија радат 40%.

4) За утрошене КВЧ. преко 2400 годишње односно плаћене суме преко 12.000 динара добијају годишње радат од 60% и т. д.

Сви ови системи могу бити и комбиновани и централе их употребљавају мешовито према врсти претплатника увек у циљу да фаворизирају што већу потрошњу струје, јер смо већ видели да при одређеном капацитету централе производња зависи само од тражње и да је немогуће ни један КВЧ. произвести ако у том магновењу није било тражње.

5. — *Одобравајући струјомери.* — Они су намењени поглавито домаћој употреби.

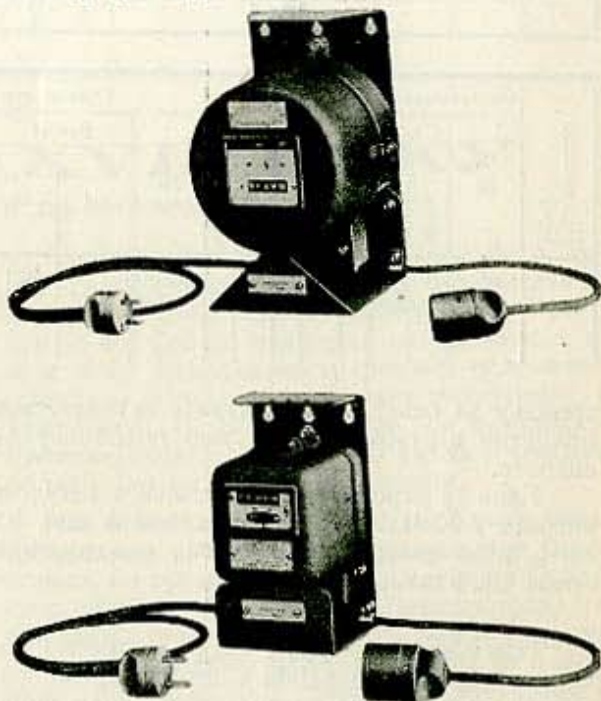

9. Одобравајући струјомер.

Поред индустрије, главни фактор за повећање утрошка струје преко дана и нивелисање дијаграма централе, јесте домаћа употреба струје. Примена струје за домаће потребе код нас је више мање неуведена. Разлози су: непознавање апарата, необавештеност о стварном коштању струје кад се ови апарати употребе, а исто тако и висока цена КВЧ. ако се на апарате плаћа КВЧ. исто као и за осветлење.

Приватни станови представљају највећи број претплатника у Београду на пр. 24.000

према укупном броју 33.000 што чини око три четвртине. Ако би се приватним становима створила могућност да могу по дозвољеној цени трошити струју за разне домаће потребе као: грејање, кување, пеглање, чишћење прашине, прање судова и веша, глачање паркета и т. д., — повишење потрошње дало би одличне резултате и врло вероватно износило би 50% до 70%.

10. Одобравајући струјомери.

Одвојити потрошњу за апарате од потрошње за осветлење у једном приватном стану, представља компликован проблем одвајања инсталације на два дела, постављање два струјомера и то само за време док је у томе стану претплатник који жели да употребљава домаће апарате.

Више струка тарифа фаворизира употребу осветлења у извесном добу дана, те према томе не би одговарала циљу док би обрачун компликовала.

Поједине фирме дале су један врло погодан начин за издвајање потрошње апарата од потрошње за осветлење помоћу *одобравајућих струјомера*.

Поред постојећег струјомера на инсталацији, претплатник има један нарочити транспортна струјомер у своме стану.

Овај је струјомер подешен да се може лако укључити између прикључка струје на зиду и апарата, пегле, чајника, грејача, електричне пећи и т. д. и ставља се у покрет само ако је оптерећење прикључних апарата веће од неке одређене границе, на пр. 150 W. што би одговарало најмањем апарату.

На тај начин главни струјомер мери по-

Јован Ђорђевић, професор

БЕОГРАД У XVIII ВЕКУ

(Два пута га освајала Аустрија и два пута враћала Турцима)

V.

Раније смо поменули да је Београд, при крају 17. в. био неко време у аустријској власти али је „Карловачким миром“ (1699. год.) опет враћен турској држави.

У почетку 18. века (1716. год.) Турци за- ратише на Млечиће у Мореји (јужна Грчка) и Далмацији. Млечићи уговорише савез са аустријским царем Карлом VI и почеше за- једнички рат противу Турака. И у овоме ра- товању наш је народ поднео велике жртве борећи се у редовима аустријске војске. Под заповедништвом принца Евгенија Савојског аустријска војска потуче Турке код Темишва- ра и код Петроварадина (августа 1716. год.) и допре до река Саве и Дунава. По том потуче турску војску код Београда, пређе на Балкан- ско Полуострво и заузео скоро цео Београдски Пашалук (1717. год.). Друга његова војска пак пређе преко реке Саве у Босну и надираше до- лином реке Врбаса.

Млечићи су тада напредовали у Далма- цији и из ње продирали су у Херцеговину и Босну (1717. год.).

Због тога турски султан затражи мир. Савезници примише понуду за мир и угово- рише га у нашем граду Пожаревцу (јула 1718. год. „Пожаревачки мир“). По њему Аустрија доби Влаху до реке Олте (Алуте), Банат, доњи Срем, Славонију, Босанску Посавину, (десну обалу реке Уне) и Србију до реке Дри- не, града Ужица и реке западне Мораве. Мле- чићи су се одрекли Мореје, коју су Турци били освојили, али задржаше освојене области у Далмацији где Турцима остадоше само два места на мору — Клек и Суторина — ради везе турске Босне са Јадранским Морем.

Аустрија није овим миром добила цео Београдски Пашалук, јер стари Црноречки и књажевачки окрузи, већи део старог алекси- начког, крушевачког и ужичког округа и од подринског Крупањ са околином су остали под турском влашћу.

По освојењу поменутог дела Београдског Пашалука цар Карло VI створи засебну упра-

ву, потчини је свом Камералном Већу у Бе- чу. Седиште ове управе био је Београд те се и називала „Београдска Администрација“. Ну, цар је од Србије издвојио цео крајински о- круг и од пожаревачког срезове: голубачки, звишки и хомољски и ставио под управу у Темишвару — спојио, дакле, са тамиским Банатом, који је такође, као засебна управна област био под његовом управом.

За председника Београдске Администра- ције, чим су срећене ратне прилике, цар је по- ставио, по препоруци принца Евгенија Савој- ског, принца Александра од Виртемберга, до- тле заповедника једног одреда војске у овоме ратовању. Дворско Камерално Веће је поста- вило потребан број чиновника за управу у овој Администрацији. Принц Александар је био и врховни заповедник војске у Србији а власт председника Београдске Администра- ције предузео је 13. октобра 1720. год. Принц Александар није могао сам ниједан важнији посао да уради но све се радило у сагласно- сти са члановима управе Администрације. Ако се сви чланови Управе не би сагласили о не- ком предлогу или решењу, предмет је слат на решење Дворском Камералном Већу или дворском Ратном Већу у Бечу. Београд је био на челу свога округа. У овој Србији је било прво девет а по том једанаест округа. Задр- жане су нахије са обор-кнезовима а општине са кнезовима, као што је било и под турском управом. Оборкнезови и кнезови су помагали властима при разрезивању и скупљању по- резе.

Принц Евгеније Савојски је био саставио план, шта од турске вароши Београда треба порушити, ради израде утврђења (фортифика- ција), по ондашњој науци о утврђењу гра- дова, и која, и каква, утврђења треба подићи и оправити да би се Београд тако утврдио са свих страна како би могао одолети и најјачој навали Турака. Цар Карло VI је усвојио овај предлог и по њему је се почело да ради у Београду. Принц Евгеније Савојски је био та- да председник дворског Ратног Савета те је

утврђивање Београда готово искључиво његово дело. А како се Београд рачунао и као бедем Хришћанства на западу Европе, то је принц Евгеније писао папи у Риму и многим европским владарима, молећи их за помоћ у новцу, да би се што пре извршило утврђивање Београда, наводећи да аустријска држава сама то не може да учини јер је финансијски била исцрпљена за време рата. На ту молбу је се римски папа одазвао и својом булом, 31. јануара 1725. год. одобрио је те је Бечка Дворска Канцеларија наредила, да се од свештештва (а ови од народа, разуме се) у немачко-угарским земљама може за пет година покупити прилог од 800.000 форината за утврђивање Београда и Темишвара. Велике прилоге су дале и тадашње царске провинције Неапуљ, Сицилија и Ломбардија те се убрзо скупило 1.200.000 фор. — велика сума за оно доба. Радовима око регулисања Београда, да би се створио град по угледу на ондашње друге европске градове и на утврђивању његову ради одбране, руководио је инжењерски пуковник Никола Доксат де Морез. Ове радове он је почео јула 1723. год. а завршио их је тек јула 1736. године.

У освојени Београд појурили су многи странци, највише католички Немци: свештеници, калуђери, чиновници, занатлије и радници, неки да врше неке културне и верске мисије а неки да траже рада и зараде. Сви су се ови обраћали Београдској Администрацији да им се дозволи да се могу настанити у Београду. У актима Бечког архива из овога доба, помињу се неки „католички Илири“ који су тражили од Администрације Београдске да им се врате имања — куће, виногради... што су они, или њихови предци имали у Београду за време владе цара Леополда I, који је неко време имао Београд у својој власти (1688—1699 год.).

Рад на утврђивању Београда био је почет, куће и дућани, које су биле у рејону где су подизана утврђења, експроприсана су и није се, у почетку, давала накнада за то. Једино су сопственици могли да носе грађу од те разрушене своје зграде.

За рушење ових кућа, за подизање војних утврђења као и нових кућа за војне потребе, узимани су, махом, радници који су дошли са стране али су узимани за овај посао и Београђани. Радницима са стране давао се хлебач и нешто у новцу али су Београђани морали много кулучити. — Ово се јасно види из једне молбе грађана београдских из немачке и српске вароши (из 1720. год.) којом моле председника Београдске Администрације да се ослободе бесплатнога рада (кулучења) и нуде место тога месечно по 300 форината за грађење војних утврђења. Али кад су приложи почели из хришћанских земаља стизати за ове радове (за непуних 5 година прилози до-

стигли суму од 2 милиона фор.) то су кулаци престали, радници и лиферанти материјала су плаћани. Тада су почели плаћати и експроприсана приватна имања која су се узимала за утврђење или рушила због близине утврђења.

Београд је тада добио два утврђења: једно унутрашње и једно спољашње. Унутрашње је опкољавало горњу и доњу тврђаву са стране Саве и Дунава а спољашње је обухватало варош Београд од Саве до Дунава са југоисточне стране.

Она стара градска платна (зидови) са стране Саве и Дунава, што су до тада била окићена разним кулама сада су била, већим делом, порушена и Београд је са тих страна изнова утврђен, негде јаким земљаним беемима, који су били обложени зидовима а негде опет самим зидовима од камена или цигаља, дебљине од више редова, поређаних једне иза других у којима су били остављени отвори за пушке (пушкарнице) и за топове. Ова утврђења, као и њихови делови, добила су имена разних католичких светитеља.

Цео град од Дунава до Саве био је ошанчен дубоким ровом са врло стрмим странама. И варош је била утврђена правилним земљаним утврђењима свуда у наоколо од Саве до Дунава.

Било је утврђења и на левој Савској обали сприну Београда, да га штите од сремске и бањатске стране.

У доњи град (тврђаву) се улазило од варошке стране кроз три капије. Један улаз је био са Саве а други са Дунава. Ова два улаза су сматрана као споредни улази а главни је улаз био у средини између ова два. (Ова сва три улаза виде се и сада на истим местима у градским зидовима).

Она капија на Сави названа је „Петрова-радијска капија“. Она је одржавала везу са понтоиским мостом за Земун. Овај је мост прво био привремен и од слабе грађе али је, доцније, израђен од солидније грађе и служио је за саобраћај као сталан мост, између Београда и Земуна за све време аустријске управе у Србији. Од ове капије бедем је ишао на „Шабачку капију“ (такође на Сави) и преко ње лео се узбрдо на „Варош капију“. Одавде бедем је ишао преко данашњег „Топличког Венца“ и преко „Обилићевог Венца“ на „Стамбол капију“, која је била ту, где је сада кнежев споменик и „народно позориште“. Од „Стамбол капије“ бедем је се спуштао, правцем данашње „позоришне“ улице, ка Дунаву, на „Видин капију“, ту где је сада „Душанова“ улица. Одавде бедем је ишао, косом линијом, до поменутог капије на Дунаву, коју су сада називали „Темишварска капија“.

„Стамбол капија“ добила је сада назив „Виртембершка капија“ по принцу Александру Виртембершком. Она је била сада тако поправљена да нимало није личила на турску

„Стамбол капију“ и била је најлепша од свих поменутих капија.

Из горњег града, на ову капију излазило се право на пут, (друм) за Цариград (Стамбол) — сада се тај пут назива смедеревски или цариградски.

Са овим је се путем, са леве стране, са стајао пут из „Видин капије“ на садашњем Ташмајдану (у близини садашње цркве св. Марка) пролазећи поред немачке насеобине назване Карштад, по имену цара Карла. Ова је немачка насеобина почињала, од прилике, од садашње палилудске пијаци и пружала се до садашњег „тркалишта“.

Београд под Турцима у XVIII столећу

У десно од „цариградског друма“ била је војна болница (подигнута између 1722—1730. год.), на простору око садашње зграде „Нова Скупштина“ или раније „батал-цамије“. До ове војне болнице било је и војничко гробље. Горњи и доњи град је заузела војска одмах по заузећу Београда. Ту су били њени магацини за храну и за оружје.

Горњи град је био седиште војне управе — управе вароши Београда. Најугледнија кућа у њему била је командантова. Испред ње је био простор за војне параде и смотре. На левој страни од овога простора били су магацини за храну, за оружје и гарнизона црква. На десној страни пак била је главна стража и мали барутни магацини. На осталом простору били су озидани официрски станови а доцније и касарна. Бунар „звани римски“ оправљен је и снабдевен машином за извлачење воде, да послужи у случају опсаде за снабдевање водом. Он је имао у дубини 108 стопа а 212 степеника којима се силазило чак до воде која му је долазила из реке Саве. Град је имао и водовод, који је воду доводио из Болена и Гроцке. Овај је водовод узет у рад 1724. год. а довршен је тек 1737. године и њиме су водом снабдевани и град и варош Београд.

У доњем граду, који су Немци називали и водена варош (»Wasserstadt«), биле су ове најважније зграде: два барутна магацина, један магацин за храну, један за оружје, две велике касарне за пешадију и касарна за коњицу. А велики барутни магацин је био саграђен у природној стени, на оном каменитом

окоњу што дели горњи град од доњег, с леве стране пута по коме се силази у доњи град. У доњем граду било је пристаниште, заштићено јаким бационом, названим Св. Александар. Близу пристаништа био је велики магацин за лађе. (Ово је пристаниште затрпано доцније).

У доњем граду у част цару Карлу озидали су славољук „Карлова капија“ која и данас постоји али доста оштећена. За ово доба била је она дело укусне израде и знамените архитектуре. На капији, са источне стране је монограм I. K. VI (император Карло VI) са богатим украсима а на врховима израђену од

камене арматуре. На западној страни, над улазом, види се царски грб усред богатих орнамената испод којих провирују ратна знамења а над царским грбом види се велика царска круна. На југо-источној страни у горњем граду, према садашњој Душановој улици, у крају који се назива „Јакшићева кула“ јесте капија цара Леополда I. са знаком L. I., урезан над сводом у камену.

Испод тврђаве на реци Сави била је српска варош а на Дунаву немачка варош. Београд је имао своју самоуправу али је свака варош имала своју општинску управу. Ова подела на српску и немачку варош била је више по разлици у вери а не по народности, како би се могло узети по називу, јер је у немачкој вароши било и Срба вере католичке. Срба православне вере у овој немачкој вароши није било, јер је управа Администрације била издала наређење да се сви становници вере православне иселе, што је и било извршено.

По сачуваним архивским податцима, одмах по освојењу Београда дошло је и насељено ову немачку варош 465 насељеника. Ови су прво живели у малим, напуштеним, турским кућама. Непрестаним досељавањем ова је се варош за десет година много увећала те је тада имала 1735 кућа, — које великих, које мањих зграда за становање, које су озидали. Немачка се варош пружала од „Виртембершке капије“ ка „Видин капији“ све до „Темишварске капије“, — данас звани „Дортхол“ — од речи „дорт-јол“. Ова турска реч

значи раскрсницу двеју улица која чини четири одељка. То турско насеље у Београду за време турске владавине, било је главна варош, чист турски крај. За време рата многи су се Турци иселили или су се одселили у турску државу после закључења „пожаревачког мира“. Крај немачке вароши на Дунаву је допирао близу поменутог пристаништа и близу куле „Небојше“.

Немачка варош је била испрекштана правим и лепим улицама, са великим и лепим кућама. Немцима је управна власт чинила све олакшице, како би се што пре оснажили њени житељи и загосподарили Београдом. Ова је варош имала своје главне улице ка Дунаву. Ова је варош имала да буде средиште трговине и саобраћаја, средиште цивилних власти и центар васколиког културног живота у Београду онога доба. Ова немачка варош је имала свој магистрат са кметом — *Bürgermeister* — на челу.

Немачка општинска управа је имала прихода од такса за добијање грађанског права у тој општини; од пијачне таксе; од кантарине; од општинске проширине; од такса на гостионице, на радње и радионице и т. д. Али ови су јој приходи били мали те није једну једину грађанску болницу (од 12 постеља) могла да издржава већ је апеловала на милосрђе добрих људи да се оснује фонд за њено издржавање. Болница је имала само једног лекара.

Помиње се, да је услед недовољних општинских прихода било само 4 општинска ноћна стражара.

А због оваквих новчаних прилика није ова општинска управа ништа предузимала од јавних радова ради побољшања хигијенских градских прилика јер се зна да ни после десет година аустријске владавине варош сва још није била калдрмисана.

Немци су желели да држе сву трговину у Србији у својим рукама те су и створили трговачко друштво „Оријентална компанија“ са седиштем у Београду. Председник Београдске Администрације, принц Александар Виртембершки, је предлагао дворском Камералном Већу у Бечу, да се Срби нагнају, да уђу у ову компанију или ако то не хтедну, да се приморају да једино од ње купују своје производе. У овоме акту, упућеном поменутом Већу у Бечу, принц наводи као разлоге за ово приморавање: „што су Срби врло штедљив народ и мало потреба има те је у могућности да даје своју робу јевтиније него други“.

Чим је аустријска војска посела Србију цар Карло VI је наредио те су дошла три калуђера језуитског реда. Њима је по буџету за Београдску Администрацију одређена плата по 1000 фор. на годину. Главни циљ им је био да раде на унији српске православне цркве са католичком црквом. Како се дошњи број насељеника Немаца у Београду повећа-

вао то се досељавају и многи други калуђерски редови: бенедиктинци, францисканци, минористи и др. Задатак им је био, да шире веру католичку међу православнима у Србији и све управне власти су их помагале у томе раду. Католици у Србији су добили (1726. год.) и свога владуку (бискупа). Њему је Смедерево било одређено за седиште али је он остао у Београду. Под њим су били католици у Шапцу, Јагодини, Параћину, Руднику и Смедереву.

Католици су имали у Београду неколико храмова, створених од обичних, напуштених, турских кућа. А кад су затражили од управе Администрације да подигну нову катедралу, власт им је уступила једну турску добро очувану џамију те су је преобратили у цркву — катедралу.

Отварали су и основне школе, које су такође имале да помогну ширење католичке вере. Учитељи ових школа имали су да полажу испит из правила католичке вере пред језуитима и ако га положили могли су добити учитељска места. Тада су језуити отворили у Београду католичку вишу школу — неку врсту гимназије (1726. год.).

Српска варош се пружала од „Варош капије“, падином, ка данашњој жељезничкој стацији у правцу Топчидерског друма. Срби, које је аустријска власт трпела а не и помагала, били су вреднији и довитљивији од Немаца и може се рећи, да је трговина у Београду била у главноме у њиховим рукама. По угледу на Немце, који су, поменули смо већ, били створили своју „Оријенталну компанију“ Срби су створили свој „трговачки еснаф“ и о њему написали правила. Скупштина еснафа је тада одредила двамаест виђених београдских трговаца који су отишли у Беч и поднели цару ова правила на потврђење. По препоруци принца Александра Виртембершког, цар Карло VI је Србима одобрио „неопходно потребне гаранције за могућност трговине“ али им све одредбе ове еснафске уредбе није потврдио, бојећи се да не би сасвим преотели маха у трговини над Немцима.

Та одобрена еснафска уредба је обухватала: увоз индустријских продуката и манифактурне робе како истока тако и запада — из Турске, Аустрије и Немачке. У њиховој (српској) вароши једино су они имали права трговати овом робом; свима другима било је забрањено. Још су Срби — Београђани имали права продавати ову робу по селима и годишњим панахурима. Ко није припадао овом еснафу а трговао би том робом, имао је се сматрати за кријумчара и роба му је одузимана и продавана на јавној лиценцији. Од овако продате робе један део новца је припадао православној цркви св. Арханђела Михаила, у Београду; други део еснафској каси а трећи део управи Београдске Администрације.

За Србе — Београђане онога доба врло су важна и карактеристична 3 члана ове еснафске уредбе. Ови чланови нам сведоче о патријалхалности Срба — Београђана, о њиховој великој религиозности и моралности. Тако први члан ставља у дужности члановима овога еснафа, да са целом својом породицом недељом и празником походе цркву и да се строго држе својих хришћанских обреда.

Члан 15. садржи ову одредбу: сваки нежењени члан еснафа имао је се у року за годину дана оженити; ко не учини то, а живи раскалашно, прво би био кажњен, казном коју би одредио еснаф и трговачки судија у Београду. Не помогне ли то, био би такав члан искључен из еснафа.

Члан 16. еснафске уредбе садржи ову одредбу: „задеси ли кога трговца — члана трговачког еснафа — каква непредвиђена штета, нпр. случајна паљевина, покрађа и т. д., управа еснафа је била дужна да га помогне у штети.

За све што би се у земљу увозило или из ове извозило, било је потребно допштење од Београдске Администрације — дозвола, пасош.

Поред трговачког судије у Београду био је још и градски судија. Овај је често пута, са поротницима, решавао битније грађанске спорове. Крупне, важније, грађанске спорове судио је земаљски аудитор, чије је пресуде одобравала управа Београдске Администрације. Ко није био задовољан аудитором пресудом имао је права да се жали једном Већу у Бечу — било дворском Камералном Већу било дворском Ратном Већу.

Било је случајева да се понеко усуђивао да се жали неком од поменутих Већа у Бечу али нису ни тамо налазили праведне заштите. Једном су се Немци — грађани немачке вароши, жалили противу принца Александра Виртембершког дворском Камералном Већу али је жалба остала без успеха, јер је овога штитио прослављени војсковођа принц Евгеније Савојски, тада председник дворског Ратног Већа.

Вреднији у трговини од Срба и Немаца били су Јевреји; само је њих било још мало те нису могли бити надмоћнији у трговини. Јевреје је Београд. Админ. сматрала као зло које се не може искоренити али их због тога бар не треба пуштати да се развијају. Стога

је број Јевреја који су могли живети у Београду, био ограничен. А они, којима је било допуштено да живе у њему морали су плаћати и порезу за толеранцију поред осталих давања којима су били оптретени као и остали житељи Београда. Јевреји нису имали своју синагогу нити права на непокретност нити у Београду нити у ком другом месту у Србији под Београдском Администрацијом. Кад су мало ојачали и похватали везе, Јевреји су се молбом обратили дворском Камералном Већу, да им одобри да подигну синагогу у Београду и да могу имати непокретна имања у Београду али су били одбијени од овога тражења. Само им је тада дозвољено, да могу имати у Београду своју касапницу. Јевреји су стазовали по празним, напуштеним, турским кућама и за њих су плаћали кирију Београдској Администрацији.

Прву пивару у Београду подигли су Јевреји, браћа Кепиш из Темишвара (1724. год.). Они су узели под закуп — монопол — справљање пива у Београду са обавезом да држави дају извесну суму годишње. Тада је у Београду било око 140 јавних локала, од којих 20 пивница, где се точило пиво, и 20 где се продавало вино. Браћа Кепиш су завршили свој рад банкротством јер нису могли Београд. Администрацији плаћати одређену годишњу закупнину. На предлог пријца Александра Виртембершког, цар Карло им је, својом одлуком, (1730. год.), одузео пивару са целим инвентаром и дао једном Немцу.

Ну при свем том, Јевреји су, својом довитљивошћу и жилавошћу у истрајности, успели да се одрже и да се за време насталог рата, мало доцније, јаве као лиферанти за војску у разним набавкама или као закупници порезе неког округа јер се Немци и Срби нису радо упуштали у те послове.

На простору од „Виртембершке (Стамбол) капије“ до „Варош капије“ била је озидаана касарна „Виртембергова“, српска митрополитска црква (од прилике онде где је сада саборна црква, до митрополије). Ту је било доста и кућа где су сем Немаца становали и знатан број Срба, Грка и Јермена.

Недалеко од „Темишварске капије“ био је дворца принца Александра Виртембершког. У близини ове гувернерове палате био је језуитски манастир и главна стража. На врху гувернерове палате био је велики сат, који је избијао часове.

(Наставиће се)

КОМУНАЛНЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

ПЛАТА ЊУЈОРШКОГ ПРЕТСЕДНИКА ОПШТИНЕ

Досадашњи председник њујоршке општине, г. Уокер (Walker), поново је изабран и ових је дана положио заклетву. Приликом поновног избора за председника, г. Уокеру је повишена плата од 25.000 на 40.000 долара годишње, т. ј. преко два и по милиона динара.

ДВА МАЂАРСКА ГРАДА У ТЕШКИМ ФИНАНСИЈСКИМ НЕПРИЛИКАМА

Како јављају пештански листови, град Секеш-фехервар (Стонибеоград) у Мађарској запао је у тешке финансијске неприлике, те не може да одговори неким најхитнијим обавезама. Готово у још тежем положају налази се други један мађарски град, Залаегерсег (првих година после рата се много помињао, пошто се у њему налазио логор за интерниране, политички непоуздане мађарске грађане; а било је тамо и неких јадних наших суграђана, осумњичених за шпијунажу). Општинска управа у Залаегерсегу није била 1. марта у стању да изда плату свом чиновништву. Чиновници су примили само додатке на стан, с тиме да на плату и остале додатке причекају док општина не дође до новца.

ГРАД ПРАГ И РЕФОРМА ОСНОВНЕ НАСТАВЕ

При прашкој општинској управи постоји стални одбор за преуређење основне наставе. Тај одбор ових дана приређује у основној школи за VII градски срез („Масарикова Школа“) изложбу ђачких радова из више предмета, а са гледишта способности концен-трације мисли и способности у самосталном изражавању најмлађих ученика. Једновременно речени стални одбор за преуређење основне наставе приређује изложбу савремених уџбеника и учила у Женској Основној Школи у Нуслу.

ГРАЂЕВИНСКА ДЕЛАТНОСТ У ПРАГУ

Грађевинска делатност у Прагу била је 1929. год. нешто нижа него претходне, 1928. год. Укупни број свих завршених и комисијски прегледаних нових грађевина, преправки, дозиђивања, адаптација и т. д. био је 1929. год. 3647 према 3856 у претходној, 1928. години. Поједине грађевинске комисије изашле су укупно на лице места по 8550 предмета, према 8716 у 1928. години.

ПОЈАЧАЊЕ КАПАЦИТЕТА ПРАШКОГ ВОДОВОДА У КАРАЊУ

Пошто садашња производња карањског водовода, који снабдева Праг више не одговара у потпуној мери потрошњи главног града Чехословачке Републике, то је прашка општинска управа решила да повећа капацитет тога водовода за 30.000 до 50.000 кубних метара воде дневно. У ту сврху имаће пре свега да се положи још једна компресиона доводна цев од Карања до Прага. Полагање те цеви, у пречнику 1.100 мм већ је почело. Осим тога имаће да се изврши знатна реконструкција у машинским инсталацијама водовода у Карању, које даноноћно раде у садашњем обиму од 1913. год. и које су према томе већ прилично истрошене, тако да у садашњем стању не би могле одговорати захтевима намераваног повећања капацитета. Горепоменути повећањем капацитета нови укупни капацитет производње прашког водовода достигао би минималну производњу од 110.000 кубних метара, а максималну производњу од 130.000 кубних метара воде дневно.

НЕУСПЕО ЗАЈАМ ГРАДА РИГЕ

Општинска управа града Риге, летонске престонице, затражила је од Летонске Банке зајам од 1.000.000 лата, а ради довршења радова на новој средњој пијачној згради и ради проширења електричне централе. Управни одбор Летонске Банке једногласно је одбио овај захтев, правдајући ту своју одлуку оскудицом ликвидних средстава, а великом трајњом краткорочних кредита, док је град Рига тражио овај зајам са роком од 5 година.

ПРИМЕНА ДЕЦИМАЛНЕ КЛАСИФИКАЦИЈЕ У ОПШТИНСКИМ АРХИВАМА

У почетку употребљавана само у јавним библиотекама, децимална је класификација — о којој је била реч и у задњем броју наших „Општинских Новина“ — постепено освојила врло широки терен. Приспособљена је и за потребе комуналних архива, док је само питање примене децималне класификације у општинским архивама опширно расправљано на седницама сталног бироа Интернационалног Савеза Градова, које су одржаване у Варшави 7. и 8. септембра. У Холандији, где је та класификација већ примењена у безброј административних средишта, показали су се најбољи резултати.

СЛУЖБЕНИ ДЕО:**Рад Општинског Одбора****ЗАПИСНИК****Треће — Друге Редовне Седнице Одбора Општине Београдске, одржане 23. фебруара 1930. год. у 6 часова по подне.**

Председавао Претседник г. Милош Савчић
Деловођа, г. Божић Павловић.

Потпретседници г.г.: Д-р Милослав Стојадиновић и Војислав Зајина.

Од одборника били су г.г.: арх. Ђура Бајаловић, Д-р Страшимир Љ. Милетић, Негослав Илић, Драг. Матејић, Б. Ј. Антонијевић, Милован Ј. Матић, Т. Здравковић, Свет. Гођевац, Д-р Љ. Стојановић, Д-р Лазар Генчић, Тјеш. Старчевић, Н. Ђорђевић, Драг. К. Миловановић, М. М. Стојановић, Д-р Александар М. Леко, Петар М. Гребенац, Јован Дравић, Јеша Ј. Поповић, инж. К. Букавац, Мих. Ј. Ђурић, инж. Јов. Мисирлић, Д-р Драг. Аранђеловић, Р. Живковић, Шемајо де Мајо, Триф. Јовановић, Дим. Станчуловић, А. Фирт, Милош П. Радојловић, Д-р Мића Анић, Д-р Драг. Ђ. Новаковић, Р. Ј. Јовановић, Ст. К. Трпковић и Бранко Поповић.

1.

Прочитан је записник прошле седнице, а затим и акт г. Министра Унутрашњих Послова од 30. јануара 1930. год. IV Бр. 105, у ком се извештава Суд да је Г. Министар примио к знању одлуке одбора Општине Београдске донете на седници од 24. јануара 1930. год., осим одлуке под 7. о давању концесије за истицање реклама на трамвајима, док Суд претходно не поднесе извештај на који је начин та концесија дата и да ли је одржата лицитација или не.

Одборник г. Петар Гребенац, ставља примедбу на записник, да баш поводом дискусије о концесији за истицање реклама на трамвајима, није ушла његова реч, већ је само речено да је и он говорио. Међутим он је говорио против давања ових концесија и тражио да се претходно одржи лицитација, па тек после ње да се решава о концесији.

Претседник г. Савчић, прима примедбу г. Гребенца и истиче да у Закону о општинама стоји да се о седницама одбора води записник у који улазе одборске одлуке. Тамо не стоји да се морају уносити у записник и говори, али ми смо уобичајили да их у скраћеном изводу доносимо.

Одборник г. Јеврем Поповић, истиче да је до сада у више прилика упозоравао Суд на састав записника. Ти записници нису добро вођени и треба да знамо ко за њих сноси одговорност. Каже да он лично не мисли више протестовати због таквог вођења записника, јер се уверио да никакви апели ни представке,

које су до сада учињене нису ништа помогле. Срећан је што се скристалисало гледиште и међу онима који са галерија слушају шта се овде ради и по својој грађанској дужности мотре и прате рад одбора, и што су се и ту почеле водити стенографске белешке, на које се доцније мора ослонити, ако се хоће права слика општинског рада.

Претседник г. Савчић одговарајући одборнику г. Поповићу каже, да г. Поповић за свој говор и учињене примедбе нема нигде ослонца у Закону о општинама. Закон говори о томе како се одлуке одборске доносе и да се те одлуке уносе у записник. Ви се г. одборнике позивате на галерије, али ово није Парламент. Ви можете да тражите да се унесе нешто у записник из вашег говора, као што је тражио г. Гребенац, а ви сте говорили уопште о вођењу записника и ја ћу ускратити реч сваком одборнику, који би желео да говори и критикује записник уопште.

Одборник г. Д-р Мића Анић истиче да записник не мора бити предвиђен у Закону о општинама. Записник је историјат рада општинског Одбора и Суда и мора се водити тако да буде јасан и потпун преглед тога рада. (Претседник г. Савчић: Имате ли што год конкретно да приметите на записник, јер не допуштам дискусију о записнику уопште). Ви схватате записник тако да сваки одборник може само свој говор да исправља; али то није тачно јер одборник представља цео Београд и има право да критикује цео записник.

Претседник г. Савчић: Ви као правник треба да знате, да нигде у закону не стоји то што кажете о начину вођења записника. Ако имате какав конкретан случај онда га изнесите јер вам иначе не могу допустити да говорите.

Одборник г. Клементије Букавац: говори поводом доношења одлуке о лифериовању камена и да по том питању није донета никаква дефинитивна одлука. Почело се говорити о лицитацији и о условима и задржали смо се на тим условима, па је изабрана једна комисија, која је требала да проучи те услове и да поднесе конкретан предлог, да ли да се усвоји предлог Суда или не.

Потпретседник г. Зајина одговара г. Букавцу и каже да је он сам прочитао предлог Суда о подели те лиферације и да је дошао на расправљање чл. 10 техничких услова, па је затим одређена комисија, која има да одреди коју ће цену имати камен у случају да

не одговара техничким условима. И на претходној конференцији одборника било је речи о чл. 10 техничких услова па је пао предлог да се та тачка услова изнесе пред одбор.

Одборник г. **Ставра Трпковић**, каже да се на прошлој седници решавало о тим стварима и да је одбор примио предлог Суда. Само код предмета који не одговарају квалитету одређена је комисија која ће утврђивати цене камену који не одговара условима.

Одборник г. **Д-р Драг. Новаковић**, каже да се на конференцији дискутовало какав уговор са лиферантима треба закључити ако камен не буде одговарао условима. Неко може понудити камен и казати да је коефициент абања 8, али ако буде $8\frac{1}{2}$ или $9\frac{1}{2}$, треба да се неке консеквенце повуку. Ако неко нуди 8 онда цена мора бити већа него код онога са 9 или 10. Тражено је да се образује нова комисија и ствар је на томе остала.

Одборник г. **Клементије Букавац** каже, да је на конференцији нагласио да питање лифровања камена није проста ствар и преко њега се не може прећи, као преко експроприсања неког имања по овој или оној цени. Не слаже се са расподелом, и има други предлог, али нека већина реши.

После говора одборника г. **Ранка Живковића** и исправке одборника г. **Петра Гребенца**, Претседник г. **Савчић** изјављује да је то питање прошли пут стављено на гласање и да је предлог Суда примљен, а одређена је комисија да утврди цену кад неко понуди камен са коефициентом 8, а лиферује са коефициентом 10.

За овим је записник примљен.

2.

Код тачке саопштења деловођа Одбора извештава, да су се извинили г.г одборници. **Хасан Ребац**, **Д-р Букић Пијаде** и **Крста Гиновић**.

Потпретседник г. **Д-р Стојадиновић** обавештава Одбор да ће се идући конгрес Савеза градова први пут одржати у Београду 29. марта ове год. На том конгресу наше Краљевине приђе Савезу Свесловенских градова, пошто је раније пала одлука о приласку нашега савеза Међународном Савезу градова чије је седиште у Брислу.

3.

Код тачке уступање под закуп шлепова Дирекцији Речне Пловидбе, одборник г. **Ставра Трпковић** тражио је да у уговор треба да уђе и једна тачка по којој Дирекција Речне Пловидбе има да осигура шлепове, на што г. **Претседник М. Савчић** одговорио да ако је Држава осигурала своје шлепове, онда ће пристати и ове да осигура и Општина ће на сваки начин тражити то осигурање.

За овим је на предлог Суда О.Бр. 2365 Одбор

РЕШИО:

Да се Дирекцији Речне Пловидбе уступе у једногодишњи закуп шест општинских шлепова под ДРП 5, 118, 204, 360, 391 и 419, с тим да на име закупнине плаћа 378.500.— динара годишње, колико је највећа понуђена цена на одржаној лиценцијацији од 25. октобра 1929. год.

Овлашћује се Суд да склопи уговор са Дирекцијом Речне Пловидбе.

4.

На предлог Суда О.Бр. 3012 Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоји понуда Речне Пловидбе за превоз репарационог материјала општинског од Пасаве до Београда и то под следећим условима и ценама:

Речна Пловидба обавезује се да Општини Београдској превезе репарациони материјал од Пасаве до Београда а за овај превоз Општина Београдска платиће Речној Пловидби и то:

1.— За цеви фазонске делове од ливеног гвозђа, округле гвоздене стубове, машинске алатице за обраду жељеза и дрвета и скретнице трамвајског колосека по динара 30.40 од 100 кг.

2.— За арматуре од ливеног гвозђа са металом, челичне резервне делове за трамвајска кола, зупчанике, осовине бандаже и опруге по динара 39.60 од 100 кг.

3.— За водомере, ел.-моторне колосечне прскалице, прскалице чистилице и т. д., струјомере, ел.-апарате за мерење, медицинске апарате и уређаје, контролне апарате за канале по динара 106.40 од 100 кг.

4.— За машинске инсталације са пумпама, дизелмоторима, ел.-моторима, купалишне каде, клонетске уређаје, електричне моторе, трансформаторе и сл. машине, сијалице, осигураче, арматуре електричног осветљења за улице и други електрични прибор по дин. 52.— од 100 кг.

5.— За керамичке цеви и њихове фазонске делове по динара 22.— од 100 кг.

6.— За парне перионице, центрифуге, дезинфекторе и сушилице по дин. 72.80 од 100 кг.

Која ће поименце роба ићи лађом а која железницом, одређиваће општинска комисија за пријем робе на лицу места.

У овој цени предвиђено је и осигурање робе до места опредељења, али нису урачунате царинске, пристанишне и остале споредне таксе као и успутни трошкови, који падају на терет Општине.

У погледу ломљења за керамичке цеви и њихове фазонске делове Дирекција ову врсту робе не осигурава, јер се она предаје на возидбу не пакована. Према томе исту мора Оп-

пштина противу ломљења осигурати сама и о свом трошку.

Осигурање робе разуме се од тренутка кад Речна Пловидба прими робу од Немачких државних железница, траје за све време претовара из вагона у шленове, за све време транспорта до Београда и истовара на место на обали у Београду, које место Општина одреди где ће Општина робу примити и то на потпуну вредност робе на дан предаје у Пасави.

Од овога осигурања изузимају се керамичке цеви и то само у погледу ломљења, док осигурање тих цеви због других случајева пропасти остаје на снази.

На име претоварних трошкова у Пасави из вагона у шлеп има Општина да плати по нем. мар. 0,22 од 100 кг. На име истовара у Београду из шлепа на обалу платиће Општина по 2,— дин. од 100 кг.

За случај да дође до уговора између Општине и Дирекције Речне Пловидбе о уступању шест отворених шлепова Дирекцији Речне Пловидбе под кирију, Дирекција се обавезује да од горњих ставова одобри Општини 10% попушта.

Истовар се мора обављати по 6 вагона дневно.

5.

На предлог Суда О.Бр. 2692 Одбор је

РЕШИО:

I Да се усвоји извештај комисије за класификацију општинских путева и да се за путеве првога реда огласе ови путеви:

1.— Вишњички Друм од Клашице до краја атара, 2.) Пут за Бањички логор од новог Авалског друма до логора, 3.) Пут за Дедиње од Ауто-Команде до Болнице Женских Лекара, 4.) Румунска улица од Звезде на Топчидерском брду до Болнице Женских Лекара, 5.) Булевар за Краљеву вилу на Дедињу до Лисичјег Потока, од Болнице Женских Лекара до улаза за Краљеву вилу, 6.) Пут поред логора Крагујевачког друму, од Болнице Женских Лекара до Крагујевачког друма, 7.) Пут из Топчидера ка Дедињу од Топчидерске цркве до Болнице Женских Лекара, 8.) Булевар за Дедиње од Ортопедског завода до Болнице Женских Лекара, 9.) Пут за Топчидер преко брда од старог монопола до Топчидерске цркве, 10.) Стари Крагујевачки друм од улице Војводе Мишића до краја атара више цркве на Вождовцу, 11.) Пут за Михајловац, Баново Брдо и Жарково од Цареве ћуприје до краја атара, 12.) Пут за стари Сењак од Топчидерског друма до Сењака до Звезде на Топчидерском брду.

II Да се за путеве другог реда огласе ови путеви:

1.) Пут за циглане и Миријево од пресека са Вишњичким друмом до краја атара, 2.) Пут за Кумодраж и Мокри Луг од Браничев-

ске улице до краја атара, 3.) Пут од винограда за Цареву ћуприју од школе код Сењака до Цареве ћуприје.

6.

По питању одобрења лиценцијације за набавку разноврсног материјала за потребе Општине града Београда, и после објашњења, која је дао г. Потпретседник Зајина, Одбор је на предлог Суда О.Бр. 3176

РЕШИО:

Да се усвоји извештај комисије одборника и да се набави следећи материјал:

1.— Канцеларијски материјал за сва одељења Суда

	за динара
а.) Од Антонијевића и Ђуковића	63.285.—
б.) „ Маричића и Јанковића	53.340.50
в.) „ Јована Д. Живадиновића	16.367.—
г.) „ Јевте Павловића и Комп.	16.900.—
д.) „ Лукаретића и Гођевића	9.109.—

Свега Динара 159.001.50

2.— Канцеларијски материјал за Дирекцију Трамваја и Осветлења:

	за динара
а.) Од Антонијевића и Ђуковића	32.792.75
б.) „ Маричића и Јанковића	41.666.10
в.) „ Јована Живадиновића	26.565.—
г.) „ Јевте Павловића и Комп.	9.544.—

Свега Динара 110.567.85

3.—Гвожђарски материјал за сва одељења Суда:

	за динара
Од Аврама Филиповића	143.672.50
„ Марковића и Петровића	87.084.75
„ Милосављевића и Раумана	41.631.50
„ Шелера и Блекмана	52.715.—
„ Стефановића и Павловића	35.847.45
„ „Врбаса“ А. Д.	20.795.17
„ М. Р. Јовановића	20.004.05
„ Полди - Хут	26.877.40
„ Јована Савића	298.803.—
„ Новосадске Фабрике шрафова	125.147.15
„ Сергија Трофимова	7.306.50
„ „Монтања“ А. Д.	50.607.70
„ Јована Марковића	128.129.40
„ Срборида	2.857.50
„ Недељка Секулића	250.000.—
„ „Дунава“ А. Д.	31.350.—
„ Мирковића и Лучића	20.080.—
„ Инж. Компанеца	129.275.—
„ „Уне“ А. Д.	1.663.75

Свега Динара 1,473.847.82

4.— Електротехнички материјал за сва одељења Суда и Дирекцију Трамваја и Осветлења:

а.) Гола Бакарна жица	
Од инж. М. Маршићанина	
3.000 кгр. бакарне жице од 6 мм ² масивне по 32.50 Дин.	97.500.—

1.500 кгр. бакарне жице од 10 мм ² масивне по 32.50 Дин.	48.750.—
700 кгр. бакарне жице од 16 мм ² масивне по 32.50 Динара	22.750.—

Свега Динара 169.000.—

Од Марковића и Петровића	
400 кгр. бакарне жице од 25 мм ² уже по 35.— Дин.	14.000.—
с тим да бакарна жица од оба понуђача има у свему одговарати нормалијама V. D. E.	
б.) Изолована жица N. G. A. и N. G. A. W.	
Од Новосадеке Фабрике „Кабела“ инж. М. Маршићанин и „Елин“.	

1.— Изолована жица N. G. A.	
10.000 метара изолов. жице 1½ мм ² по 148.80 Дин.	14.880.—
2.000 метара изолов. жице 2½ мм ² по 214.—	4.280.—
2.500 метара изолов. жице 6 мм ² по 420.50	10.510.—

Свега Динара 29.670.—

2.— Изолована жица N. G. A. W.	
3.000 мет. жице „хакетал“ 1½ мм ² по 202.40 Дин.	6.072.—
1.500 мет. жице „хакетал“ 2½ мм ² по 268.80	4.032.—
10.000 мет. жице „хакетал“ 6 мм ² по 480.—	48.000.—
2.800 мет. жице „хакетал“ 10 мм ² по 716.20	20.053.—
1.000 мет. жице „хакетал“ 16 мм ² по 1024.30	10.243.—

Свега Динара 88.400.—

с тим да овај материјал како у погледу своје конструкције тако и у погледу испитивања има потпуно одговарати прописима V. D. E. за 1929. год. и да се пре закључења погодбе за овај материјал прибаве одговарајуће мустре и детаљно испитају од стране наших стручњака по добивеном повољном резултату да се погодба закључи.

3.— Изолациони материјал

а.) Од инж. М. Милосављевића	
220 ролни вошт. платна 2 см ширине 100 мет. дужине и све тачно по мустри по дин. 60.—	12.000.—

б.) Од фирме „Елин“	
5 кгр. гуми банда према мустри по 180.— дин.	900.—

в.) Од фирме „Норис“	
250 ролни жаконет беле пантликe 2 см ширине дужине 100 мет. по 43.— дин.	10.750.—

20 ролни кепер пантликe по 59.— дин.	1.180.—
--------------------------------------	---------

4.— Изолатори

Од фирме „Норис“ 2.500 ком. изолатора порцуланских Но. 80 по 4.70 дин.	11.750.—
--	----------

За Управу Водовода

Да се од Предузећа А. Е. Г. набаве сијалице „осрам“ за укупну суму од	74.463.50
---	-----------

Да се од понуђача „Елин“ набави разна бакарна жица за суму од	74.560.—
---	----------

5.— Гвожђарски материјал за Дирекцију Трамваја и Осветљења

Од фирме	
Абрама Филиповића за динара	93.181.—
Марковића и Петровића „ „	15.216.50
Милосављевића и Раумана „ „	11.157.—
Шелера и Блекмана „ „	30.126.10
Стефановића и Павловића „ „	30.653.10
„Врбаса“ А. Д. „ „	162.589.—
М. Р. Јовановића „ „	39.829.18
Полдина Хут „ „	880.—
Јована Савића „ „	53.225.—
Стевана Стевановића „ „	28.809.—
Сергија Трофимова „ „	8.200.—
„Монтана“ А. Д. „ „	61.900.—
„Нориса“ А. Д. „ „	8.800.—
Јована Марковића „ „	33.765.72
Срборида „ „	7.585.—
Беогр. Фабрика Асфалта „ „	28.500.—

Свега Динара 614.416.60

6.— Мазиво и бензин за потребе свих одељења Суда

Од Англо Југословен. Петролеј. Друштва	
27.500 кгр. бензина лаког по 8.10 д	222.750.—
100.200 кгр. бензина тешког по 8.10	811.620
2.050 кгр. петролеума по 6.90	14.145.—

Свега Динара 1.048.515.—

7.— Мазиво и бензин за потребе Дирекције Трамваја и Осветљења

а.) Од фирме Стандард Оил и Комп.	
500 кгр. цил. уља по 13.35 Дин.	6.675.—
1.500 „ цил. уља по 6.02 „	9.030.—
13.000 „ машин. уља по 4.98 „	64.740.—
7.000 „ вагонског уља по 4.20 „	29.400.—
500 „ трансф. уља по 15.65 „	7.825.—
1.500 „ уља по 8.30 „	12.450.—
300 „ „ „ 15.20 „	4.560.—
300 „ „ „ 16.— „	4.800.—
75.000 „ бензина по 8.— „	609.000.—
5.000 „ петролата по 4.— „	20.000.—

б.) Од фирме Англо Југ. Петролејско Друштво

5.000 кгр. вагонског уља зимског по 4.33 Дин.	21.650.—
---	----------

в.) Од фирме Душан Новосел	
12.000 кгр. турбинског уља по 6.50 „	78.000.—

г.) Од фирме „Астра“ Д. Д.	
2.400 кгр. трансформатор. уља I по 10.75 „	25.800.—

д.) Од фирме Валв Оил и Комп.	
3.000 кгр. летњег уља за аутобусе по 16.— „	48.000.—

2.000 кгр. зимског уља за аутобусе по 14.30 „	28.500.—
---	----------

Свега Динара 970.530.—

с тим да испоручено мазиво и бензин морају одговарати хемијским анализама, поднесених мустара а у границама прописаних техничких услова.

Сав овај материјал набавља се за прво полгође 1930. год.

Овај издатак има пасти на терет редовних буџетских партија предвиђених за набавку материјала у 1930. години.

7.

На предлог Суда О.Бр. 2378 и после објашњења која је дао Потпретседник г. Зајина Одбор је

РЕШИО:

Да се одобри измена регулације и блока између улица: Кнез Михајлове, Краља Петра, Узун Миркове, Краљевог Трга и Ускочке као и делимичну измену регулације у Ускочкој улици. Ова измена усваја се из саобраћајних разлога као и ради стварања комуникационих веза између делимично слепих сокачића.

8.

На предлог Суда О.Бр. 3158 Одбор је

РЕШИО:

Да се одобри продужење рока за израду 520 парцела фирми Влада Митић за 10 дана.

9.

На предлог Суда О.Бр. 2615 Одбор је

РЕШИО:

Да се Удружењу породица погинулих и умрлих официра у рату 1912—1920 продужи рок за једну годину дана, за почетак зидања дома на општинског земљишту, које је Удружењу уступљено одлуком одбора АБр. 781 од 16. II. 1929. год.

Удружење је дужно започети зидање до 16. фебруара 1931. год.

10.

На предлог Суда О.Бр. 1591 Одбор је

РЕШИО:

Да се за проучавање молби за помиловање Јована Гошића и Наталије Аргировић, Николе Мачића, Атанасија Стефановића и Параскеве Вуковић, и доношења одлука по њиховим тражењима изабере једна комисија одборника у коју Суд предлаже г.г.: Д-р Драгољуба Аранђеловића, Шемаја де Маја и Д-р Мићу Анића.

Овлашћује се Суд да одлуке ове комисије достави Министарству Правде.

11.

На предлог Суда О.Бр. 3098 Одбор је

РЕШИО:

Да се за проучавање предмета о повраћају улога из Пензионског Фонда Ђорђу Мратинковићу и Драгутину Ракиновићу изабере комисија одборника, у коју Суд предлаже г.г.: Д-р Драгољуба Аранђеловића, Петра Гребенца и Шемаја де Маја.

Ова комисија подиће одбору свој извештај.

12.

На предлог Суда О.Бр. 1616, 1614 и 1615 Одбор је

РЕШИО:

1.— Да се расходује једна пантљика инжињерског отсека у вредности од 900.— дин.

2.— Да се расходују три фењера Канализационог отсека и избришу из инвентара.

3.— Да се расходују четири фењера Канализационог отсека и избришу из инвентара.

13.

На предлог Суда О.Бр. 2691 Одбор је

РЕШИО:

Да се поништи одборска одлука од 10. јуна 1927. год. АБр. 10510 којом је Београдском Женском Друштву уступљено општинско земљиште више Ауто Команде, у величини од 2.400 м², пошто Друштву то земљиште није више потребно, јер је добило на поклон друго земљиште.

14.

Код тачке дневног реда уступање земљишта за Обданиште бр. 2 тражио је одборник г. Петар Гребенац да Друштва којима Општина даје земљиште, промене своја правила тако, да Суд Општински може делегирати по једног члана у Управни Одбор дотичног друштва. На тај начин Општина би могла контролисати рад Друштва и то ће бити гаранција да друштво заиста ради у циљу ради кога му се земљиште даје.

Овај предлог г. Гребенца прихватили су и начелно поткрепили одборници г.г. Јован Дравић и Бранко Поповић.

Председник г. Савчић у име Суда прихватио предлог г. Гребенца да у будуће у уговор уће услов, да Општина задржава право контроле.

За овим је на предлог Суда О.Бр. 2689 Одбор

РЕШИО:

Да се Обданишту Бр. 2. уступи потребно општинско земљиште у величини до 900 м², које се налази на углу Стабине Новака и Ратарске улице, парцела бр. 39, за подизање потребних зграда пошто се садашња мора рушити, јер се налази на земљишту на коме се сада подиже стадион за Свесколки слет. Ово земљиште уступа се под општим условима, утврђеним одборском одлуком од 10. маја 1929. год.

15.

На предлог Суда О.Бр. 2690 Одбор је

РЕШИО:

Да се одлука одборска од 10. јуна 1927. год. АБр. 10510 о уступању општинског земљишта на Бањичком путу, у величини од 1.200 м² Заштити Девојака поништи, а да се истом Друштву и за исти циљ уступи општин-

ско земљиште више Ауто - Команде, у величини од 2.400 м² на уживање за 25 година под следећим условима:

1. — Друштво је дужно да на томе земљишту отпочне подизање зграде најдаље у року од две године. Зграда мора одговарати намењеном циљу означеном у Правилима друштвеним и његовој молби. План зграде, по ред Грађевинског одбора, поднеће се на одобрење и Општинском Суду.

2. — Друштво ће уживати дато му земљиште у границама горњег рока све дотле, док зграда коју подигне служи хуманим циљевима Друштва. Друштво је власно да повећава грађевину или подиже нову, која не сме бити мања од првобитне.

Општина има право да контролише употребу зграде на наведени циљ.

3. — Друштво може земљиште задужити само код Државне Хипотекарне Банке, чију ће интабулацију Општина одобрити тек кад зграда буде подигнута. Никакво друго задужење Општина неће одобрити.

4. — У случају да Друштво ликвидира, или да престане дотичну грађевину употребљавати на наведени циљ, Општина ће је преузети у својину без икакве накнаде. Но Општина може исту дати каквом Друштву које би се образовало са истим циљем.

5. — Ако се према плану грађевине покаже да је земљиште веће но што је потребно, Општина задржава право да тај вишак уступи каквој другој хуманој установи.

6. — Порез на земљиште, ако га буде, плаћаће Општина. Водоводне и остале таксе плаћаће Друштво. Ако Друштво не би уредно отплаћивало дуг и одговарало осталим обавезама, Општина је власна да грађевину делимиче или у целини преузме и да обезбеди правилну исплату обавезе.

7. — По истеку горњег рока право уживања продужиће се и даље ако дотична установа буде на сувременој висини, о чему ће тадашњи општински одбор решавати. Ако право уживања не буде продужено, земљиште са свима зградама припада Општини, која ће примити и још неисплаћене дугове код Државне Хипотекарне Банке.

16.

Код тачке дневног реда парцелација имања Друштва „Неимар“ развила се широка дискусија у којој су против предлога о парцелацији говорили одборници г.г.: Бранко Поповић, Шемајо де Мајо, Ђура Бајаловић, Д-р Страшимир Милетић, Јован Дравић, Радислав Јовановић, Милош П. Радојковић, Д-р Драг. Аранђеловић, Д-р Лазар Генчић, Јован Мисирлић, Д-р Мића Анић и Д-р Љуба Стојановић, а у прилог парцелације говорили су одборници г.г. Петар Гребенац и Клементије Букавац, па је Одбор на предлог Суда

РЕШИО:

Да се избере једна комисија одборника, која ће заједно са општинским адвокатом и правобраниоцем проучити и испитати цело питање парцелације имања Друштва „Неимар“ и поднети одбору о томе извештај.

У ову комисију изабрани су одборници г.г.: Д-р Драг. Аранђеловић, Петар Гребенац, Д-р Страшимир Милетић, Бранко Поповић, Јован Мисирлић и Д-р Мића Анић.

17.

На предлог Суда О.Бр. 2996 Одбор је већином гласова (против гласао одборник г. Д-р Страшимир Милетић).

РЕШИО:

Да се фирми Бергманови заводи (Крижик) — Подмокли — Чехословачка исплати потраживање у динара 2.503.283,47 и фирми фабрика Кабела — Велики Бечкерек — Братислава исплати потраживање у дин. 374.833,73.

Овај издатак пада на терет парт. 12. поз. 1. буџета Дирекције Трамваја и Осветљења за 1930. год.

18.

Тач. 18 дневног реда — Исплата рачуна фирми А.Е.Г. за испоруку каблова за потребе Дирекције Трамваја и Осветљења — повучена је са дневног реда.

19.

На предлог Суда А.Бр. 26146/29 Одбор је

РЕШИО:

Да се 25 коња Вознога Парка према извештају стручне комисије продају путем јавне лицитације, а према приложеном списку уз извештај.

На предлог Суда О.Бр. 2164 Одбор је

РЕШИО:

Да се Илији Каменовићу, бив. машин-вертеру Управе Водовода одреди стална помоћ у 1.000. — динара месечно, рачунајући од 15. децембра 1929. год.

Овај издатак има пасти на терет редовних партија и позиција за издавање помоћи.

21.

Тач. дневног реда — Набавка гигантофона на Вел. Калемегдану-скинута је с дневног реда.

22.

На предлог Суда О.Бр. 2693 Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоји предложена парцелација општинског имања зв. „Старо Јеврејско Гробље“ и да Општина приступи убаштинјењу на све плацеове по усвојеном парцеларном плану. Уједино решава да се ово имање прода путем лицитације.

23.

Код тачке експропријације и апропријације Одбор је

РЕШИО:

1. — На предлог Суда О.Бр. 3001.:

„Да се за део имања г-ђе Ане Ђорић из Далматинске улице са постојећим зградама које треба проценити, апроприше део земљишта Р.Ф.О.Б. са Гундулићевог Венца. Остатак земљишта са Гундулићевог Венца може се апроприсати ради изласка на регулациону линију по цени од 300.— дин. м², но с тим да г-ђа Ђорић буде дужна да плати Општини површину од 7 мет. дубине новодобивеног фронта по 300.— дин. м². Имање г-ђе Ђорић ослобођава се намене за Природњачки музеј и ставља јој се на слободно располагање, пошто Општина није у могућности да ову експропријацију изврши.“

2. — На предлог Суда О.Бр. 3002.:

„Да се експроприше имање Антона Филипа у Гробљанској улици путем законске комисијске процене. За проценице одређују се од стране Општине г.г. Милан Дилбер инспектор и Павле Алексић, инж.“

3. — На предлог Суда О.Бр. 3003:

„Да се апроприше имању Милана Ристића у Приштинској улици бр. 58. део земљишта Р. Ф. О. Б. ради изласка на регулациону линију, по цени од 300.— динара по м². Преносну таксу да сноси кулац.“

4. — На предлог Суда О.Бр. 3004:

„Да се експроприше потребно земљиште Карла Фица ради калдрмисања Сомборске улице, но тако да ову експропријацију плате суседи, чија имања овим добијају већу вредност. Експропријација се има извршити путем комисијске процене. За општинске проценице одређују се г.г. Милан Дилбер, инспектор и Павле Алексић, инж.“

5. — На предлог Суда О.Бр. 3005:

„Да се апроприше имању г-ђе Невене Заборске у Битољској ул. бр. 79. земљиште у површини од 1.38 м² ради изласка на регулациону линију по цени од 500.— дин. м².“

6. — На предлог Суда О.Бр. 3006:

„Да се експроприше од имања Драгомира Спасића 27 м². Сопственик је ово земљиште уступио Општини бесплатно.“

7. — На предлог Суда О.Бр. 3007:

„Да се експроприше 32 м² од имања Драгослава Јевремовића на Косачићевом Венцу, с тим да према комисијској процени, уступи Општини ово земљиште без накнаде.“

8. — На предлог Суда О.Бр. 3008:

„Да се експроприше 144 м² од имања Андре Љубинковића у Сипничкој улици ради проширења исте, а да се апроприше из Вајфертове улице његовом имању око 148 м². Сопственик је дужан да од експроприсаног дела уступи Општини 10% бесплатно, а остатак да се замени са делом који се апроприше метар за метар. Вишак да плати Општини по 180.— дин. од м².“

9. — На предлог Суда О.Бр. 3009:

„Да се експроприше 86 м² од имања г-ђе Видосаве Чубровић на углу Ивине и Милешевске улице. Сопственица је дужна да од целокупне површине уступи Општини 10% бесплатно, а остатак да јој се плати по 300.— дин. м².“

10. — На предлог Суда О.Бр. 3010:

„Да се у смислу чл. 8. Закона о атару Општине Београдске експропришу земљишта сопственика имања, а за потребе Управе Водовода за подизање резервоара на Дедињу: Наталије Котуровић у величини од 336 м²
 Михајла Матића „ 336 м²
 Тихомира Милазовића „ 336 м²
 Душице Ђаје „ 672 м²
 Благоја Рајичића „ 336 м²
 Станке Павловићеве „ 672 м²
 Олге С. Илића „ 672 м²
 Љубе Јанковића „ 672 м²“

Експропријација се има извршити путем законске комисијске процене и за општинске проценице одређују се г.г. Живо Туцаковић и Паун Јоксимовић, инжењери.“

11. — На предлог Суда О.Бр. 3011:

„Да се део земљишта Р. Ф. О. Б. апроприше имању Браће Митровић на Топчидерском Венцу ради изласка на регулациону линију, а по цени од 120.— дин. од м². Преносну таксу да снесе купци.“

12. — На предлог Суда О.Бр. 2992:

„Да се експроприше имање Д-р Милана Сршкића и Д-р Мирослава Спалајковића у Краља Александра ул. бр. 31 и исплата изврши по записнику комисијске процене од 7. септембра 1929. год.“

Седница је закључена у 9.45 часова у вече.

Претседник

Деловођа,

Београдске Општине,

Бож. Л. Павловић, с. р.

Милош Савчић, с. р.

Преглед

Остварених прихода појединих одељака код Таксено - Привредног Отсека

I. Динара		II. Појединачни преглед прихода од наплаћених такса:	
1.— Наплаћена кланична такса по ТБр. 379—382., коју наплату врши кланични одељак	525.477.30	8.— Наплаћена такса од стране извршног отсека	45.327.90
2.— Наплаћена пијачна такса на свима трговима по ТБр. 397.	222.549.—	Свега наплаћено Динара:	2,497.445.30
3.— Наплаћена такса за запремања земљишта-локалима на трговима по ТБр. 397.	193.459.87	Наплаћено у месецу фебруару 1929. год.	1,910.602.60
4.— Наплаћено на име пијачарине по ТБр. 397., коју наплату врши Управа трошарине по решењу Суда АБр. 16190. од 26. VII. 1929. године	334.427.—	Наплаћено у месецу фебруару 1930. год. више	586.842.70
5.— Наплаћена такса по ТБр. 398. — обаларина коју наплату врши капетанија пристаништа по решењу Суда АБр. 17166. од 9. VIII. 1929. године	20.647.—	II. Појединачни преглед прихода од наплаћених такса:	
6.— Наплаћено на име биоскопске таксе по ТБр. 407. тачка 20. коју наплату врши Пореска управа	256.344.44	Кланични одељак	Динара
7.— Наплаћена такса од стране инкасаната по разним таксеним облицима	899.212.79	1.— Такса за превоз и издавање сточних пасоша	26.440.80
		2.— Такса за лекар. преглед стоке	27.674.20
		3.— Такса од говеђе аренде	126.069.30
		4.— Такса од телеће аренде	103.599.—
		5.— Такса од свињске аренде	233.724.—
		6.— Такса од ситне стоке	8.420.—
		Свега Динара	525.477.30
		На име ових такса наплаћено је у месецу фебруару 1929. године	514.680.90
		Више наплаћено у месецу фебруару 1930. године	10.796.40

ПИЈАЧНИ ОДЕЉАК

	Пијачна такса:	Такса за локале	Свега
1. Јованова Пијаца	дин. 69.040.—	71.772.32	140.812.32
2. Зелени Венац	дин. 38.023.—	39.717.—	77.740.—
3. Цветни Трг	дин. 34.389.—	27.760.55	62.149.55
4. Каленића Гувно	дин. 19.209.—	18.816.—	38.025.—
5. Смедеревски Ђерам	дин. 11.959.—	13.548.50	25.507.50
6. Палилулска Пијаца	дин. 6.859.—	11.046.—	17.905.—
7. Бајлонова Пијаца	дин. 6.311.—	10.799.50	17.110.50
8. Марвени Трг	дин. 36.462.—	—	36.462.—
9. Сењска Пијаца	дин. 297.—	—	297.—
СВЕГА ДИНАРА	222.549.—	193.459.87	416.008.87

Код Трошаринске Управе

Код Трошаринске Управе	Динара	Наплата извршена од стране инкасаната	Динара
1.— Топчидерска трошарин. станица	95.176.50	1.— Воја Димитријевић	дин. 204.484.80
2.— Зељезничка	85.556.—	2.— Јордан Божовић	„ 78.522.40
3.— Савска	36.631.50	3.— Слободан Пауновић	„ 83.762.25
4.— Крагујевачка	34.880.50	4.— Петар Петковић	„ 61.362.52
5.— Смедеревска	28.163.—	5.— Стеван Здравковић	„ 48.161.58
6.— Вишњичка	14.472.50	6.— Благоје Поповић	„ 33.992.89
7.— Марвени Трг	28.152.—	7.— Михајло Јаковљевић	„ 31.344.50
8.— Дунавсик Кеј	5.669.50	8.— Стеван Митровић	„ 28.931.85
9.— Спољна Контрола	5.725.50	9.— Милутин Крунић	„ 328.650.—
Свега Динара:	334.427.—	Свега Динара:	899.212.79

Према свему напред изложеном види се, да је приход у месецу фебруару 1930. године

већи од прихода у месецу фебруару 1929. године за динара 586.842.70.

Остварени приходи од свију такса код

Партија и позиција	По Т.Бр.	НА ИМЕ ЧЕГА?	Јануар	Фебруар	Март	Април	Мај
3./11.	395	Дозвола за вађење леда			2.270,—		
3./12.	396	Запремање тротоара и улице . .	2.120,70	9.632,—	20.593,80	18.624,—	20.563,40
3./13.	397	„ „ земљишта на трговима . . .	648.560,40	526.244,52	636.887,05	760.345,95	790.802,05
3./14.	398	Пловни објекти	19.781,—	3.022,—	5.089,15	12.559,35	26.042,65
3./15.	399	Улична продаја					
3./16.	400	Држање кола	12.450,—	31.250,—	47.450,—	13.800,—	11.270,—
3./17.	401-401a	„ аутомобила	71.210,—	185.000,—	105.640,—	64.920,—	35.100,—
3./18.	402-402a	„ такси аутомобила	57.210,—	39.530,—	60.480,—	36.040,—	17.220,—
3./19.	403	Такса на виле					
3./20.	404	„ „ фирме	5.900,—		25.000,—	1.300,—	52.300,—
3./21.	405-405a	„ „ рекламе	5.000,—				
3./22.	406	„ „ псе	2.300,—	12.400,—	7.100,—	14.900,—	34.400,—
3./23.	407	Музика, забаве и биоскопи . . .	249.604,20	201.973,75	258.545,35	203.812,35	196.557,50
3./24.	409	Такса на странке	34.495,—	89.490,—	109.216,—	119.138,—	130.465,—
3./25.	410	„ „ чисту побит				157.483,55	47.673,92
13 a	—	Овера аутобуских карата	13.700,—	31.500,—	32.400,—	34.037,50	28.150,—
14./3.	—	Дугована такса	381.839,84	265.879,43	553.551,83	514.875,29	278.015,25
СВЕГА ДИНАРА . . .			1.504.171,14	1.395.921,70	1.861.223,18	1.951.835,99	1.668.559,77

Такса која је наплаћена, а која није ушла у горњи извод, а показана је доле у овоме

1.) Дугована такса 14/3 у дин. 4,372.874.34 напла

По Т. Бр.	396	167.415,04
„ „ „	397	116.256,50
„ „ „	399	100,—
„ „ „	400	1.670,—
„ „ „	401 и 401 a	57.575,—
„ „ „	404	1.587.369,—
„ „ „	405 и 405 a	850,—
„ „ „	406	12.541,—
„ „ „	407	51.882,—

За пренос Дин. 1,995.658,54

2.) Наплаћена такса, која није ушла у

Општа такса	451.420,35
Грађевин. такса	608.413,30
Такса за употребу лисоара	7.669,87
„ од карног купатила	615.098,50
„ од Савског купатила	75.058,—
„ од ванред. прихода	10.532,45

За пренос Дин. 1,768.192,47

Остварени приходи код

Партија и позиција	По Т.Бр.	НА ИМЕ ЧЕГА?	Јануар	Фебруар	Март	Април	Мај
3./5.	379	Такса за пренос и издавање пасоша	21.673,40	20.370,80	23.558,20	24.090,50	22.361,—
3./5.	381a	„ „ лекар. преглед стоке . . .	28.325,40	27.273,10	26.048,70	24.002,60	22.492,10
3./6a	„	„ од говеђе аренде	147.456,—	148.176,—	145.368,—	138.096,—	115.272,—
3./6b	„	„ „ телеће	122.105,—	99.915,—	109.397,—	99.951,—	111.853,—
3./6в	„	„ „ свињске	220.752,—	215.496,—	187.560,—	171.720,—	145.512,—
3./6г	„	„ „ ситне стоке	7.265,—	3.450,—	19.970,—	26.902,70	96.756,80
СВЕГА ДИНАРА . . .			547.576,80	514.680,90	511.901,90	484.762,80	514.246,90

Таксено-Привредног Одсека у 1929. години

Јуни	Јули	Август	Септембар	Октобар	Новембар	Децембар	Остварено динара	Предвиђено динара
41.476.50	174.401.10	94.953.60	101.103.40	81.471.—	45.397.30	72.460.90	2.270.—	1.000.—
816.210.—	854.038.65	1.354.665.43	1.375.426.05	1.341.746.60	1.290.029.37	1.171.616.—	682.797.70	800.000.—
27.230.—	19.655.—	56.009.50	37.382.50	33.338.—	40.874.50	23.833.—	11.566.572.07	9.000.000.—
50.—	—	—	—	—	—	—	50.—	10.000.—
11.020.—	13.100.—	17.500.—	1.010.—	1.145.—	2.000.—	440.—	162.435.—	120.000.—
29.080.—	14.590.—	1.205.—	11.430.—	10.025.—	7.000.—	2.000.—	537.200.—	300.000.—
4.620.—	—	2.270.—	1.470.—	3.055.—	270.—	1.400.—	223.565.—	200.000.—
—	—	—	—	—	—	—	—	1.000.—
61.840.—	4.810.—	99.940.—	327.290.—	450.640.—	278.710.—	227.848.—	1.538.578.—	1.000.000.—
400.—	—	—	—	—	—	—	5.400.—	224.000.—
6.200.—	1.200.—	800.—	1.900.—	600.—	200.—	400.—	82.400.—	50.000.—
141.808.10	195.904.35	186.506.43	201.719.28	204.269.30	300.126.33	373.955.35	2.714.782.29	2.500.000.—
99.808.—	106.496.—	85.238.—	124.761.—	149.729.—	144.769.—	117.998.—	1.311.603.—	1.500.000.—
144.003.35	148.765.25	107.487.25	72.090.60	24.432.45	257.25	17.465.—	719.658.62	500.000.—
24.600.—	24.800.—	27.900.—	32.300.—	32.200.—	27.200.—	30.500.—	339.287.50	500.000.—
502.404.67	463.424.72	543.623.38	124.109.78	198.479.10	348.466.70	201.204.35	4.372.874.34	2.000.000.—
1.913.750.62	2.021.185.07	2.578.098.59	2.411.992.61	2.531.130.45	2.485.300.45	2.241.120.60	24.564.290.17	19.206.000.—
прегледу под 2)							2.176.955.47	
Свега остварено динара							26.741.245.64	
Предвиђено по буџету за 1929. годину							19.206.000.—	
Више остварено динара							7.535.245.64	

Ћена је по доле означеним тариф. болицима:

Пренето динара	1.995.658.54
По Т. Бр. 408	13.759.—
„ „ „ 409	37.281.—
„ „ „ 410	1.963.092.58
Овера аутобус. карата	1.100.—
Израда асфалта	353.992.22
Акције — такса на пиће	991.—
Свега Дин.	4.372.874.34

горњи извод, а која се води по књигама:

Пренето динара	1.768.192.47
Приход од паркова	58.451.—
Апропријација земљишта	165.136.80
Такса за пренос пасоша	127.485.—
Санитетска такса	14.190.20
Од огрева I женске гимназ.	43.500.—
Свега Дин.	2.176.955.47

Кланичког Одељка у 1929. години

Јуни	Јули	Август	Септембар	Октобар	Новембар	Децембар	Остварено Динара	Предвиђено динара
27.421.70	26.736.80	25.623.—	26.849.50	34.649.50	34.200.80	26.390.20	313.925.40	750.000.—
22.971.90	23.012.40	24.779.90	27.544.—	33.360.90	34.169.80	31.355.10	325.335.90	
109.296.—	110.160.—	125.352.—	139.968.—	164.880.—	176.328.—	150.908.—	1.671.260.—	1.500.000.—
128.626.—	138.092.—	137.282.—	138.512.—	156.833.—	155.144.—	131.314.—	1.529.024.—	1.200.000.—
140.064.—	162.144.—	176.904.—	204.552.—	241.992.—	259.344.—	266.790.10	2.395.830.10	3.300.000.—
132.598.50	55.375.50	38.945.40	35.540.90	42.051.20	42.285.70	17.188.40	518.330.10	500.000.—
563.978.10	515.520.70	528.886.39	572.966.40	673.766.60	701.472.30	623.945.80	6.753.705.50	7.250.000.—

ПРЕГЛЕД

Остварених прихода у фебруару 1929. и 1930. године код Таксено-Привредног Отсека

НА ИМЕ ЧЕГА?			Наплаћено у фебруару 1929. год.		Наплаћено у фебруару 1930. год.		Више наплаћено у фебруару 1930. год.		Мање наплаћено у фебруару 1930. год.	
			ДИНАРА	П	ДИНАРА	П	ДИНАРА	П	ДИНАРА	П
3/5	Т.Бр. 379	Такса за пренос и издавање сточних пасоша	20.370	80	26.440	80	6.070	—	—	—
3/5	" 381a	Такса за лекар. преглед стоке	27.273	10	27.674	20	401	10	—	—
3/6a	" 382	Такса од говеђе аренде	148.176	—	126.069	30	—	—	22.106	70
3/6b	" 382	Такса од телеће аренде	99.915	—	103.599	—	3.684	—	—	—
3/6в	" 382	Такса од свињске аренде	215.496	—	233.274	—	17.778	—	—	—
3/6г	" 382	Такса од ситне стоке	3.450	—	8.420	—	4.970	—	—	—
3/12	" 396	Запремање тротоара и улице	9.632	—	28.042	80	18.410	80	—	—
3/13	" 397	Пијачна такса и такса за локале на трговима	526.244	52	754.828	87	228.584	35	—	—
3/14	" 398	Пловни објекти — обаларина	3.022	—	20.647	—	17.625	—	—	—
3/16	" 400	Држање луксуз. кола и фијакера за личну употребу	31.250	—	47.440	—	16.190	—	—	—
3/17	" 401—401a	Држање луксуз. и путничких аутомоб. за лич. упот.	185.000	—	205.850	—	20.850	—	—	—
3/18	" 402—402a	Држање кола-таљига, моторцикла и велос. за јав. саобр.	39.530	—	75.360	—	35.830	—	—	—
3/20	" 404	За држање и истицање фирми	—	—	113.379	—	113.379	—	—	—
3/22	" 406	Такса за држање паса	12.400	—	7.600	—	—	—	4.800	—
3/23	" 407	Музика, концерти, забаве и биоскопи	201.973	75	303.989	44	105.015	69	—	—
3/24	" 409	Такса на странце	89.490	—	125.587	—	36.097	—	—	—
13/a	"	Овера аутобуских карата	31.500	—	22.300	—	—	—	9.200	—
	"	Извршна такса по рефератима	—	—	450	—	450	—	—	—
14/3	"	Дугована такса	265.879	43	263.493	89	—	—	2.385	54
СВЕГА ДИНАРА			1.910.602	60	2.497.445	30	625.334	94	38.492	24
14/3 Дугована такса наплаћена је по доле означеним таксеним облицима										
Запремање тротвара и улице			39.000	20	2.785	80				
" земљишта на трговима			2.901	70	8.739	20				
Држање аутомобила			—	—	200	—				
" такси аутомобила			15.135	—	1.250	—				
" кола — таљига, моторцикла и велоспиеда за јавни саобраћај			—	—	2.240	—				
" и истицање фирми			94.830	—	38.431	—				
Музика, концерти и забаве			2.065	—	4.548	—				
Такса на јеловнике			2.400	—	1.500	—				
" чисту добит			—	—	34.842	40				
Израда асфалта			102.147	53	168.297	49				
Такса за држање паса			7.400	—	300	—				
Извршна такса по рефератима			—	—	360	—				
СВЕГА ДИНАРА			265.879	43	263.493	89				

8. марта 1930. године
БеоградШеф таксеног привредног отсека
Драг. О. Новаковић с. р.

Извештај о раду Судског одељења општине Београдске за 1929. годину

Рад у Судском Одељењу Суда Општине Града Београда у току 1929. године био је врло обилан и разноврстан о чему најбоље сведочи број заведених аката у деловодни протокол који износи 50760.

Рад у појединим одсесима био је следећи:

1.) Деловодство судског одељења

У току 1929. године Деловодство је примило и свршило 661 решење о забранама. Даље, примило је од судских и осталих власти у земљи, у смислу параграфа 58. грађ. суд. пост. 8916 предмета, а из 1928. године имало је несвршених 245 предмета. Од овога броја свршено је у току 1929. године 9036 предмета. Према томе за рад у 1930. години остало је 125 предмета.

Осим тога, одржато је 501 рочиште за полагање заклетве по извршним пресудама, по захтеву војних власти, као и заклетве проценилаца за извршење експропријације и апропријације непокретности у Београду. За годину 1930. остало је на раду још 284 предмета по којима се има извршити заклетва.

Даље, деловодство је извршило 101 наредбу општинског суда и других управних власти.

Архива деловодства завела је у деловодни протокол за 1929. годину 50.760 предмета и све је ове предмете регистровала на 27.567 партија.

При деловодству дејствује у смислу Закона о радњама Суд Добрих Људи који је имао на раду 2020 предмета и то: 788 предмета из 1927. и 1928. године и 1232 примљених у току 1929. године. Од овога броја свршено је 1664 предмета, а остало је на раду за 1930. годину 356 предмета.

2.) Одсек за грађанске спорове

Одсек за грађанске спорове имао је 487 нерешених предмета — тужби из 1928. године, у 1929. години примио је 1496 нових тужби. За расправу ових тужби одржано је 1707 рочишта, после којих је донето 1563 пресуда — решења.

Према томе за 1930. годину остало је на раду 470 непресуђених тужби.

3.) Кривични одсек

У кривичном одсеку, било је на раду 5078 предмета, од којих 180 из 1928. године, а 4898 примљених у току 1929. године.

Од тога броја свршено је 4601 предмета а остало је на раду за 1930. годину 477 предмета.

4.) Извршни одсек

Судско Одељење у Извршном Одсеку имало је 2500 несвршених предмета из 1928. године, а у току 1929. године примило је у рад 7803 предмета. Од тога је броја окончано 8619 предмета. За рад у 1930. години остало је несвршених 1684 предмета.

По свршеним предметима Одсек је наплатио 1.559.912.11 динара, док је у 1928. години било наплаћено 938.830 динара.

Извршујући извршне пресуде по кривцама из чл. 158-а Закона о Општинама, за бесправно зидање, Одсек је порушио укупно 42 грађевинска објекта од којих су: 6 зграда, 16 шупа, 10 барака, 2 надстрешнице, 2 гараже, 2 вешернице, 2 дућана, 1 магацин и једну пећ за пециво.

5.) Одсек за старатељство

У одсеку за старатељство било је на раду 8 предмета из 1928. године а у 1929. години дошло је на рад 1435 предмета. Од тога броја свршено је 1415 предмета, према чему је остало за рад у 1930. години 28 предмета.

Овај је одсек наплатио, на име такса, динара 1.015.178.40, док је у 1928. години наплатио динара 955.379.50.

Када се овој суми наплаћених такса дода 255.670 динара наплаћених такса по разним молбама и грађанским предметима према наплаћеној суми у 1928. години у износу 154.432 динара, као и таксе наплаћене од стране Извршног Одсека, онда се за 1929. годину добија вишак наплаћене таксе од 440.029.11 дин.

Годишњи приход Судског Одељења изнео је 1.613.318.80 динара и он најбоље показује, да и одељења која нису привредна могу да буду активна ако се прикупљање прихода добро организује и подвргне строгој контроли.

Вредно је истаћи да је овај велики и обилан посао, који је према послу у 1928. години знатно порастао отправљен у току 1929. године са умањеном радном снагом од 61. чиновника и службеника, а то је за четвртину особља мање него што се затекло на дан 18. фебруара 1929. године. Експедитивност у раду нарочито се истицала у брзој изради свих решења и пресуда у грађанским споровима, а тако исто и по кривцама. Овакав успех Судско Одељење могло је постићи благода рећи савесном и прегалачком раду свих чиновника и службеника.

СЛУЖБЕНЕ ВЕСТИ

ЛЕТЊЕ РАДНО ВРЕМЕ У ОПШТИНСКОМ ТОПЛОМ КУПАТИЛУ

Општинско Топло Купатило у Мишарској ул. бр. 6 радиће од 10. јуна месеца по летњем радном времену, тојест од 6 часова ујутру до 11.40, и по подне од 2 до 7.40 часова, изузевши суботу, када је купатило отворено публици од 2 до 9 часова. Недељом и празницима купатило ради само од 6—12 часова.

Предње се доставља публици ради знања и управљања.

ПРОДУЖЕН РОК ЗА ИЗВРШЕЊЕ КАНАЛИЗАЦИЈЕ

Како се лиценција за принудну канализацију имања у Београду није могла одржати у заказаном дану, то се и први рок за извршење канализације од стране самих сопственика помера за 1. јули 1930. год.

Из Канализационог Одсека Београдске Општине.

НАБАВКА ГРАЂЕВИНСКОГ МАТЕРИЈАЛА

Дирекција Трамваја и Осветљења у Београду, расписује прву оферталну лиценцију за набавку грађевинског материјала, на дан 1. априла 1930. године, у 11 часова пре подне у Дирекцији.

Сваки лиценцијант дужан је на дан лиценције а најдаље до 10 часова пре подне положити на Благајници Дирекције 7. и О. кауцију од 5% а страни 10% у готовом новцу, гарантном писму какве веће банке које мора бити регистровано у Мин. Финансија и државним хартијама од вредности.

Општи и технички услови могу се добити у Економату Дирекције Трамваја и Осветљења сваког радног дана од 8—12 и 3—6 часова.

Из Економата Дирекције Трамваја и Осветљења ДБр. 5825 од 12. III. 1930. године, у Београду.

СПИСОК

ОДОБРЕНИХ ПЛАНОВА ЗИДАЊА ОД 13. ФЕБРУАРА ДО 23. ФЕБРУАРА 1930. ГОД.

ПРЕЗИМЕ И ИМЕ СОПСТВЕНИКА	Улица и број имања	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ ПРОЈЕКТАНТА	Каква је зграда	Примедба
Мојсиловић Мојсило Др. Милошевић Миливоје Др. Кујунџић Зора Јб. Јанковић Милева Др. Перић Нинка Стаменка Пешић Милан Бауер Шандор	угао Страх. Бана и Цара Уроша Макензијева 30 Ратарска 5 Смиљанићева 11 Нова-Топчид. Брдо Дубљанска 151 Сарајевска 16	Секулић Милан Гранић Дујам Дингарац Душан Дингарац Душан Влаисављевић Никола Ђорђевић Ђорђе Нахман Марсел	са 1 спратом са 1 спратом приземна са 1 спратом	препр. и дозиђ. преправке дозиђ. и надз. според. зграда

Из Одсека Контроле Зиданја